

Eindrapport 'Groentjes'

Woord vooraf

In dit rapport wordt verslag gedaan van een project dat is uitgevoerd in 2016 binnen vier baptisten (Unie)gemeenten in Nederland, waarvan de gemiddelde leeftijd van de leden boven de 65 jaar is. Het is geenszins een uitgangspunt geweest om de oudere generatie een uitzonderingspositie te geven en als aparte groep aan te merken, maar wél om te verkennen wat het betekent wanneer kleine gemeenten vergrijzen. Welke doorwerking heeft dit op de wijze van gemeente-zijn? En wat kan van hun situatie geleerd worden binnen de Uniegemeenschap?

Het project had een bescheiden omvang van 100 uur, waarin gekeken is naar de feitelijke situatie van een viertal gemeenten. Er is een aantal gesprekken gevoerd met direct betrokkenen bij de gemeenten (leden en 'vrienden') en in dit rapport wordt een eerste duiding gegeven van dit bezinningsproces op vergrijzende gemeenten. Een breder kijken en bestudering over bijvoorbeeld de (sociologische) achtergronden van de context waarin gemeenten zich bevinden of nader stilstaan bij het proces van secularisatie binnen onze samenleving, zou zeer relevant kunnen zijn, maar in dit kader niet aan de orde gesteld. Er is vooral een bezinningsproces op gang gebracht over het eigen ouder worden van betrokkenen in relatie met de (toekomst van de) gemeente. In hoeverre bepaalt de eigen visie op ouder worden ook de visie op gemeente-zijn in onze huidige maatschappij? Er komen verrassende inzichten en reflecties boven. Uit de reflectie op de verschillende onderdelen binnen dit project komt voor mij naar boven dat we het lef moeten hebben om ons niet op te laten sluiten in de schema's van onze samenleving (met zeer bepaalde stigmatisering van een groep 'ouderen'), maar om vanuit de praktijk van de gemeenten zelf én in het licht van de Schrift te duiden waarop het aankomt om gemeente te zijn in deze tijd. Dan blijkt dat deze kleine en vergrijzde gemeenten iets hebben dóór te geven en van betekenis (kunnen) zijn.

De betrokkenheid en medewerking vanuit de gemeenten was groot en de waardering voor dit project is op verschillende momenten onder woorden gebracht. Deze kleine gemeenten met hun geheel eigen identiteit, voelden zich gehoord en gezien. Zij hebben aangegeven zich te herkennen in de typering van hun gemeenten en de processen die daarbinnen gaande zijn, alsook in de reflecties die worden gegeven in dit rapport.

Veel dank ben ik verschuldigd aan deze gemeenten, voor hun openheid en gastvrijheid en het samen met mij zoeken naar de betekenis van vergrijzde gemeenten binnen de Unie van Baptistengemeenten in Nederland.

De Onderzoekkring Baptistengemeenten wil ik bedanken voor hun kritisch meedenken in de beginfase en de vaststelling dat een verkennende inventarisatie mogelijk is, maar dat voor een onderzoek veel meer tijd nodig is. Daardoor zijn reële doelen gesteld. Henk Bakker, als eindverantwoordelijke binnen de OKBI, stuurde bij, ondersteunde en stimuleerde en dat was van groot belang om de relevantie te zien voor de Uniegemeenschap.

De Unie van Baptisten Gemeenten in Nederland wil ik bedanken voor het beschikbaar stellen van de benodigde financiën om dit project uit te kunnen voeren! Maar ze deed méér. Collega's en zeker ook de Algemeen Secretaris, Albrecht Boerrigter, dachten mee en moedigden aan. Dat was zeer motiverend! De rector van het Seminarium, Teun van der Leer, attendeerde telkens op recente literatuur en activiteiten in andere kerken. Dat stimuleerde het besef dat we bezig zijn met een relevant thema.

Een dankwoord ook aan Reliëf, christelijke vereniging van zorgaanbieders en met name de directeur, Thijs Tromp, die het mogelijk maakte deze uren vanuit Reliëf¹ in te vullen én bovendien gaf hij vanuit zijn expertise inhoudelijke support.

Het rapport wordt afgesloten met een aantal aanbevelingen, waardoor duidelijk mag zijn dat er nog véél meer te doen en te verkennen is. Veel – grotere – gemeenten gaven blijk interesse te hebben in de thematiek die aan de orde is: hoe een gemeente zijn voor alle generaties en hoe kan ieder van jong tot oud van betekenis zijn? Of Bijbels gezegd: hoe lichaam van Christus zijn, waarbinnen ieder een functie heeft en elkaar nodig heeft?

Het voornemen is er om op dit spoor verder te gaan en bezinning op gang te brengen, waarbij nadrukkelijk ook vanuit het jongerenwerk meegedacht kan en zal worden.

Het was voor mij zelf een voorbeeld van 'genieten' – het jaarthema van de Unie – om zo met gemeenten in gesprek te zijn, hen beter te leren kennen en dit verder onder de aandacht te brengen. Ik heb er zelf van geleerd en ben ervan overtuigd dat dit project in 2016 het begin is van nog veel mooie en belangrijke momenten samen van bezinning op gemeente-zijn in onze tijd en samenleving.

Wout Huizing, 20 maart 2017

¹ Wout Huizing is drie dagen per week werkzaam als stafmedewerker van Reliëf, christelijke vereniging van zorgaanbieders (zie www.reliëf.nl) en twee dagen per week als docent/ supervisor aan het Baptisten Seminarium.

INHOUDSOPGAVE

Woord Vooraf	1
I Aanleiding en aanloop	4
II Start en opzet	9
III Uitvoering	11
IV Resultaten	15
V Conclusies	19
V Enkele reflecties	21
VI Vervolgplannen	29
VII Aanbevelingen	29
BIJLAGEN:	
Bijlage 1: Projectomschrijving 'Groentjes'	30
Bijlage 2: Verslag klanbordgroep Groentjes 27 juni 2016	40
Bijlage 3: Brieven uit de gemeenten	45 – 57
Bijlage 4: Oud is out? Artikel Baptisten.nu juni 2012	58 - 70
Bijlage (separaat): powerpoint introductie project Groentjes	
Bijlage (separaat): Groentjes, onderzoek vergrijsde gemeenten, Baptisten.nu, maart 2017	
Bijlage (separaat): Rapport, Het zilveren fundament, een visie voor een ouder wordende kerk	

I Aanleiding en aanloop:

A. In een artikel in Baptisten.nu van juni 2012² schreef ik o.a.:

“In hoeverre staan we stil bij de gevolgen van de dubbele vergrijzing voor de wijze waarop we gemeente (willen) zijn? (...)Het advies is doorgaans dat vergrijzende gemeenten met het oog op de toekomst dienen te investeren in jeugdwerk en activiteiten voor jongeren. Want...’wie de jeugd heeft, heeft de toekomst’. (...)Maar is dat de enige reactie op bovenstaande ‘probleemsituatie’? Hoeveel gemeenten kennen beleidsplannen met het oog op ‘de ouderen’ in de gemeente? (...)In een aantal gemeenten zullen er activiteiten worden georganiseerd, speciaal voor ouderen. “De Jeugd van vroeger”, een ‘ouderensoos’, een kerstmiddag speciaal voor hen, compleet met halen en brengen van en naar huis. En wie boven de 75 is, ontvangt minstens één bezoekje per jaar van de dominee... Maar welke visie op gemeente-zijn en op ouderen spreekt daaruit? Het lijkt me hoog tijd voor gesprek en bezinning. Om drie redenen minimaal.

De ene is het gegeven dat in onze maatschappij het overheersende gevoel nog steeds lijkt te zijn: ‘jong is in en oud is uit’. Dat mensen steeds ouder worden lijkt eerder een kwaad dan een zegen. Baptisten gemeenten zouden vanuit het verstaan van de Schriften tegendraads moeten zijn om de waarde van ouderen te benadrukken. Daarom in dit artikel een korte typering van beelden van ouderen in onze huidige samenleving én een aanduiding van teksten uit de bijbel over ouderen.

Ten tweede zal helder moeten zijn hóe inhoud te geven aan het pastoraat. In het contact met ouderen zijn er specifieke thematieken aan de orde en vraagt erkenning van ouderen een bepaalde bewustwording ook bij hen die ouderen bezoeken. In het kader van dit artikel slechts enkele aandachtspunten.

² Wout Huizing, ‘Oud is out’ in: Baptisten.nu, juni 2012

Ouderen zijn deel van het lichaam van Christus, zonder wie de gemeente niet kan bestaan. Ouderen hebben véél te geven en dóór te geven. Zien gemeenten hoe wezenlijk ouderen bij (kunnen) dragen? Laat het helder zijn dat het uiteindelijk gaat om het functioneren van élk lid van het Lichaam. Er zal dus gezocht moeten worden naar het samen optrekken van oud én jong en juist daarom zijn intergenerationele contacten zo belangrijk.”

B. Rapport ‘Het zilveren fundament’

Mede naar aanleiding van dit artikel kwamen twee studenten (Gerard Grit en Thomas Steenbergen) aan de CHE met het voorstel onderzoek te doen naar de situatie van ouderen in baptisten gemeenten in Nederland. In opdracht van het Baptisten Seminarium hielden zij een enquête in gemeenten en hun onderzoek leidde tot hun afstudeerscriptie en het rapport *Het zilveren fundament*.³ Zij hebben becijferd dat het huidige percentage (in 2013) 65 plussers in de Unie van Baptistengemeenten in Nederland 20% bedraagt. In kleine gemeenten ligt dit percentage op 32,9%. In grote gemeenten ligt dit veel lager: 10,5%. De verwachting is dat de komende 10 jaar het percentage 65-plussers zal doorgroeien naar 27%. In kleine gemeenten naar 36,6% en in grote gemeenten naar 13,1%. Als ‘negatieve gevolgen’ van deze groei zien zij dat er een tekort ontstaat aan vrijwilligers en raadsleden, dat de benodigde zorg voor ouderen groeit en dat er een kloof ontstaat tussen de verschillende generaties. Bovendien vermoeden zij dat de gemeenten minder missionair zullen zijn. Ze zien ook ‘positieve gevolgen’: een groeiende groep mensen die de gemeente kan dienen met wijsheid, levenservaring, tijd en middelen zodat de gemeente een stabiel fundament heeft.

Tegelijk constateren zij dat baptisten gemeenten weinig lijken stil te staan bij de gevolgen van de vergrijzing. Deze staat ver bij hen vandaan of men is tevreden met de manier waarop het nu gaat. Zijn er handvatten te geven hoe om te gaan met een ouder wordende kerk? Welke visie helpt gemeenten in de komende 10 jaar om ouderen hun plek in te laten nemen?

C. Visie-ontwikkeling

Op de heidag van de Uniemedewerkers op 28 augustus 2013 werd samen bezonnen over ouderen binnen de Uniegemeenschap. Hier werd duidelijk dat de ‘vergrijzing’ van Nederland doorzet en dat dit specifieke vragen en problemen met zich meebrengt. Aangezien we ook als baptisten gemeenten midden in de samenleving staan, raakt deze ontwikkeling ook ‘onze’ gemeenten. Helder werd dat verdere bezinning relevant zou kunnen zijn.

Intussen werd geëxperimenteerd met een leerhuis in de baptisten gemeente Utrecht De Rank: een groep zestigers die ofwel net gepensioneerd waren ofwel dicht voor hun pensioen stonden, kwam samen en de deelnemers vroegen zich af wat ouder worden betekent voor henzelf en voor hun positie in de gemeente. Samen met John Sussenbach uit de gemeente Utrecht gaf ik dit leerhuis. John

³ Gerard Grit, Thomas Steenbergen, *Het zilveren fundament*, Ede: CHE 2013

Sussenbach schreef zijn visie uit - mede op basis van materiaal dat in het leerhuis is ontwikkeld - in een bundel voor Olof de Vries.⁴

Inmiddels werden plannen gemaakt om een project op te zetten om de onderzoeksresultaten van het rapport *Het zilveren fundament* en de gegroeide visie breder binnen de Uniegemeenschap onder de aandacht te brengen. Op 30 mei 2015 leidde ik een workshop tijdens de Algemene Vergadering van de Unie van Baptisten gemeenten in Nederland. Thema: een gemeente van alle generaties. Er was groot enthousiasme te bespeuren en de aanmoediging om verder onderzoek te doen en handreikingen te geven.

D. 'Groentjes'

In 2015 zijn er afspraken gemaakt om te kunnen investeren in een Unie-breed project dat *Groentjes* is genoemd. De keuze voor deze naam komt voort uit de idee dat jonge mensen 'groentjes' zijn omdat ze nog veel te leren hebben en met een open en frisse blik de wereld in kijken. Maar ook van ouderen kan gezegd worden met een beroep op Ps. 92: 15 dat ze 'groen en fris' zijn (vertaling in NBG 1951, NBV spreekt over 'krachtig en fris'). Dit project beoogt 'de groentjes' samen op te laten trekken in de baptisten gemeenten en zo de generaties van betekenis te laten zijn voor elkaar én voor het functioneren van gemeenten. Tegelijk zijn ook de gemeenten 'groentjes' omdat ze op dit terrein nog weinig ontwikkeld hebben en nog veel te ontdekken hebben. Bovendien roept deze aanduiding vraagtekens en nieuwsgierigheid op. En dat is precies de bedoeling!

De afspraak werd gemaakt dat ik 100 uur in 2016 zou werken aan dit project. Dit werd mogelijk door een contract met Reliëf, christelijke vereniging van zorgaanbieders, waar ik werkzaam ben als stafmedewerker, met speciale aandacht voor 'ouderen en zingeving'. Daarnaast zou Ronald van den Oever (jongerenwerker en lid van het MGO-team) 50 uur besteden aan het ontwikkelen van een 'toolbox' met handreikingen om de contacten tussen de generaties vorm te kunnen geven binnen gemeenten.

Een projectomschrijving⁵ werd gemaakt met een dubbele doelstelling:

Doel:

Een project om:

- **visie, beleid en concrete handreikingen te ontwikkelen t.a.v. vergrijzende Baptisten Gemeenten in Nederland**
- **visie, beleid en toolbox te ontwikkelen ter stimulatie van intergenerationale contacten binnen Baptisten Gemeenten**

⁴ John Sussenbach, De betekenis van ouderen voor de gemeenten van Christus' in: *De geschiedenis van het Schriftwoord gaat door, gedachten ter markering van de theologie van dr. O.H. de Vries* (april 2014), pag.135 – 146.

⁵ Wout Huizing, Ronald van den Oever, *Project Groentjes in baptisten gemeenten in Nederland*, Amsterdam: januari 2016

E. Verkennend onderzoek

De projectomschrijving werd op 4 maart 2016 voorgelegd aan de *Onderzoekskring Baptist Identity (OKBI)*⁶ om het project in te bedden in een breder theoretisch kader van het onderzoeksprogramma van de leerstoel voor geschiedenis, identiteit en theologie van het baptisme aan de Vrije Universiteit onder leiding van prof. dr. Henk Bakker. De relatie met dit bredere onderzoeksprogramma wordt in het projectvoorstel als volgt aangeduid:

“Uitgangspunt binnen dit onderzoeksprogramma is dat ook een ‘baptisten identiteit’ een identiteit in beweging is en altijd in ontwikkeling. Er is invloed vanuit de cultuur en de tijd waarin wij leven. Zoals individuen niet uitsluitend autonoom zijn, maar leven in verbondenheid, zo zijn ook baptisten gemeenten geen eilanden in de wereldzee. Ze functioneren in verbondenheid met de wereldwijde kerk, in verbondenheid met de samenleving en de wereld.

Een kerkgemeenschap is méér dan een verzameling individuele mensen. Er zijn gemeenschappelijke waarden die samen de gedeelde identiteit van de gemeenschap vormen. Deze gedeelde identiteit is binnen het baptisme, als het goed is, niet dwingend. Zowel tussen gemeenten, als binnen gemeenten is er ruimte voor verschillen van mening, beleving en uitingsvormen. Vrijheid van geweten is een belangrijke waarde binnen het baptisme. Ieder individu heeft eigen principiële overtuigingen. Vrijheid van dwang en vrijheid van geweten gaan hand in hand en geven ruimte aan vrije morele keuzes. Er is sprake van vrijheid en tegelijkertijd van verbondenheid en gemeenschappelijkheid.

Het gaat niet alleen om wat de gemeente kenmerkt in de ogen van buitenstaanders, maar het gaat ook om hoe de gemeente naar zichzelf kijkt. Die gedeelde identiteit en dit identitair zelfverstaan worden binnen baptisten gemeenten niet van bovenaf aangestuurd, maar ontstaan door de wisselwerking binnen de gemeenschap en zijn verbonden met bepaalde waarden en motieven. Deze waarden en motieven zijn sterk sturend voor het gedrag van de leden van deze gemeenschap. Henk Bakker noemt het geheel van waarden, overtuigingen, motieven en het kenmerkende gedrag dat hierdoor wordt gestimuleerd het morele kader of de morele ruimte van de gemeenschap.⁷ Hij definieert morele ruimte als “een sociaal web van strevingen, gerichtheid en interesses van mensen die zijn oriëntatie vindt in een eigen mix van waarden.”⁸ Met andere woorden, datgene wat deze gemeente benadrukt als waardevol, zal sterk sturend zijn voor het morele gedrag van de leden. De morele ruimte bestaat niet uit gedragsregels die erin gestampt worden of uit het hoofd worden geleerd, maar de verschillende waarden worden door de gemeente vastgehouden en doorgegeven in de vorm van verhalen (narratieven) en verbeelding.⁹ Deze verhalen worden geconstrueerd vanuit eigen ervaringen, ervaringen van anderen en geschiedenissen uit de Bijbel.

Binnen dit project is dus aan de orde: welke verhalen worden gedeeld over jonge en oudere mensen binnen de gemeente? Welke waarde wordt toegekend aan de ouderdom in een samenleving waarin

⁶ Zie <http://www.baptisten.nl/okbi>

⁷ Henk Bakker, *Gunnende kerk. Kompas voor een waardegestuurde gemeente-ethiek*, (Kampen: Brevier Uitgeverij, 2012), 6

⁸ Bakker, *Ibid*, 11

⁹ Bakker, *Ibid*, 150 - 151

‘oud out’ lijkt? ¹⁰ Lukt het om de oudere mens te omarmen en vanuit het liefdegebod lief te hebben? Dat blijkt geen vanzelfsprekendheid in deze tijd stelt de ethicus Frits de Lange.¹¹ En hoe wordt er over jongeren gedacht en gesproken? Worden jongeren gezien als onvolwaardige, toekomstige christenen of zien we ze nu al als volwaardige ‘leden’ en hebben ze nu al ruimte voor een actieve inbreng in het gemeentelven met hun eigen taal, muziek, rituelen etc.? Welke verhalen wisselen de generaties over en met elkaar uit? Welke ‘verhalen’ (niet alleen woorden, maar ook praktijken en rituelen) worden verteld en gevierd in diensten en ontmoetingen?

De impulsen vanuit dit project maken mede bewust welke waarden over ‘jong’ en ‘oud’ (vaak onbewust) binnen de (morele) gemeenschap worden gedeeld en uitgedragen. Wat betekent het in deze tijd en in deze samenleving ook in dit opzicht ‘gemeente van Christus’ te zijn?”

De onderzoekskring was kritisch ten aanzien van de ambities die in het projectvoorstel werden verwoord:

- “Er zijn veel te weinig uren voor een gedegen onderzoek.”
- “Er zitten aannames in het voorstel t.a.v. de spiritualiteit van ouderen.”
- “Het is wel een heel idealistische insteek ten aanzien van ouderen.”
- “Je hebt de oplossing al in beeld, namelijk dat er intergenerationele contacten moeten komen, terwijl je de behoeften van ouderen nog niet kent.”
- “Er zijn grote verschillen tussen de derde en vierde leeftijd, die moet je niet op één hoop gooien.”
- “Waarom spreken over ‘ouderen’. Beter is te spreken over verschillende generaties.”

De reacties werden ter harte genomen en de ambities bijgesteld en meer pragmatisch ingestoken: Als opzet is gekozen om dóór te gaan met de aanzetten en het als een ‘project Groentjes’ te zien en als een *inventarisatie* en *verkennend onderzoek* onder (slechts) vier ‘vergrijzende’ gemeenten om bewustwording op gang te brengen ten aanzien van de geformuleerde thematiek, zoals beschreven in het projectvoorstel:

Welk beleid is noodzakelijk voor sterk vergrijzende gemeenten?

“Binnen de Baptisten Unie is er een aantal gemeenten dat sterk vergrijst en bovendien kleiner wordt. Veelal hebben deze gemeenten een lange, zegenrijke geschiedenis van tientallen jaren (of zelfs ruim boven de 100 jaar). Door de demografische ontwikkelingen in de loop der jaren vergrijzen ze en er is geen aanwas van jongeren. Gemeenten zijn in ledental geslonken om verschillende redenen: een groot deel van de leden is weg getrokken, soms om elders een gemeente te vormen, soms om zich aan te sluiten bij een andere kerk en ook is er terugloop in ledental door het overlijden van leden. Vaak houden deze gemeenten uit geloofsovertuiging én op grond van de gemeente-traditie vast aan hoe ‘men het altijd gewend is geweest’. Kerkdiensten worden gehouden en een enkele activiteit die er altijd is geweest, blijft in stand. Er blijft oog voor de invulling van het pastoraat en het ‘omzien naar elkaar’. Dat lukt allemaal net, waarbij de inspanning van enkele (jongere) gemeenteleden noodzakelijk is. De wens om een eigen voorganger te hebben voor het in stand houden van de kerkdiensten en pastoraat blijft –uitgesproken of onuitgesproken – levend. Maar voor de meeste van deze sterk

¹⁰ Zie Wout. Huizing, a.w., in: *Baptisten.nu*, juni 2012

http://www.baptisten.nl/images/seminarium/publicaties/artikelen/artikel_oudisout_wh.pdf

¹¹ Vgl. Frits de Lange, *Loving later life*, Princeton 2015

vergrijzende gemeenten is het vanwege hun geringe ledental én financiële situatie niet mogelijk een 'eigen' voorganger aan te stellen. Parttime aanstellingen of beroep op een 'consulent' is de enige weg, maar daarin zit weinig continuïteit en het richt zich op het in stand houden van de gemeente op een minimumniveau. Het zicht op de missionaire roeping van de gemeente en een gerichtheid op nieuwe vormen van gemeente-zijn of missionaire activiteiten raken uit beeld. Het is 'overleven' en 'op de winkel passen'. Gemeenten ervaren dat ze, hoewel ze goede hoop hadden op voortbestaan en een voorganger, verder krimpen. Het (financiële) einde van het bestaan van de gemeente komt in zicht. Dat betekent pijn en verdriet voor veel leden die (soms) hun leven lang hun ziel en zaligheid in het werk binnen de gemeente hebben gegeven. Hoe moet het verder? Kán het nog verder? De vraag is dan aan de orde: Is er (nog) toekomst voor ons als (kleine) gemeente?

In dit project wordt in samenspraak met een viertal van deze sterk vergrijzde gemeenten nagedacht over visie en beleid, waarbij een aantal scenario's nader verkend kan worden. Uitgangspunt daarbij is dat ouderen van betekenis (kunnen) zijn binnen de Uniegemeenschap en de belofte in Matt.28 van Christus "Ik ben met u alle dagen". Naast beleid waarin nagedacht wordt over de toekomst van de gemeente, wordt ook visie ontwikkeld / bewust gemaakt ten aanzien van het denken over de waarde van de ouderdom."

Op basis van de aanbevelingen van de onderzoekskring werd gekozen voor een tweedeling: éérst de inventarisatie binnen de vergrijzende gemeenten en daarna nadenken over de mogelijke ontwikkeling van een toolbox voor ontmoetingen tussen de generaties.

II Start en opzet

Het project startte concreet in april 2016 met vier 'vergrijzende' gemeenten.

Opzet project

Op verschillende wijze kwamen contacten tot stand met vier baptisten gemeenten die 'vergrijzend' zijn.

In de baptisten gemeente Assen startte in 2015 een interim-voorganger (Marco de Vos), die graag de bezinning over de toekomst van de gemeente wilde verbinden aan de inzet van het (op handen zijnde) project 'Groentjes'. In december 2015 vond reeds een eerste bijeenkomst plaats met een groep uit de gemeente om na te denken over 'Groentjes'.

Naar aanleiding van de presentatie op de najaars Algemene Vergadering in 2015 over de start van het project in 2015 meldde zich de gemeente Rotterdam-Centrum als belangstellend.

In maart 2016 schreef de raad van de baptisten gemeente 's Gravenhage een 'noodbrief' waarin melding werd gemaakt dat na het wegvallen van de (jonge) secretaris het moeilijk zou zijn alle activiteiten gaande te houden. Bezinning over de toekomst van de gemeente was gewenst. Een groep 'Groentjes' werd samengesteld om hierop in te haken en na te denken over die toekomst.

Met Drachten waren al langer contacten gaande rondom de bezinning op een ouder wordende gemeente, mede gestimuleerd door een stagiair in de gemeente die een gemeente-analyse maakte.

Met deze vier gemeenten werd afgesproken een aantal bijeenkomsten te organiseren voor een groep uit de gemeente die zich betrokken voelde bij deze thematiek en het nadenken over de toekomst van de gemeente. Zij kregen over de opzet en beoogde resultaten de volgende informatie:

Opzet:

Het project 'Groentjes' bestaat uit 3 bijeenkomsten van 2 uur met een groep van circa 8 gemeenteleden/ betrokkenen per gemeente. Tussen de 2^e en 3^e bijeenkomst komt een klankbordgroep samen met een afvaardiging (2 mensen) van elke gemeente om uit te wisselen en elkaar te bevragen, te bemoedigen, te inspireren en te stimuleren.

Inhoud van de bijeenkomsten

1^e bijeenkomst: in gesprek over aanleiding voor dit project, nadenken over 'ouder worden in onze samenleving', eigen groei in het leven en geloven. Persoonlijke uitwisseling en elkaar leren kennen.

2^e bijeenkomst: in gesprek over visie op de gemeente aan de hand van 4 vragen. Afsluiting met een 'ophaal kaart' met antwoord op de vraag: 'de betekenis van deze gemeente is voor mij...'

Klankbordbijeenkomst: uitwisseling en bewustwording van de situatie van 'vergrijzende gemeenten' binnen de Unie van Baptisten Gemeenten in Nederland.

In gesprek aan de hand van korte presentatie van elke gemeente (max. 10 minuten per gemeente): uitwisseling wat je zou willen horen/ weten van een andere gemeente die te maken heeft met vergrijzing. Ideeën opdoen. 2^e deel van de ontmoeting: Bespreking aan de hand van de vraag wat deze gemeenten dóór te geven hebben binnen onze Uniegemeenschap. Wat is de 'wijsheid' van deze gemeenten voor de geloofsgemeenschap? Hoe kunnen deze gemeenten van betekenis zijn voor elkaar en andere gemeenten/ jongere generaties?

3^e bijeenkomst:

Huiswerk vooraf: iedere deelnemer schrijft een brief van ten hoogste 1 A4 aan

- a. een jongere generatie over de betekenis van geloof en gemeente of
- b. een droom aan de gemeente over koers naar de toekomst, denkend vanuit 2026.

Een derde optie is om een brief aan de Uniegemeenschap te schrijven over de positie van vergrijzende gemeenten.

Tijdens deze derde bijeenkomst vindt een terugkoppeling plaats met de afgevaardigden. Leerpunten worden geformuleerd en de brieven worden besproken.

Afronding met conclusies, aanbevelingen, vervolgstappen en mogelijke acties in beeld brengen.

Rapportage

Er komt een rapportage van de gehouden bijeenkomsten, de ontdekkingen en leerpunten, de knel- en pijnpunten en de kansen. Opgenomen in het verslag worden ook de gedachten wat deze gemeenten voor de geloofsgemeenschap kunnen betekenen.

Een reflectie op het hele proces en aanbevelingen t.a.v. verder onderzoek met name op het terrein van uitwisseling van generaties om 'vitale gemeenten' en een vitale geloofsgemeenschap te kunnen zijn.

III Uitvoering:

Deze opzet werd gevolgd en uitgevoerd. In deze paragraaf volgt een overzicht van de ontmoetingen en een korte aanduiding van wat er inhoudelijk aan de orde kwam. Een 'duiding' van dit alles volgt in paragraaf VI met enkele reflecties.

A. Bijeenkomsten per gemeente

De bijeenkomsten werden verspreid door het jaar gehouden in de vier gemeenten:

Assen startte reeds op 9 december 2015 met een groep van 10 mensen, een vervolg op 11 april 2016 en een presentatie en gesprek tijdens een gemeentevergadering op 26 september 2016.

In Drachten werd gestart na de kerkdienst op zondagmorgen 10 april 2016 met 20 aanwezigen, waarna in kleine groep werd doorgesproken op 18 mei en 4 oktober 2016.

In Den Haag kwam een groep van 8 personen samen op 28 april, 26 mei en 14 september 2016.

Rotterdam kende twee bijeenkomsten met vier mensen: op 8 juni 2016 (presentatie powerpoint en dialooggesprek). Op 21 september 2016 werden de brieven besproken.

Op 27 juni 2016 kwam in Amsterdam een zogenaamde ‘klankbordgroep’ bijeen, waar gemeenten hun eigen ervaringen uitwisselden.¹² Bij deze klankbordgroep voegde zich ook een afvaardiging van de baptisten gemeente Zutphen.

Een korte inhoudelijke *toelichting* bij deze bijeenkomsten en ontmoeting:

*Visie op ouder worden en een vergrijzde gemeente*¹³

Aan de hand van een PowerPoint presentatie wordt een aantal kernmomenten in beeld gebracht ten aanzien van ouder worden in onze samenleving en binnen de kerk. Bewustwording en het onderlinge gesprek wordt zo op gang gebracht:

- Introductie van het project en toelichting op de naam ‘Groentjes’
- De vergrijzing in Nederland en in baptisten gemeenten
- De beeldvorming rondom ouder worden: karikaturen van aftakeling en verval of het ‘Zwitserleven-gevoel’ van genieten in deze nieuwe levensfase en de vaststelling dat er een groot verschil bestaat in de blikrichting: kijken naar de buitenkant of binnenkant (dia met grafiek over lichamelijke lijn of geestelijke lijn)
- Ook in de bijbel is er oog voor de lichamelijke én geestelijke aspecten van het ouder worden
- Gesprek over twee stellingen: “Onze gemeente vergrijst en dat is een probleem” en: “Onze gemeente vergrijst en dat biedt nieuwe kansen.”
- In gesprek over eigen beleving van het ouder worden, in relatie met eigen geloven en de gemeente waarvan je deel uitmaakt.

Dialogobijeenkomsten als moment binnen waarderend gemeente –onderzoek

Aan de hand van een viertal vragen vindt de tweede bijeenkomst plaats. De vragen komen voort uit een visie op waarderend gemeente-onderzoek¹⁴ en de nadruk op verhalen binnen baptisten gemeenteopbouw.¹⁵ De opbouw van de vragen is ontleend aan een methodiek die is ontwikkeld door ‘Nederland in dialoog’.¹⁶

Centrale vragen tijdens deze tweede bijeenkomst:

- Wat roept de baptisten gemeente (naam) als eerste vooral bij je op?

¹² Voor een verslag hiervan: zie bijlage bij dit eindrapport

¹³ Zie de PowerPoint presentatie, bijlage bij dit eindrapport

¹⁴ Vgl. Eduard Groen, *Geloofwaardige gemeente. Uitgangspunten van een baptisten gemeenteopbouw*. Baptisticareeks, Unie van Baptistengemeenten in Nederland, september 2011, pag. 84 “Kern van Waarderend onderzoeken is de positieve kant van een organisatie aan het licht brengen en van daaruit werken aan veranderingsprocessen. *Appreciative Inquiry* richt zich op datgene ‘wat leven geeft’ in een organisatie, op datgene wat mensen essentieel, waardevol en belangrijk vinden. Deze methode stelt daarmee andere vragen aan de gemeente dan die ik normaal zie. Normaal is: hoe stoppen we kerkverlating? Een AI vraag luidt: wat maakt dat deze mensen in de diensten komen. Het gaat om te waarderen wat aanwezig is.”

¹⁵ Vgl. Eduard Groen, *Geloofwaardige gemeente. Uitgangspunten van een baptisten gemeenteopbouw*. Baptisticareeks, Unie van Baptistengemeenten in Nederland, september 2011, pag. 70: “Eigen aan een baptisten gemeenteopbouw is de nadruk op verhalen. (McClendon). Het verhaal van God komt samen met de verhalen van de gemeente en de gemeenteleden en met de verhalen van mensen in deze wereld. (...) Gemeenteopbouwmodellen waarin die aandacht voor verhalen nadrukkelijk aan bod komt hebben de voorkeur.

¹⁶ Zie www.Nederlandindialoog.nl

- Welke mooie/ hoopvolle ervaring heb je binnen deze gemeente in de afgelopen twee jaar opgedaan/ meegemaakt?
- Wat is je droom/ hoop/ verlangen/ wens als je denkt over de toekomst van deze gemeente?
- Wat kun je morgen (bij wijze van spreken) doen om stappen te zetten naar verwerkelijking van deze droom/ hoop?

Van deze bijeenkomst is een uitvoerig verslag per gemeente gemaakt en deze is ook teruggekoppeld aan de deelnemers. Samenvattend levert dit het volgende beeld op:

Hoofdpijnen in de dialooggesprekken

Typeringen:

Assen: ruimte, aandacht voor elkaar, betrokkenheid, warmte, bedaard, gastvrij, gemeente wordt ervaren als een 'geschenk uit de hemel'

Drachten: vrijheid, hoge kwaliteit, warmte, thuis, plek om heen te gaan, verbondenheid

Den Haag: vertrouwd, binding, warmte, familieband, saamhorigheid, vertrouwd en moeizaam

Rotterdam: eensgezindheid, familieband, vasthoudend, doorzettend, thuis

Topervaringen:

Assen: nieuwe start en samen schouder onder het werk/ 3 nieuwe mensen/ predikant/ huisbezoek/ ontmoetingen op zondag / nieuwe vormen van Bijbelstudie

Drachten: komst Iraans gezin/ themabijeenkomsten/ dienst (met asielzoeker/ atheïst/ avondmaal)/ gespreksgroep geloof en leven/ samen bouwen (letterlijk)/ blij met pianisten

Den Haag: persoonlijke ervaringen (meeleven ervaren)/ gespreksgroep ochtend/ bloemengroet (meeleven/ wijk) / onderlinge tolerantie

Rotterdam: Sibbele (jonge predikant/ pionier in de wijk) / gebouw/ samenwerking met Dordrecht/ persoonlijke ervaringen (doop/trouwerij), geestelijke groei/ huiskringen gestart/ huddle/ gebedsduo's

Hoop / wens:

Assen: geen kramp om te 'overleven'/ eigenheid behouden + jongeren erbij/ huisgemeente vormen (God centraal)/ plek voor mensen die elders geen plek vinden

Drachten: áls het moet stoppen: goed afscheid en afbouw, jonge mensen in de kerk (40ers)/ kerk zijn 'vragenderwijs' (nieuwe vorm van kerk-zijn) open en ruim, toegankelijk o.a. met website als ingang, omzien naar elkaar en dankbaar zijn voor wat er is

Den Haag: voorganger 1 dag per week (regiovoorganger idee?)/ voortbestaan en elkaar vasthouden/ zoeken naar samenwerking / missionair project

Rotterdam: volle kerk/ open voor de wijk/ 'vindbaar' (digitaal en letterlijk)/ God en elkaar (blijven) zoeken

Stappen/ ideeën:

Assen: zorg voor pastoraal werk must/ meditatief Bijbellezen/ partnergemeente – uitwisseling?/ mensen opzoeken/ folders/ gebedsgroep/ kerstmiddag/ 'menukaart'/ Muzikale ondersteuning uit omliggende gemeente?/ aansluiten bij "De Componist" (burendag bijv.)

Drachten: verkennen samenwerking en uitwisseling met kerken in centrum Drachten, themabijeenkomsten voortzetten, plek zijn van bemoediging en vertroosting, nadenken over pastoraat

Den Haag: goede communicatie noodzaak (vgl. ook website)/ samenwerking met andere gemeenten onderzoeken/ minder vergaderen – meer meeleven en gesprek

Rotterdam Centrum: activiteit in verzorgingshuis in de buurt/ open voor de omgeving (open deur? Kerkennacht) /kenbaar via social media/ verhalen ouderen in kerkblad/ oog houden voor jonge mensen

Verder kwam in het gesprek ter sprake:

- Wat hebben deze gemeenten dóór te geven binnen onze Uniegemeenschap?
- Wat is de 'wijsheid' en spiritualiteit van deze gemeenten die van betekenis kan zijn voor de geloofsgemeenschap?
- Hoe kunnen deze gemeenten van betekenis zijn voor elkaar en andere gemeenten/ jongere generaties?
- Wat te doen met tijd en geld?

Klanbordbijeenkomst 5 gemeenten 27 juni 2016

Afgevaardigden van vijf gemeenten (naast bovengenoemde vier ook de BG Zutphen) kwamen samen in Amsterdam en wisselden hun ervaringen uit als 'vergrijzende' gemeenten. Elke gemeente gaf een korte presentatie over de eigen situatie, de mogelijkheden en beperkingen en hun nadenken over de toekomst.

De verschillende scenario's die in het projectvoorstel 'Groentjes' worden opgesomd, werden onder de aandacht gebracht. Het gesprek ging over gemeente zijn anno 2016 in de huidige samenleving. Ideeën werden uitgewisseld en telkens keerde de gedachte terug dat je uit mag gaan van je eigen kracht als kleine gemeente. Het belangrijkste is niet het voortbestaan van de gemeente, maar dat je een geestelijk thuis kunt zijn voor mensen. Zolang het nog lukt. Geen kramp, gewoon doorgaan. Er was veel onderlinge herkenning (een eye-opener voor een aantal aanwezigen dat ook andere gemeenten in een zelfde situatie hun weg zoeken en een moment van verbondenheid) en er werden enkele concrete ideeën opgedaan.

Een overwachts 'neven-effect' was dat de gemeente Assen en Aernout de Jong (namens de gemeente Zutphen aanwezig) elkaar in beeld kregen. Dit leidde na vele overleggen tot de aanstelling van Aernout als student-voorganger (in het kader van een duaal leertraject) in zowel Zutphen als Assen, begin 2017!

IV Resultaten

Uit de projectbeschrijving

“Na zeven maanden ligt er een visie-nota en een toolbox ter ondersteuning van (vergrijsde) gemeenten die aan de slag willen met ontmoetingen tussen jong en oud. In die visie wordt het missionaire aspect volop betrokken, waarin het gaat om het creëren van gastvrije en open gemeenten en de (missionaire) uitdaging aan te gaan hoe vorm te geven aan ontmoetingen en betrokkenheid tussen jong en oud. Aan de hand van reacties vanuit gemeenten kan vervolgens gekeken worden welke verdere stimulering of ondersteuning vanuit de Unie wenselijk is.

Toelichting bij deze beoogde resultaten:

Visie-nota om (vergrijsde) gemeenten te ondersteunen om visie, beleid en koers vast te stellen in aansluiting op een groeiende groep ouderen. Deze nota komt tot stand door materiaal dat in de afgelopen jaren reeds in kaart is gebracht binnen baptisten gemeenten over hun visie en beleid t.a.v. 'ouderen' in de gemeente verder te ordenen en toe te spitsen. Hierbij zou een beroep gedaan kunnen worden op een student. Daarnaast worden scenario's besproken met een klankbordgroep van vertegenwoordigers van een viertal vergrijsde gemeenten.

Deze beoogde resultaten zijn niet behaald en gaandeweg ook niet meer nagestreefd. Na de bijeenkomst van de onderzoekskring was duidelijk dat slechts een verkennend onderzoek mogelijk zou

zijn en de ambities drastisch dienden te worden bijgesteld. Het is wellicht mogelijk dat een student dit plan oppakt en verder uitwerkt in het kader van een afstudeer opdracht.

Voor dit moment zijn de volgende 'resultaten' te melden:

- Vier gemeenten zijn enthousiast, betrokken en actief in gesprek gegaan over de thematiek van een vergrijsde gemeente en hebben zich bezonnen over eigen beelden ten aanzien van ouder worden en een ouder wordende gemeente. Bewustwording is op gang gebracht en is bij de beleidsvorming voor 2016 en verder in enkele gemeenten al aanwijsbaar van invloed gebleken.
- Binnen elke deelnemende gemeente is een groep zich nadrukkelijk(er) bewust geworden hoe de beeldvorming t.a.v. het (eigen) ouder worden mede invloed heeft op het denken over en kijken naar de (eigen) gemeente.
- Binnen elke deelnemende gemeente zijn gesprekken gevoerd over de betekenis van de gemeente voor de gesprekspartners. Dit zorgde voor een sterk gevoel van onderlinge verbondenheid en gaf vooral een besef van dankbaarheid voor alles wat samen wordt gedeeld, gevierd en beleefd binnen de gemeente.
- Er heeft onderlinge uitwisseling plaats gevonden tussen vijf gemeenten die in een zelfde situatie verkeren: kleine gemeenten, met een gemiddelde leeftijd van boven de 65 jaar. Er was volop herkenning en onderlinge bemoediging.
- Er zijn 13 brieven geschreven, waarin o.a. geprobeerd wordt in contact te treden met jongere generaties. Het is een eerste verkenning binnen de Unie van wat in een dergelijk contact aan de orde kan komen en kan worden besproken.

Brieven aan jongere generaties, brieven uit de toekomst en een bericht aan de Uniegemeenschap (zie bijlage)

Als huiswerk vooraf voor de derde bijeenkomst is aan deelnemers uit elke gemeente gevraagd een brief te schrijven. Die brief hoeft niet langer te zijn dan één A4 en ieder kon kiezen uit drie opties. Een brief:

- aan een jongere generatie over de betekenis van geloof en gemeente anno 2016
- met een terugblik op de eigen gemeente in de jaren 2016 – 2025 (fantaseer en associeer!)
- aan de Unie-gemeenten vanuit de ervaring uit eigen leven en gemeente: hulp/ aanbod/ advies etc.

Er zijn in totaal dertien brieven geschreven¹⁷ : zeven gericht aan een jongere generatie, vijf vanuit de toekomst en één gericht aan de Uniegemeenschap.

Een paar *citaten* uit elk 'genre'. Allereerst uit de brieven aan een *jongere generatie*:

“Graag zou ik jullie verhalen over je leven willen horen en luisteren zonder commentaar, zonder met oplossingen te komen, zoals helaas zo vaak in kerkelijke kringen gebeurt.”

¹⁷ zie voor geanonimiseerd overzicht, de bijlage bij dit eindrapport

“Mijn wens voor jullie is, dat jullie, net als ik zolang geleden, op eigen wijze daar gestalte aan durven geven en kunnen zeggen: “Ik kan niet zonder God”. En dat jullie daar o.a. óók in de gemeente van jullie keuze laten zien, hoe er te leven valt onder de hoede van God.”

“Gelukkig bestaat er ook hoop. Het is “maar” een woord....net zoals alle andere woorden....maar dit woord geeft toch weer keer op keer nieuwe energie om nieuwe ontdekkingen mee te maken, ook samen!! Het heeft met stappen vooruit te maken...onderweg zijn.”

“Nu ik aan het eind van mijn leven ben, voel ik de behoefte om iets te vertellen over de gemeente, die mij dierbaar is, of misschien moet ik wel zeggen ‘was’. (...)In de eerste plaats is het een plek, waardoor ik geconfronteerd wordt met andere mensen, die vanuit het geloof door mij geaccepteerd moeten worden, zoals ze zijn. Ik zeg ‘moeten’, omdat het niet vanzelf gaat.(...) Voor mij betekent ‘geloven’, dat je het aandurft zelf na te denken, zelf keuzes te maken in het leven, op basis van wat je ervaart als bedoeling van God. Inclusief het feit, dat je daarin fouten kunt maken en dat je het aandurft die onder ogen te komen en andere keuzes te maken.”

“Terugkijkend naar de gemeenten die ik heb leren kennen, is de gemeente Elim voor mij een plaats geweest waar alle aspecten van het geloof een plaats konden hebben, en waar ik ontdekt heb, dat als mensen persoonlijke ervaringen deelden, ze ook alle ruimte kregen om woorden te zoeken vanuit het geloof. Dat geldt niet alleen voor anderen, maar ook voor mijzelf.

Het voelt als familie, mensen die je zelf niet uitgekozen hebt, of zou hebben, maar die jou wel lief en dierbaar geworden zijn.”

“Het geloof is zo kostbaar en belangrijk. Juist in een tijd als deze waar zoveel onzekerheden zijn is God de Enige zekere in deze wereld. (...)Misschien weten jullie het niet maar de ouderen bidden voor jullie.”

“De ouderen zijn op een gegeven moment weg en wat dan. Dan moet de gemeente toch ook blijven bestaan. Dus kom, geef jezelf aan God en aan Zijn gemeenschap, vecht voor je plekje, vecht om gehoord en gezien te worden. Stel jezelf open en blijf wij hebben jullie nodig.”

“Wij willen echter toch in beweging blijven, tradities loslaten. Als oudere ben je zo geneigd achterom te kijken, hoe het was. Maar als je vooruit wilt moet je ook soms grenzen verleggen om tot nieuwe oplossingen te komen. Vertrouwen in elkaar hebben en eventueel kaders doorbreken.”

“Wat zou ik kunnen zeggen over mijn geloof "aan een jongere generatie." Mijn gedachten zeggen: “zeg het zoals het is, het is niet anders!” Ik geloof in God. God is in mijn leven zolang ik mij kan heugen. Altijd en overal is hij er bij. Als ik verdriet heb, het moeilijk heb. En ook als er mooie dingen zijn. God zit niet in de hoek van mijn kamer, om raad te vragen. Ik zie hem in de ander, in de natuur, in de dingen die gebeuren. Soms is hij ook zoek en duikt hij later weer op. Dit is misschien wartaal voor iemand die niet weet wat geloven is. Daarom is de gemeenschap zo belangrijk. Je kunt je geloof delen met de ander en de ander met jou. Gemeente is samen en samen is meer en kun je meer! Niet alleen in het doen maar ook in het beleven.”

“Bij het ouder worden denk ik soms aan die mooie tijd waar ook jij zo genoot van de verhalen over David en Goliath en Daniel in de Leeuwenkuil. Die verhalen kozen wij met opzet uit de Kinderbijbel als we na het eten zoals gewoonlijk uit de Bijbel lazen en daar kort met elkaar over spraken. We hoorden

dan van een God die redt en Zijn kinderen beschermt voor gevaar, zonder dat wij direct ervaren wat Hij ons wil duidelijk maken.”

Enkele citaten uit de *'brieven uit de toekomst'*

“Het afgelopen jaar 2025 kunnen we constateren dat ons inspiratiehuis is uitgegroeid tot een open plek(inloophuis) waar veel mensen zich thuis voelen en ontwikkelingen in diverse richtingen nog steeds plaats vinden. Op die wijze kunnen wij (baptisten Elim) nog invloed uitoefenen in onze overtuiging van de liefde Gods in ons bestaan.”

“De plannen voor de verbouwing zijn ook in volle gang. En wat verder op ons pad komt dat zie we dan wel. Zoals God het wil en daar moeten wij het van verwachten wij weten niet de plannen die onze God met de gemeente heeft. Maar als we met z'n allen de schouders er onder steken moet het lukken.”

“Onze gemeente is al enige jaren bezig met het invulling geven aan het principe van “Urban Mission” in Moerwijk-Noord, hetgeen aansluit bij de laatste ontwikkelingen om in de omgeving van ons kerkgebouw, de Mirtekerk, Gods liefde voor alle mensen zichtbaar te maken.”

“Nu, in 2026, kreeg ik weer een lijst met contactadressen door. Het was wel even schrikken als je ziet, dat er zo veel mensen zijn overleden of door verhuizing of andere redenen niet meer voorkomen op deze lijst. Ik kom nu al weer een paar weken naar de gemeente en merk, dat er door de week veel gebruik wordt gemaakt van het kerkgebouw. Ook heb ik de namen geteld, die op de laatste (leden?) lijst voorkomen en ik kwam tot 78. Nagenoeg gelijk aan het aantal in 2016.”

“Onze gemeente was een vergrijzende gemeente en in aantal een kleine gemeente. We wilden (en willen) een gemeente voor de Heer zijn. En wilden graag jonge mensen aantrekken. (...)Ze begonnen andere jonge mensen uit te nodigen om naar onze diensten te komen. Ze organiseerden bijeenkomsten voor jonge gezinnen, samen eten. Kinderendiensten met poppenkast. Middagen om samen met jong en oud spelletjes doen, om zo contact te leggen met elkaar. Stapje voor stapje kwamen er jonge mensen, jonge gezinnen in de gemeente.”

En een citaat uit de brief, gericht op de Baptisten *Unie gemeenschap*:

“In hoe alles gelopen is hebben we zeer luid en duidelijk Gods hand mogen zien; Hij heeft ons de weg gewezen en we vertrouwen ons lot toe aan Hem, maar we weten, zoals Hij ons gaat leiden, is het goed.... We zijn klein, maar een heel warme en liefdevolle gemeente, waar het goed toeven is... We hebben veel contacten met andere gemeentes ,ook zgn. ABC-gemeentes en dat bevalt ons prima! Vol respect naar elkaar toe praten we en bidden we samen. En zo is het ook heel goed toeven in ons kleurrijke Unieland! Samen een A V; wij vinden het prachtig! We hopen wellicht voor andere zeer kleine gemeenten een bron van inspiratie te mogen zijn; Nooit opgeven; vertrouw op de weg die God je wijst en ga er gewoon voor!!!”

Verder is als *resultaat* te noemen:

- De gesprekken en brieven maken duidelijk dat er binnen de deelnemende gemeenten vertrouwen en hoop is om dóór te gaan met het werk, zonder te weten wat de toekomst zal brengen. Er is vertrouwen dat ‘God niet loslaat wat zijn had begon.’
- Binnen de deelnemende gemeenten zijn nieuwe initiatieven ontstaan in 2016, die aanhaakten bij de bewustwording door de gesprekken in het kader van het project ‘Groentjes’. Eén bijzonder initiatief is de start van Aernout de Jong als student-voorganger in de gemeente Assen en Zutphen.
- Binnen de Unie van Baptisten Gemeenten én in de ABC gemeenten (regiodag op 28 januari 2017 met een workshop over ‘Groentjes’) is er duidelijk interesse voor het thema dat binnen ‘Groentjes’ aan de orde wordt gesteld: gemeente zijn van en voor alle generaties.
- Voor vergrijzende gemeenten is het signaal belangrijk dat zij door ‘de Unie’ worden gezien en gehoord en naar hun eigenheid gewaardeerd.
- Er ligt een eindrapport met enkele aanbevelingen voor verdere uit- en doorwerking van de aandacht voor alle generaties binnen baptisten gemeenten in Nederland.
- De redactie van *Baptisten.nu* volgde het project op de voet en interviewde mij over het project en de ‘resultaten’. Daarnaast kwamen twee deelnemers aan het woord over het project en de doorwerking in de gemeente, Piet Brongers namens Drachten en Anke Gorter namens Assen. Het interview verscheen in maart 2017.¹⁸ Over het vervolg van het project zal zeker ook geschreven worden door de redactie van baptisten.nu! Naar aanleiding van dit artikel is Anke Gorter geïnterviewd door Groot Nieuws Radio (7 maart 2017).

V CONCLUSIES

Terugblikkend op het project kunnen enkele conclusies worden getrokken die in de volgende paragraaf nader toegelicht en op gereflecteerd zullen worden.

1. Er is geluisterd naar de verhalen van de betrokkenen zélf. Er is niet ‘van buitenaf’ een analyse gegeven over de gemeente met het kijken naar getallen en feiten. Gezocht is naar de betekenis die deelnemers aan het project geven aan de gemeente waarbij zij betrokken zijn. Duidelijk wordt dan de grote betekenis die mensen geven aan de kleine gemeente. Er spreekt grote trouw en toewijding van deze generatie aan de gemeente, in goede en kwade tijden. Zij hebben de waarde ontdekt van de gemeenschap voor hun geloven en kunnen niet zonder die gemeenschap. Bovendien vonden alle deelnemers de gesprekken over de weg die zij in hun geloven en binnen de gemeente zijn gegaan waardevol. Het maakt hen (opnieuw) bewust van hun zoektocht naar ‘zinnig ouder worden’ in relatie tot de gemeente.
2. De gemeenten die deelnamen aan het project zijn alle klein (minder van 60 leden). Elke gemeente blijkt het bijzondere en waardevolle van de kleine gemeenschap te hebben ontdekt. Er is waardering voor wat er is en wie er zijn. Nadruk ligt op het ‘naar elkaar omzien’ in (onderling) pastoraat. Tegelijkertijd is er het relativeringsvermogen over de beperkte mogelijkheden van de gemeente én trots, dankbaarheid en grote inzet.

¹⁸ Zie bijlage bij dit eindrapport. In september 2014 was in baptisten.nu ook een artikel te lezen dat ‘jongeren en ouderen elkaar nodig hebben’ met ervaringen in gemeenten en citaten van de jongere én oudere generatie.

3. In de gesprekken is gebleken dat er veel herkenning is ten aanzien van de beeldvorming in onze maatschappij dat ouder worden 'aftakelen' betekent en ouderen niet altijd serieus worden genomen. Voor wie zijn zij (nog) van betekenis? Wie luistert naar hen? Welke plaats kunnen zij innemen? Of is 'hun tijd geweest'? De deelnemers gaven voorbeelden hoe die beeldvorming henzelf ook beïnvloedt op het denken over zichzelf en de gemeente. Ook blijkt dat er in de diensten, preken en kringen weinig expliciet gesproken of nagedacht wordt over de betekenis die de oudere generatie kan hebben of over de vraag hoe je op zinvolle wijze deze fase van het leven invulling kunt geven.
4. Elk van de deelnemende gemeenten ziet hoe het voortbestaan van de gemeente niet vanzelfsprekend is. Het geringe ledental, de slinkende financiën, de menskracht om alles draaiende te houden en het besef dat het leven eindig is – en dus het aantal leden door overlijden nog verder terug zal lopen – zorgt ervoor dat realistisch gesproken wordt over 'het einde' van de gemeente. Dat roept verschillende reacties op. Er is geen 'kramp' om kostte wat kost alles gaande te houden. Eerder dankbaarheid om wat is geweest.
5. In het verlengde hiervan kan vastgesteld worden dat gemeenten niet op de eerste plaats streven naar méér leden, maar naar verdieping in de contacten en gesprekken. Er wordt niet gezocht naar groei in kwantitatieve zin, maar in de kwaliteit van het gemeente-zijn.
6. Nadruk ligt op het onderlinge pastoraat. Elke gemeente heeft met name dit aandachtspunt goed geregeld, ook met (een gering aantal uren) betaalde menskracht.
7. De typering van de identiteit van de gemeenten, zoals in de afzonderlijke gesprekken per gemeente besproken, is opvallend eensluidend. Kernwoorden zijn: warmte, liefde, respect, geborgenheid, ruimte, gastvrijheid, verbondenheid.
8. Volharding en trouw zijn andere woorden die de gemeenten typeren. Nadruk ligt niet op (missionaire) activiteiten naar buiten toe, maar in de trouw en volharding van de zondagse vieringen (soms met veel moeite lukt dit om doorgang te laten vinden) en in de priesterlijke taak van gebed voor de wereld, als gemeente en persoonlijk.
9. De deelnemers zoeken graag het contact met jongere generaties, maar ervaren hoe moeizaam het is die contacten te leggen. Uit de huiswerkopdracht om brieven te schrijven, blijkt een duidelijke voorkeur om iets méé en dóór te geven aan een jongere generatie.
10. Tijdens de uitwisseling op een regioday voor ABC-gemeenten en de bespreking van dit eindrapport met de deelnemende gemeenten, wordt benadrukt om 'ouderen' niet apart te zetten als speciale groep. Men wil 'inclusieve gemeenten' zijn, waar ieder welkom is met ruimte diversiteit: tussen jongeren en ouderen, mét en zonder verstandelijke beperking, mannen en vrouwen, divers in geloven etc.. Gemeente zijn voor alle generaties is niet te construeren. Er is sprake van een voortdurend proces van samen onderweg zijn. De deelnemende gemeenten streven niet naar een gemeente 'van ouderen, voor ouderen', maar zoeken in hun eigen context naar gemeente zijn met ruimte voor diversiteit.

VI Enkele reflecties

Aan het einde van de vele gesprekken en ontmoetingen, verslagen en brieven is een aantal lijnen te trekken en enige voorzichtige reflecties te maken. Deze reflecties zijn verre van volledig, zijn voor mijn rekening en puntsgewijs. Er is veel méér over te zeggen dan in dit kader benoemd. Ze komen voort uit mijn eigen waarneming die ik in relatie breng met eerder door mij opgedane ervaringen met de oudere generatie en de bij mij ontstane visie ten aanzien van het proces van ouder worden mede op basis van theorie en onderzoek.¹⁹ Ik duid zeer summier enkele lijnen aan.

(theoretische) uitgangspunten

Belangrijk bij deze reflecties is de poging om vanuit de Schrift duiding te geven, waarin mensen op leeftijd worden vergeleken met een oudere boom waaraan nieuwe vrucht kan blijven groeien. (Psalm 92: 13 – 15). Liefde, blijdschap, vrede, geduld bijvoorbeeld zoals die in Galaten 5 worden genoemd als een vrucht van de Geest. “Ouder worden kan kennelijk meer inhouden dan dingen kwijtraken; het

¹⁹ Ruim 30 jaar ervaring als geestelijk verzorger in de ouderenzorg, vele trainingen gevolgd en gegeven rondom de thematiek van het ouder worden. Vgl. ook Wout Huizing en Thijs Tromp, ‘Innerlijke bloei in de vierde levensfase’, in: Kees Penninx (red.), *Kiezen en verbonden blijven. Krachtgericht werken met ouderen in de wijk*. Bussum: uitgeverij Coutinho, 2015, pag. 287-306. Wout Huizing, ‘Ouder worden in de Nederlandse samenleving en kerk anno 2013. Feiten en visies’ in: *Kerk en theologie*, jaargang 64, no.4, oktober 2013, pag. 298-309; Thijs Tromp, *Het verleden als uitdaging. Een onderzoek naar de effecten van life review op de constructie van zin in levensverhalen van ouderen*. Zoetermeer: Boekencentrum Academic 2011; Belangrijk

levert zijn eigen vrucht op. Intrigerend en stimulerend!", zo merkt de 77-jarige Wil Doornenbal op in haar boek *Reizen door nieuw land. Ouder worden met perspectief*.²⁰ Zij merkt ook op dat de bijbel geen 'Handboek Ouderdom' is, maar dat er vele waardevolle ervaringen en inzichten zijn. Van Paulus bijvoorbeeld die twee radicaal tegengestelde processen bij zichzelf opmerkt. Aan de ene kant voelt hij lichamelijke aftakeling en tegelijkertijd merkt hij dat zijn innerlijk zich meer en meer verjongt. (2 Kor.4:16) Doornenbal schrijft ook:

"Verheven woorden als 'innerlijke vernieuwing', 'vrucht dragen' en 'zinvol leven' komen gemakkelijk wat hoogdravend over. Zodat we denken: Ja, ja het zal wel. Heel mooi, maar nu maar weer terug naar mijn gewone leven in de nuchtere werkelijkheid. We doen onszelf dan tekort. Ons leven heeft wel degelijk de zinvolle bestemming om vrucht te dragen en het is dan ook een reële mogelijkheid. 'Ik heb je ervoor bestemd, je bent ervoor bedoeld', zegt Christus tegen zijn volgelingen. (naar Joh.15: 1- 16) Als we ervoor open blijven staan om vrucht te dragen, groeien we in datgene waartoe eenieder van ons bedoeld is."²¹

Langs een andere weg benadrukken Henri J. Nouwen en Walter J. Gaffney eveneens hoe ouder worden een bron van hoop kan zijn, een weg uit het donker naar het licht.

"We zijn ervan overtuigd dat ouder worden geen reden tot wanhoop is, maar een basis voor hoop; geen langzame aftakeling maar een geleidelijke rijping; geen lot dat we noodgedwongen moeten ondergaan, maar een kans die we dienen aan te grijpen."²²

Ook gedachten van de theoloog en ethicus Frits de Lange resoneren mee bij mijn reflecties. Hij attendeerde dat er in onze huidige tijd en samenleving een antropologische revolutie gaande is. Er is een compleet nieuwe levensfase bijgekomen: de zogenaamde Derde Leeftijd, tussen de 65 en 85 jaar.²³ Met de spectaculair toegenomen levensverwachting is er een opmerkelijke paradox waarneembaar in onze samenleving. We worden steeds ouder, maar tegelijk spiegelen veel ouderen zich aan de dominante waarden van onze maatschappij door zo lang mogelijk jong te willen blijven. Door deze nieuwe situatie is er sprake van een soort niemandsland waarin men op zoek is naar zin en betekenis van deze levensfase. Wat betekenen al die extra levensjaren? Hoe kijkt de samenleving naar ouderen en hoe kijken ouderen naar zichzelf? Vanuit die vaststelling zijn ook de gesprekken gevoerd binnen het project 'Groentjes'. Met De Lange zoek ik naar een herijking van de waardigheid van de oudere generatie en zoek ik met hem naar de 'glans' van de ouderdom. Dat is een kwestie van – op een bepaalde manier – kijken.²⁴

Wie dan bijvoorbeeld met de ogen van de 77-jarige auteur en theoloog/ psycholoog Herman Andriessen de oudere generatie observeert, ontdekt dat er sprake is van een eigen spiritualiteit en dat 'de volgroeiheid van de ouderdom ruimte schept en de mens extra ontvankelijk maakt'.²⁵ Daarbij plaatste hij altijd al nadrukkelijk de laatste levensfase in verbinding met de totale levensloop²⁶ en

²⁰ Wil Doornenbal, *Reizen door nieuw land. Ouder worden met perspectief*. Zoetermeer: Boekencentrum, 2015

²¹ Wil Doornenbal, *a.w.*, pag. 26

²² Henri Nouwen, Walter Gaffney, *Levensloop en vervulling*. Tiel: Lannoo 2005

²³ Frits de Lange, *De mythe van het voltooid leven*. Zoetermeer: Meinema 2007

²⁴ Frits de Lange, *Waardigheid. Voor wie oud wil worden*. Amsterdam: SWP 2010

²⁵ Herman Andriessen, *Een eigen weg te gaan. Ouderen en spiritualiteit*. Kampen: Ten Have 2004

²⁶ Dr. H. Andriessen, *Verlangen en volwassenheid. Beschouwingen over levensloop, zinsbeleving en pastoraal handelen*. Den Haag: Voorhoeve 1979

betreft hij de ontwikkelingspsychologie van Erikson bij zijn theorie.²⁷ Verdiepend voor mij is te leren luisteren naar (levens)verhalen en in die verhalen ook iets van ‘Gods Verhaal’ te ontdekken. De uitgangspunten van het hermeneutisch pastoraat zijn ook in de gesprekken met de gemeenten nadrukkelijk leidend geweest.²⁸

De onderstaande reflectie zijn kort besproken met de deelnemers aan dit project. Zij herkennen zich hierin en onderstrepen het belang om hierover verder in gesprek te gaan binnen onze geloofsgemeenschap.

1. *Kijken met andere ogen.* In 1 Samuël 16:7 is te lezen dat God tegen Samuël sprak als hij op zoek is naar een opvolger van koning Saul: “Ga niet af op zijn voorkomen en zijn rijzige gestalte. Ik heb hem afgewezen. Het gaat niet om wat de mens ziet: de mens kijkt naar het uiterlijk, maar de HEER kijkt naar het hart.” Niet kijken naar het uiterlijk, maar naar het innerlijk. Een belangrijke oproep en te betrekken op het verschil in kijken naar en spreken over de oudere generatie: is het een verhaal ‘van buitenaf’ en kijken ‘naar het uiterlijk’, of klinkt het verhaal van ‘binnenuit’ en wordt er geluisterd naar het ‘innerlijk’? De verhalen die we vertellen en doorgeven hebben een ‘buitenkant’ van feiten, getallen, historie, betrokkenen etc. Tegelijk is er een ook ‘binnenkant’ over de betekenis van die feiten, getallen, historie etc. Wat de feiten en gebeurtenissen betekenen – zowel in het persoonlijk leven als in het gemeentelijk leven – maakt de zin ervan uit. Zorgvuldige aandacht voor de buitenkant en de feiten is voorwaardelijk om óók zicht te krijgen op de binnenkant. Er dient wel een koppeling tussen beide te zijn. Dit gezegd hebbend, is duidelijk dat de feiten over de gemeenten en de getallen op zichzelf niet veel zeggen. Wat betekent die gemeente voor mensen? En wat betekent ook het ouder worden voor de betrokkenen? Op een dia van de powerpoint staat een statistiek vanuit psychologisch onderzoek hoe je verschillend kunt kijken naar het proces van ouder worden. Je kunt naar de ‘buitenkant’ kijken en de lichamelijke ‘curve’ zien en constateren dat dit een duidelijke opbouw heeft: een groeispurt in de eerste 20 jaren en dan een gestage afbouw in krachten en mogelijkheden (met grote onderlinge marges) tot en met de zichtbare ouderdom met gebreken. De ‘trap des ouderdoms’ toont het beeld van het opklimmen – blinken (de hoogste trede is rond het 50^e levensjaar) en verzinken. Zo wordt het proces van ouder worden getypeerd als aftakeling, verlies, inleveren. Die ‘uiterlijke’ kant is voor ieder zichtbaar. Maar er is ook een ‘binnenkant’, veelal onzichtbaar. Dat is de kant van groei en ontwikkeling door te leren van het leven en opgedane ervaringen. Gaandeweg het leven leer je nieuwe ervaringen te integreren en word je wijzer en ontdek je wat bij jou past, doe je ook ontdekkingen in het leven met God en wat geloven voor je betekent. Die ontwikkeling gaat lang door en is een totaal andere curve dan de ‘buitenkant’. Het gesprek over wie je bent en wat van betekenis is in je leven, wat geloven en de gemeente voor je betekenen, laat iets zien van die binnenkant. In het project ‘Groentjes’ is gezocht naar de verhalen die dán verteld en gedeeld worden. Als je zo dieper kijkt en peilt dan de

²⁷ E.H. Erikson, *Childhood and Society* (2nd ed.) New York: W. Norton & Company 1963

²⁸ Ruard Ganzevoort & Jan Visser, *Zorg voor het verhaal. Achtergrond, methode en inhoud van pastorale begeleiding*. Zoetermeer: Meinema 2007; Peter van de Kamp, *Verhalen om te leven. Levensverhalen in het pastoraat*. Utrecht: Kok 2013

constatering dat gemeenten vergrijzen, klein zijn en weinig toekomst meer hebben, wat is dán te zien? Als je niet kijkt naar de uiterlijke kant, de 'grijze koppen', maar op zoek gaat naar beleving, geloof en betekenisgeving, wat kom je dán op het spoor? Te horen is dan zonder enige twijfel dat die kleine gemeenten van grote betekenis zijn voor mensen die vaak hun leven lang zich verbonden hebben met deze gemeente en de gemeente mee opgebouwd hebben. Rode draad door alles heen is de trouw van deze generatie aan de gemeente, in goede en kwade tijden. Zij hebben de waarde ontdekt van de gemeenschap voor hun geloven en kunnen niet zonder die gemeenschap. Daarin speelt leeftijd geen doorslaggevende rol: ze herkennen in elkaar mens te zijn, zoeken elkaars hart en zien zo hoe ieder dus 'beeld van God' is. Ze zien in elkaar de 'grootheid van de Heer' (vgl. lied uit de Opwekkingsbundel 69). Wie in gesprek gaat over geloven, ouder worden en de gemeente krijgt dus inkijkjes in de 'binnenkant' en kan genieten én leren van ervaringen die dan worden doorgegeven. In dit project werd de oudere generatie volop aangesproken op hun levens- en geloofservaring. Dat bleek waardevol, zeker ook voor de deelnemers zelf die door hierover in gesprek te gaan, zichzelf sterker bewust werden van eigen drijfveren en de betekenis van hun geloof en van de gemeente. Oftewel: het is zeker mogelijk niet voortdurend in gesprek te zijn over de gebreken van de ouderdom (die er zijn), maar hoe de innerlijke mens gegroeid is en wellicht zelf elke dag vernieuwt. (vgl. 2 Korintiërs 4: 16 "Daarom verliezen wij de moed niet, maar al vervalt ook onze uiterlijke mens, nochtans wordt de innerlijke van dag tot dag vernieuwd")

2. *Kracht in kwetsbaarheid.* Die verschillende blikrichting is ook aan de orde bij de reflectie op de vier gemeenten die meededen aan dit project. Van buitenaf doemt het beeld op van gemeenten die met veel pijn en moeite proberen hun hoofd boven water te houden en wachten 'tot iemand het laatste licht uit doet'. Deze gemeenten zijn - zo werd soms door buitenstaanders opgemerkt als ik vertelde over het project en de gesprekken met deze gemeenten - 'op sterven na dood'. De gedachte leeft dat het jammer en sneu is voor zo'n gemeente, die geen toekomst heeft. Opgemerkt wordt vervolgens dat er een goede vorm van 'stervensbegeleiding' aangeboden zou moeten worden. Op zichzelf een relevante opmerking. Maar als deze kijk gelegd wordt naast wat er binnen de gemeenten aan processen gaande is, ontstaat een ander beeld. In Assen vertelde men dat er lange tijd ook zelf zo over werd gedacht en dat er altijd verontschuldigend over de gemeente werd gesproken naar bijvoorbeeld gastsprekers: 'Helaas, er zijn maar weinig mensen, maar hopelijk vindt u dat niet erg.' Gaandeweg is visie ontstaan voor het bijzondere en waardevolle van de kleine gemeenschap. Nu wordt gezegd 'klein, maar fijn' en is er waardering voor wat er is en wie er zijn. De betekenis van de gemeente voor deze kleine groep mensen is groot. Er wordt intens(er) genoten van het samenzijn, de waarde van het pastoraat wordt ervaren en tegelijk is er volharding, trouw en hoop. Er is wel degelijk relativiseringsvermogen over de beperkte mogelijkheden van de gemeente, maar tegelijk is er trots, dankbaarheid en grote inzet.

In Drachten is dezelfde toon hoorbaar. In Den Haag was er de schok dat het moment écht zou kunnen aanbreken dat het niet lukt om als gemeente de activiteiten en de diensten te continueren. Er wordt in de gesprekken niet gezegd dat de gemeente weer net zo groot zou moeten worden als ooit - hoe mooi dat ook was en zou zijn - maar wel hoe waardevol en betekenisvol de kleine gemeente nú is voor ieder die betrokken is. Ook

in Rotterdam richt het zoekproces van de gemeente zich op de vraag hoe zij vitaal kan zijn en kan overleven en van betekenis kan zijn voor de wijk. Maar er wordt niet getreurd over het feit dat de gemeente zo klein is. Men waardeert de waarde van de kleine, hechte groep en zoekt tegelijk wel degelijk naar wegen om méér mensen te betrekken. Is juist deze ontdekking niet door en door evangelisch, waar God zich telkens laat kennen in het kleine en kwetsbare? Hij komt als een kind in een kribbe, spreekt over het Rijk dat zo klein als een mosterdzaadje begint en als Jezus aan het kruis hangt, lijkt (van 'buitenaf') de missie mislukt, maar voor wie gelooft en dieper kijkt is juist daarin Gods liefde te vinden.

3. *Van Betekenis* zijn. Tijdens de introductiebijeenkomst is nagedacht over de verschillende beelden van ouder worden in onze samenleving. Dan blijkt er veel herkenning te zijn, met name ook ten aanzien van de 'negatieve beeldvorming' dat ouder worden aftakelen betekent en ouderen niet altijd serieus worden genomen. Het signaal wordt gevoeld dat 'hun tijd is geweest'.²⁹ Zelfs binnen de eigen gemeente zijn er soms momenten die zo worden beleefd als je merkt dat je maar niet meer gevraagd wordt voor een bepaalde taak, terwijl je dat wél zou willen doen. Een aantal denkt dat ouderen binnen de Uniegemeenschap niet meer die plek hebben die zij zelf wel zouden willen en kunnen innemen. Ook blijkt dat er in de diensten, preken en kringen weinig expliciet gesproken of nagedacht wordt over de betekenis die de oudere generatie kan hebben of over de vraag hoe je op zinnvolle wijze deze fase van het leven invulling kunt geven. Aandacht voor de 'groentjes' vanuit psalm 92 om 'groen en fris' te zijn blijkt tijdens de introductie een eye-opener en inspireert om met nieuwe ogen te kijken naar zichzelf en de gemeente. Hier blijkt tegelijk wel het verschil tussen de oudere generatie in de 'derde leeftijd' en 'vierde leeftijd'.³⁰ Voor 85 plussers (in het algemeen gesproken) zijn de beperkingen nadrukkelijk aan de orde, wordt het moeilijker deel uit te blijven maken van het gemeentelijk leven en neemt de afhankelijkheid toe. Dat wordt realistisch onder ogen gezien en op verschillende manieren besproken. In elk geval is daarbij in elke gemeente de intentie merkbaar om die oudste generatie niet te vergeten en naar hen om te zien. In elke gemeente is nadrukkelijk beleid gemaakt en menskracht ingezet om de pastorale aandacht voor deze groep invulling te geven. Maar ook hier geldt de uitdaging: zorg je dan vooral voor de oudere generatie en zet je deze groep mensen vooral in de positie van het 'ontvangen' of denk je ook na hoe zij (nog steeds) van betekenis kunnen zijn voor de gemeente en iets hebben (door) te 'geven'? Graag sluit ik me aan bij het nadrukkelijke pleidooi van John Sussenbach om juist op dit punt beleid te voeren in gemeenten.³¹ In Bijbelse woorden gezegd: welke plaats

²⁹ In het debat over 'voltooid' leven komt als één van de belangrijkste achtergronden voor het gevoel dat het leven 'voltooid' is aan de orde dat mensen zich uitgerangeerd, overbodig voelen, niet meer van betekenis. Een breed gedeeld gevoel onder de oudere generatie dat veel zegt over de wijze waarop over 'ouderen' wordt gesproken en geschreven. Zie bijv. Els van Wijngaarden, *Voltooid leven*, Amsterdam/ Antwerpen: Atlas Contact, 2016

³⁰ Zie ook Wout Huizing, *Ouder worden in de Nederlandse samenleving en kerk anno 2013*, a.w.

³¹ John Sussenbach, a.w. (zie noot 3); Inspirerend is het boek van Wil Doornenbal, a.w. "De Bijbel schetst ouderdom als een periode die nieuwe vruchten oplevert. Kan dat echt? Wat betekent dat voor de oudere zelf? En heeft de samenleving daaraan? Daarover vertelt dit boek – als een kleine reisgids voor een land dat je pas echt leert kennen als je er zelf door heen reist." (aldus de tekst op de achterkant van dit boek)

nemen zij in binnen het lichaam van Christus? En in welke zin kunnen we niet zónder hen?³²

4. *Staan in het einde.* In één gemeente (Drachten) is nadrukkelijk het thema ‘vergrijzing’ besproken en zijn lijnen doorgetrokken wat dit betekent voor de wijze waarop deze gemeente kan functioneren. Er lijkt een parallel proces zichtbaar in het besef over het eigen ouder worden als ‘staan in het einde’³³ en het proces van de gemeente als geheel: ook die ‘staat in het einde’. Er zijn verschillende houdingen t.a.v. de ouderdom te onderscheiden³⁴ waarbij ‘be-aming’, ‘aanvaarding’ of ‘accommodatie’ is te zien in Drachten. Dankbaarheid is daarbij een kernwoord. Veel is er gebeurd en meegemaakt, maar er is sprake van integratie van de mooie én moeilijke momenten die ook in de gemeente zijn geweest. Als het einde komt en het voortbestaan van de gemeente niet langer haalbaar is – vanwege financiële redenen en omdat de gemeente té klein is geworden om nog activiteiten te organiseren en bij elkaar te komen - is er dankbaarheid voor het waardevolle van de gemeente en de grote betekenis die de gemeente voor iemand persoonlijk heeft gehad. Dit werd zo verwoord door een 84-jarige zuster uit de gemeente Drachten: “Als het einde komt en we als gemeente niet verder zouden kunnen, dan tellen we onze zegeningen en danken we God voor al het goede dat ons in de gemeente is gegeven. Dan hoeven we niet verbitterd te zijn, maar mogen we dankbaar zijn. Wat hebben we mooie jaren gehad!” Tijdens de eerste bijeenkomst werd ook nagedacht over voorbeelden van ouderen in de Bijbel. In dit opzicht is het verhaal over de tachtigjarige Barzillai een prachtig voorbeeld hoe je je beperkingen onder ogen kunt zien, deze kunt aanvaarden en kunt doen wat je hebt te doen. En bovendien de volgende generatie ruimte bieden. (zie 2 Sam. 19: 32 – 41)
5. *Geen kramp.* Daarnaast is er realistische zorg om de toekomst, maar zonder wanhoop.³⁵ Het ‘kleine’ blijkt vooral waardevol te zijn en grootste plannen worden niet (meer) gemaakt. Er is geen krampachtigheid om te willen groeien. Het groeiproces wordt niet gezocht in de kwantiteit (grotere gemeente worden), maar in de kwaliteit. In de gesprekken worden veel voorbeelden gegeven hoe er wordt genoten van ‘kleine’ lichtpuntjes, mooie momenten samen, indrukwekkende vieringen. Ook dat zou je kunnen typeren als behorend bij het proces van ouder worden, dat er oog is voor ‘het kleine’ en daar volop waardering voor is. Het hoeft allemaal niet meer groots en spectaculair en men

³² Vgl. 1 Korinthiërs 12

³³ Vgl. Herman Andriessen, *Een eigen weg te gaan. Ouderen en spiritualiteit*. Kampen: Ten Have 2004. Hij geeft als typering voor de fase van het ouder worden ‘in het einde staan’ en pleit voor een spiritualiteit van ouderen waarin zij ‘het leven kunnen beamen’ (pag. 44 – 48). Ook Herman Andriessen, *Staan in het einde. Over het beamen en verdiepen van de ouderdom*. Zoetermeer: Meinema, 2009

³⁴ Vgl. de ‘klassieke’ aanduiding van J.M.A. Munnichs, *Ouderdom en eindigheid*. Assen: Van Gorcum 1964. Hij onderscheidde vijf houdingen: negeren, vluchten, ontwijken, berusten en aanvaarden. Frits de Lange spreekt over ‘waardigheidsstrategieën’ die helpen om trouw te zijn aan jezelf, tot het einde toe: assimilatie, accommodatie of immunisering. Frits de Lange, *Waardigheid. Voor wie oud wil worden*. Amsterdam: Uitgeverij SWP, 2010, pag. 156 - 159

³⁵ Vgl. de theorie van de ontwikkelingspsycholoog Erikson die spreekt over de polen hoop – wanhoop voor de laatste fase van het leven.

kan afzien van status en getallen.³⁶ Opmerkelijk is overigens dat er tegelijkertijd in elke gemeente nieuwe plannen ontstaan die getuigen van verwachting ten aanzien van de toekomst.

6. *Onderling pastoraat.* In elke gemeente is het thema gemeenschap dominant en daarbinnen klinkt telkens het belang van oprechte aandacht, betrokkenheid, zorg om elkaar, het belang van ruimte en tolerantie en wederzijdse aanvaarding, evenals het kunnen delen van ingrijpende levensgebeurtenissen. Nadruk ligt in elke gemeente op het (onderlinge) pastoraat. Dit alles bindt mensen aan elkaar.³⁷ Dit blijkt een typering te zijn voor de identiteit van elke deelnemende gemeente. Daar ligt de invulling van de verantwoordelijkheid voor elkaar. Dat daarmee de blik meer 'naar binnen gericht is' dan 'missionair' en 'naar buiten' is duidelijk. Tegelijk blijkt uit die onderlinge aandacht hoe een gemeente in de huidige samenleving – waarin bijvoorbeeld eenzaamheid onder de oudere generatie toeneemt - relevant en van betekenis kan zijn.
7. *Karakterisering gemeenten: ruimte.* Tijdens de dialooggesprekken en de klankbordbijeenkomst bleken er grote overeenkomsten in karakter en identiteit van de deelnemende gemeenten. Er was grote herkenning tijdens de onderlinge uitwisseling. Als kernwoorden om de gemeente te typeren klinken in elke gemeente woorden als warmte, liefde, respect, geborgenheid, ruimte, gastvrijheid, verbondenheid. Je zou kunnen zeggen dat dit geen typering is die gaat over 'de leer', maar vooral nadruk leggen op het belang van de onderlinge gemeenschap en de wijze waarop de identiteit van de gemeente is gevormd. Belangwekkende vraag kan zijn of deze typering nauw samenhangt met de vergrijsde samenstelling van de gemeente dat juist deze accenten worden gezet. Heeft het te maken met de geloofsontwikkeling bij het ouder worden dat er sprake is van relativering en mildheid ten aanzien van leerstellingen en er ruimte is voor een grote diversiteit binnen de gemeente? De spiritualiteit die uit een aantal brieven naar voren komt, is als 'zoekend' aan te duiden. Zij spreken over een onzekere wereld en een vaak onzichtbare God. Of de duiding dat God soms ver weg lijkt, maar tegelijk dat God zichtbaar wordt in wat mensen voor elkaar doen en betekenen, zoals in de gemeente en de gemeenschap van gelovigen. De gesprekken en brieven maken duidelijk hoe de oudere generatie veel heeft meegemaakt in het leven en de gemeente en dat zij door die opgedane levenservaring minder stellige uitspraken doen over God, Jezus en de bijbel. Uit de brieven spreekt volop óók het houvast door het geloof in God, de betekenis van Jezus als Heer, maar telkens klinkt de sterke nadruk op de gemeente als een plaats waar je je geloven kunt vieren en waar zonder je eigenlijk niet kunt als gelovige. In de ontmoetingen en vieringen wordt het geloven concreet.

³⁶ Denk bijv. aan het gedicht 'Genesis' van Ida Gerhardt, waarbij ze spreekt over het afzien van getallen. Uitvoerig besproken en toegelicht door Herman Andriessen, *a.w.*

³⁷ Vgl. Wout Huizing, 'Oog voor elkaar!' in: prof. dr. Henk Bakker, Albrecht Boerrigter, Jeanette van Es, Winfried Ramaker, *De geschiedenis van het Schriftwoord gaat door. Gedachten ter markering van de theologie van dr. O.H. de Vries.* Utrecht: Uitgeverij Kok 2010, pag. 216 – 232. Hierin benadruk ik het belang van het aangaan van wederkerige relaties met oog voor onderlinge verscheidenheid op basis van aanvaarding van elkaar als kern van pastoraat. Dat is precies wat te zien is in de deelnemende gemeenten binnen het project 'Groentjes'.

8. *Priesterlijke taak.* In aansluiting op deze vaststelling is er een mooie verbinding te maken met een studiedag kort na de afronding van de besprekingen met de gemeenten. Op 30 november 2016 vond in Ede de studiedag *Missie.nu* plaats. Eén van de inleiders was Stefan Paas, die sprak over zijn boek *Vreemdelingen en priesters*.³⁸ Kort en krachtig stelt Paas dat het er níet om gaat dat een gemeente groeit en groot wordt. Ook moet er niet de gedachte leven dat in onze huidige samenleving de kerk wel weer een meerderheidspositie kan gaan innemen. De realiteit is dat de kerk – en de gelovigen – een minderheidsgroep is. De vanzelfsprekende centrale positie die de kerk heeft gehad in de samenleving is voorbij. De gemeente is ook niet bedoeld om ‘groot’ te zijn. Wezenlijk is dat de gemeente een priesterlijke taak heeft. In de woorden van Paas: ‘de wereld bij God brengen’. Dit doet zij in gebed en door een zegen te vragen voor de wereld. Tegelijk ‘brengt zij God bij de wereld’ door in deze wereld present te zijn en te volharden in lofprijzing en aanbidding in de liturgie. Wie precies kijkt, ontdekt dat in de volharding en trouw van de vergrijzende gemeenten precies hierin hun kracht ligt. Niet in vele (missionaire) activiteiten naar buiten toe, maar in de trouw en volharding van de zondagse vieringen (soms met veel moeite lukt dit om doorgang te laten vinden) en in die priesterlijke taak van gebed voor de wereld, als gemeente en persoonlijk. Een citaat uit een gesprek: “Ik ben iets later. Mijn buurman kwam terug uit het ziekenhuis en die moest ik even groeten. Toen hij naar het ziekenhuis ging, vroeg hij of ik voor hem wilde bidden. Dat doet hij zelf niet, maar hij weet dat ik dat wél doe. Dat heb ik beloofd. Hij zei: “Nou dat heeft geholpen, hoor!” Toch mooi dat hij mij dat vraagt?”
9. *Generativiteit.*³⁹ Een andere reflectie is de houding van generativiteit: oog voor de volgende generatie, geen gerichtheid op eigen belang, maar meer op het dóórgeven van eigen waarden en geloof en hoop voor de volgende generaties. De vraag was om een brief te schrijven en een keuze was om te schrijven aan een jongere generatie, vanuit 2026 of aan de Uniegemeenschap. Zeven van de dertien kozen om een jongere generatie te schrijven. De deelnemers zoeken graag het contact, maar ervaren hoe moeizaam het is die contacten te leggen. “Als er eens een jongere komt kijken op zondagmorgen, dan ziet die al die grijze koppies en dan komt die niet gauw weer. Een briefschrijver zegt met nadruk dat hij bereid is om tradities los te laten (“want daar zit ‘t niet in’) en wil nieuwe wegen zoeken van discipelschap. De gemeente Assen kwam tijdens het project in contact met een jonge student, Aernout de Jong (27 jaar). Op 12 februari 2017 is hij gestart als studentvoorganger in die gemeente. Niet in de hoop dat er opeens een jonge generatie binnen de gemeente zal komen, maar in eerste instantie om Aernout de kans te geven zich te ontplooiën en ervaring op te doen. Ook hier klinkt de gerichtheid op een ‘volgende’ generatie door. Opgemerkt werd in een mail door de voorzitter van Assen dat na 2 jaar (de periode van het duaal leertraject) het geld op is, maar dan is een jongeman gegroeid in zijn werk en leven! Daarbij is er de openheid van deze jongeman te leren. Hierin lijkt iets te horen van wat in het laatste vers van het OT is te lezen dat het hart van de ouderen

³⁸ Stefan Paas, *Vreemdelingen en priesters. Christelijke missie in een postchristelijke omgeving*. Zoetermeer: Boekencentrum 2015. Zie <http://www.missie.nu/> en luister naar de inleiding van Stefan Paas.

³⁹ Ook een van de polen waarover Erikson spreekt als taak voor de oudere generatie.

(‘vaders’) zich tot de kinderen wendt en het hart van de kinderen tot hun vaders (en wel in die volgorde).⁴⁰

10. *Inclusiviteit*. Tijdens een workshop over ‘Groentjes’ o.l.v. Piet Brongers op de regioday in Aalsmeer voor ABC-gemeenten (28 januari 2017) werd vastgesteld dat de aandacht voor een speciale groep - en daarmee ook voor de problematiek van die groep - het gevaar op kan leveren van etikettering en ‘discriminatie’. ‘Ouderen’ worden dan apart gezet als een speciale groep. Voordat je het je bewust bent zoekt je dan naar ‘onderscheidende kernmerken’. Belangrijk is voor ogen te houden om ‘inclusieve gemeente’ te zijn, waar ieder welkom is, er ruimte is voor diversiteit en er sprake is van gelijkwaardigheid en wederkerigheid: tussen jongeren en ouderen, met mét en zonder verstandelijke beperking, mannen en vrouwen etc. Het gaat er niet om je aan een ander ‘aan te passen’, maar telkens te zoeken hoe ieder van betekenis kan zijn. ‘Groentjes’ is een voorbeeld van gemeente zijn voor alle generaties. Dat is niet te construeren, maar maakt duidelijk dat dit een voortdurend proces is van samen onderweg zijn. En dat is een tegendraadse beweging vergeleken met de huidige Nederlandse samenleving. Daarom is het goed er ‘samen’ bij stil te staan, anders is er de valkuil om de trends van onze samenleving ‘gewoon’ te volgen. De deelnemende gemeenten streven niet naar een gemeente ‘van ouderen, voor ouderen’, maar zoeken in hun eigen context naar gemeente zijn met ruimte voor diversiteit. Dat heeft alles te maken met een visie op gemeente-zijn. Tijdens de workshop werd geconcludeerd dat misschien wel de belangrijkste vraag, als het om mensen in en om de gemeente gaat: *“hoe staat het met je gevoel van geborgenheid in de gemeente (je ‘thuis’ voelen) en wat voor gevoel heb je van je betekenis voor de gemeente (je ‘waardevol/gewaardeerd’ voelen)?”* Die twee vragen gelden voor álle bij de gemeente betrokkenen en verdienen aandacht.

VI Vervolgplannen

Het tweede deel van het project staat in de steigers: het verder doordenken van mogelijkheden en kansen voor ontmoetingen tussen de generaties. Op 9 maart 2017 kwamen vertegenwoordigers uit 12 gemeenten (7 van ‘vergrijzende gemeenten’ en 5 uit grote gemeenten waar volop jeugd is) samen om daarover zich verder te bezinnen en uit te wisselen.

Op de Algemene Vergadering 20 mei 2017 in Kampen zal wederom een workshop rondom ‘Groentjes’ worden gehouden om gemeenten te informeren over de resultaten en het gesprek over ‘gemeente van en voor alle generaties’ te stimuleren.

Gaandeweg 2017 zal een toolbox worden ontwikkeld met materiaal en ideeën voor contacten tussen de generaties. Deze toolbox wordt mede ontwikkeld op basis van:

- ervaringen en suggesties vanuit gemeenten die bijeen zijn op 9 maart en

⁴⁰ Maleachi 4:6 Herziene Statenvertaling: Hij zal het hart van de vaders tot de kinderen terugbrengen, en het hart van de kinderen tot hun vaders. In NBV Maleachi 3: 24!

- tijdens de workshop op de Algemene Ledenvergadering van 20 mei 2017 en
- op basis van een inventarisatie bij andere kerken en organisaties hoe die vorm geven aan intergenerationele contacten.

VII Aanbevelingen

Op basis van de opgedane ervaringen en kijkend naar een vervolg van de thema's die in beeld zijn gekomen door het project 'Groentjes' doe ik een tiental aanbevelingen:

1. Het project 'Groentjes' heeft onder vergrijzende gemeenten bewustwording op gang gebracht en thematiseerde de gesprekken over het eigen ouder worden en de vergrijzing in de gemeenten. Dit leidde tot nieuwe inzichten en ideeën. Méér gemeenten zou een 'aanbod' kunnen worden gedaan om aan een dergelijk traject mee te doen.
2. Binnen gemeenten is het de moeite waard regelmatig aandacht te hebben voor de wijze waarop je gemeente wilt zijn en gesprekken met elkaar te voeren vanuit 'waardierend onderzoek'. De gespreksvragen tijdens de 'dialoogbijeenkomsten' blijken stimulerend en inspirerend en zijn een mogelijkheid voor gemeente-brede gesprekken over betekenisvolle ervaringen in de gemeente. Deze ervaring verdient het om breed onder de aandacht te worden gebracht.
3. Uitwisseling tussen gemeenten in een vergelijkbare positie of met vergelijkbare aandachtspunten/ knelpunten biedt nieuwe inzichten en schept verbondenheid. Binnen het project 'Groentjes' was het thema 'vergrijzing'. Laten gemeenten elkaar ook rondom andere thema's opzoeken en gestructureerd in gesprek gaan. Om te leren van elkaar.
4. Kijk niet 'van buiten' naar andere gemeenten, maar probeer te leren van elkaar. Bijvoorbeeld hoe vergrijzende gemeenten functioneren in onderlinge liefde, waardering en achting, met ruimte voor diversiteit.
5. Denk vanuit de gemeenteopbouw serieus na over verschillende scenario's naar de toekomst toe van vergrijzende gemeenten. Durf het gesprek aan te gaan over beperkingen en (financiële) haalbaarheid en denk na over begeleiding van een gemeente als duidelijk wordt dat het voortbestaan van een gemeente in het geding is.
6. De gedachte van Stefan Paas over de priesterlijke taak van gemeenten anno 2017 verdient verdere bestudering binnen de Unie van Baptisten Gemeenten in relatie tot de bezinning op 'missionair gemeente-zijn'.
7. Een 'toolbox' met materiaal en ideeën om vorm te geven aan een 'gemeente voor alle generaties' dient ontwikkeld te worden in samenspraak met gemeenten om gemeenten te ondersteunen en op ideeën te brengen. Jongere en oudere generaties dienen hierbij nauw betrokken te worden.

8. Kijk naar en leer van andere kerken en organisaties hoe zij inhoud geven aan intergenerationele ontmoetingen.
9. Er blijft voortdurende bezinning nodig op de betekenis van een oudere generatie binnen gemeenten. Zij zijn niet vooral te zien als 'ontvangers', maar zijn van betekenis om wie zij zijn en wat zij kunnen (door)geven.
10. Houdt vast aan wat in Jesaja 46: 4 is te lezen: *'Tot in je ouderdom blijf ik dezelfde, tot in je grijsheid zal ik je steunen. Wat ik gedaan heb, zal ik blijven doen, ik zal je steunen en beschermen.'*

Wout Huizing, 20 maart 2017

BIJLAGE 1

Project 'groentjes' in baptisten gemeenten in Nederland ⁴¹

Een project om:

1. visie, beleid en concrete handreikingen te ontwikkelen t.a.v. vergrijzende Baptisten Gemeenten in Nederland
2. visie, beleid en toolbox te ontwikkelen ter stimulatie van intergenerationele contacten binnen Baptisten Gemeenten

Uitvoerenden: Wout Huizing (Baptisten Seminarium) en Ronald van den Oever (Jeugdwerker Unie)

Tijd: 1 januari 2016 – 15 juli 2016

Tijdsinvestering: 100 uur door Wout Huizing (extern 'in te huren') en 50 uur Ronald Van den Oever (binnen reguliere aanstelling)

Kosten: € 5000,= (t..b.v. Wout Huizing) exclusief materiaal- en reiskosten
Optioneel: reiskosten uitwisseling Baptisten Unie BRD (Elstal)

1. Aanleiding

In de afgelopen twee jaar is op verschillende momenten binnen de staf van de Unie nagedacht over de positie van ouderen in baptisten gemeenten in relatie tot actuele en toekomstige ontwikkelingen binnen onze Nederlandse samenleving. In 2019 is de helft van de Nederlandse bevolking 50 jaar of ouder. De 'vergrijzing' van Nederland zet door en dat brengt specifieke vragen en problemen met zich

⁴¹ Jonge mensen zijn 'groentjes' omdat ze nog veel te leren hebben en met een open en frisse blik de wereld in kijken. Maar ook van ouderen kan gezegd worden met een beroep op Ps. 92: 15 dat ze 'groen en fris' zijn (NBG 1951, NBV spreekt over krachtig en fris). Dit project beoogt 'de groentjes' samen op te laten trekken in de baptisten gemeenten en zo de generaties van betekenis te laten zijn voor elkaar én voor het functioneren van gemeenten.

mee. Aangezien we ook als baptisten gemeenten midden in de samenleving staan, raakt deze ontwikkeling ook 'onze' gemeenten. CHE studenten Gerard Grit en Thomas Steenbergen hebben een onderzoek gedaan in opdracht van het Baptisten Seminarium.⁴² Zij hebben becijferd dat het huidige percentage 65 plussers in de Unie van Baptistengemeenten in Nederland 20% bedraagt. In kleine gemeenten ligt dit percentage op 32,9%. In grote gemeenten ligt dit veel lager: 10,5%. De verwachting is dat de komende 10 jaar het percentage 65-plussers zal doorgroeien naar 27%. In kleine gemeenten naar 36,6% en in grote gemeenten naar 13,1%. Als 'negatieve gevolgen' van deze groei zien zij dat er een tekort ontstaat aan vrijwilligers en raadsleden, dat de benodigde zorg voor ouderen groeit en dat er een kloof ontstaat tussen de verschillende generaties. Bovendien vermoeden ze dat de gemeenten minder missionair zullen zijn. Ze zien ook 'positieve gevolgen': een groeiende groep mensen die de gemeente kan dienen met wijsheid, levenservaring, tijd en middelen zodat de gemeente een stabiel fundament heeft.

Tegelijk constateren zij dat baptisten gemeenten weinig lijken stil te staan bij de gevolgen van de vergrijzing. Deze staat ver bij hen vandaan of men is tevreden met de manier waarop het nu gaat. Zijn er handvatten te geven hoe om te gaan met een ouder wordende kerk? Welke visie helpt gemeenten in de komende 10 jaar om ouderen hun plek in te laten nemen?

Binnen het jongerenwerk in verschillende kerken in Nederland wordt breed nagedacht over contacten tussen generaties en is er reeds veel materiaal ontwikkeld om de ontmoeting tussen generaties te stimuleren. De constatering is dat jongeren en ouderen elkaar in onze huidige samenleving niet meer vanzelfsprekend ontmoeten. Van de twintigers ontmoet 59% geen ouderen – afgezien van de eigen ouders – in eigen huis. Jeugdorganisaties zetten het 'intergeneratief leren' op de agenda⁴³ vanuit het besef dat het kapitaal dat God de kerk heeft gegeven niet moeten laten versloffen: de generaties zijn door God aan elkaar heeft gegeven. De wederkerigheid in ontmoetingen tussen jongeren en ouderen dient gezocht. Daarnaast: door de verbinding van de generaties in de gemeente kan er door jong en oud een visie worden gedeeld en in de praktijk worden gebracht die ook invulling geeft aan de missionaire roeping van de gemeente om veelzijdig van betekenis te zijn buiten de kerk.

De European Baptist Federation Youth & children, organiseerde van 16 – 19 januari 2015 in Warschau een jeugdleidersconferentie over de vraag of er sprake is van een kloof tussen de generaties in baptisten gemeenten. Ronald van den Oever, Wout Huizing en Albrecht Boerrigter namen vanuit de Nederlandse Unie deel aan deze conferentie.

De pinksterconferentie van Opwekking (22- 25 mei 2015) stond dit jaar in het teken van *Samen: Gods Geest verbindt generaties*.

Kortom: de urgentie om aandacht te geven aan jong én oud in gemeenten wordt breed gezien en gevoeld. Visie ontwikkeling is noodzakelijk én concrete handreikingen om ook in dit opzicht voluit gemeente van Christus te zijn.

2. Visie en breder theoretisch kader

Het onderscheiden in generaties binnen baptisten gemeenten is geen op zichzelf staand thema. Het is te koppelen aan het grotere thema van 'verscheidenheid' in gemeenten. Verscheidenheid in gemeenten was en is er altijd: slaaf-vrije, man- vrouw, arm – rijk, jong - oud. Het onderscheid in generaties is daar één van. Dit specifieke onderscheid benoemen en erkennen, kan helpen om vervolgens scherp in het vizier te hebben wat de gemeente is: lichaam van Christus (vgl. 1 Kor. 12).

⁴² Gerard Grit, Thomas Steenbergen, *Het zilveren fundament*, Ede: CHE 2013

⁴³ Zie bijv. <http://www.hgjb.nl/werken-met-jongeren/gemeente/generator/generator-19---intergeneratief-jeugdwerk.htm>

Ieder lid heeft hierin een eigen functie en is onderdeel van het geheel. De diversiteit is geen probleem, maar een rijkdom om als gemeente van Christus aanwezig te zijn in deze wereld.

God is een God van generaties. In OT vaak aangeduid als de God van Abraham, Izaäk en Jacob. God is de alfa en omega (vgl. Opb. 1: 8, 21:6) en in Efeze 3:14-21 is bijvoorbeeld te lezen, dat God een God is die de eer toekomt in alle generaties. In Jesaja 46: 4 is te lezen: *Tot in je ouderdom blijf ik dezelfde, tot in je grijsheid zal ik je steunen. Wat ik gedaan heb, zal ik blijven doen, ik zal je steunen en beschermen.* God is van alle tijden en alle generaties. En de gemeente is als lichaam van Christus geroepen tot een veelkleurige verscheidenheid en een liefdevolle eenheid. Die verscheidenheid laat zich op vele manieren zien in genade (vgl. Ef. 4:7) gaven en taken (vgl. 1 Kor. 12 en Rom. 12), denkbeelden (Ef. 4:17) etc. Uit de veelheid van teksten en beelden leggen we in dit project de nadruk op de metafoor van de gemeente als 'lichaam van Christus' waarin ieder een eigen functie vervult. Wat is die 'functie' van jongeren? Of van ouderen? Alle lichaamsdelen hebben hun eigen plaats gekregen (1 Kor.12: 18) en alle generaties zijn nodig en dragen zo aanvullend bij aan Gods zichtbaarheid.

Sociologisch is een generatie voor onze praktijk nog iets scherper te definiëren. Met een verwijzing naar dr. Aart Bontekoning is het aannemelijk om generaties te koppelen aan levensfasen die elke vijftien jaar duidelijk zijn te onderscheiden.⁴⁴

Een generatie verbindt zich door:

- 1) een gedeelde levensgeschiedenis en de gedeelde beleving van de tijdgeest, die het opvoeden van kinderen beïnvloedt.
- 2) een gedeelde reactie op de tijdgeest
- 3) een gedeelde bestemming.

Deze drie verschillen met de vorige generaties.⁴⁵ Dit valt goed te begrijpen als we bijvoorbeeld de verschillen in opvoeding naast elkaar houden en daarbij onder meer zien dat ouders in deze tijd ruim tweemaal zoveel tijd besteden aan het opvoeden van hun kinderen dan de generatie vóór hen.

De uitkomst van het onderzoek van Aart Bontekoning is dat het waarderen en verbinden van generaties een noodzakelijke voorwaarde is om organisaties vitaal te houden en te laten aansluiten bij een veranderende omgeving.⁴⁶ Dit is geen vreemde gedachte als we het naast Efeze 3 leggen. Dit kan zowel van positieve invloed zijn binnen de gemeente als voor de missionaire aansluiting/roeping van de gemeente in de samenleving.

Er is altijd sprake van verschillen en overeenkomsten tussen mensen. Die verschillen en overeenkomsten worden ook wel getypeerd als 'mentalities'. De verschillen lopen niet altijd langs de lijn van de generaties, maar dat neemt niet weg dat er in het algemeen ook duidelijke generatieverschillen zijn te onderscheiden in onze samenleving. In de baptisten gemeenten is dit ook een

⁴⁴ Aart C. Bontekoning, *Generaties; werk in uitvoering*, Mediawerf, 2012, p. 13

⁴⁵ idem, p. 11

⁴⁶ idem, p. 150

gegeven. Activiteiten worden vaak aan leeftijden gekoppeld, vaak expliciet, maar soms ook impliciet. Soms onbedoeld voelen ouderen en/of jongeren dat ze 'er niet bij horen.'

Een (baptisten) gemeente is dikwijls vatbaar voor het benadrukken van de eenheid ten koste van de verscheidenheid. Het generatieperspectief geeft een benadering die de verschillen tussen generaties positief waardeert en gericht is op een constructieve verbinding. Onderzoek bevestigt een verschil in vaardigheden, talenten, verwantschap, interesses die we kunnen tegenkomen bij de afzonderlijke generaties in de gemeente. Nooit minder waard of beperkt in mogelijkheden ('nog niet' of 'niet meer'), maar anders en elkaar aanvullend om Gods grootheid te laten zien vanuit het perspectief van Efeze 3 en praktisch om datgene wat nodig is, te kunnen en blijven doen, binnen en buiten de gemeente.

Onderzoekskring Baptist Identity (OKBI)⁴⁷

In een breder theoretisch kader past dit project ook bij het onderzoeksprogramma van de leerstoel voor geschiedenis, identiteit en theologie van het baptisme aan de Vrije Universiteit onder leiding van prof. dr. Henk Bakker.

Uitgangspunt binnen dit onderzoeksprogramma is dat ook een 'baptisten identiteit' een identiteit in beweging is en altijd in ontwikkeling. Er is invloed vanuit de cultuur en de tijd waarin wij leven. Zoals individuen niet uitsluitend autonoom zijn, maar leven in verbondenheid, zo zijn ook baptistengemeenten geen eilanden in de wereldzee. Ze functioneren in verbondenheid met de wereldwijde kerk, in verbondenheid met de samenleving en de wereld.

Een kerkgemeenschap is méér dan een verzameling individuele mensen. Er zijn gemeenschappelijke waarden die samen de gedeelde identiteit van de gemeenschap vormen. Deze gedeelde identiteit is binnen het baptisme, als het goed is, niet dwingend. Zowel tussen gemeenten, als binnen gemeenten is er ruimte voor verschillen van mening, beleving en uitingsvormen. Vrijheid van geweten is een belangrijke waarde binnen het baptisme. Ieder individu heeft eigen principiële overtuigingen. Vrijheid van dwang en vrijheid van geweten gaan hand in hand en geven ruimte aan vrije morele keuzes. Er is sprake van vrijheid en tegelijkertijd van verbondenheid en gemeenschappelijkheid.

Het gaat niet alleen om wat de gemeente kenmerkt in de ogen van buitenstaanders, maar het gaat ook om hoe de gemeente naar zichzelf kijkt. Die *gedeelde identiteit* en dit *identitair zelfverstaan* worden binnen baptistengemeenten niet van bovenaf aangestuurd, maar ontstaan door de wisselwerking binnen de gemeenschap en zijn verbonden met bepaalde waarden en motieven. Deze waarden en motieven zijn sterk sturend voor het gedrag van de leden van deze gemeenschap. Henk Bakker noemt het geheel van waarden, overtuigingen, motieven en het kenmerkende gedrag dat hierdoor wordt gestimuleerd het morele kader of de *morele ruimte* van de gemeenschap.⁴⁸ Hij definieert *morele ruimte* als "een sociaal web van strevingen, gerichtheid en interesses van mensen die zijn oriëntatie vindt in een eigen mix van waarden".⁴⁹ Met andere woorden, datgene wat deze

⁴⁷ Zie <http://www.baptisten.nl/seminarium/okbi>

⁴⁸ Henk Bakker, *Gunnende kerk. Kompas voor een waardegestuurde gemeente-ethiek*, (Kampen: Brevier Uitgeverij, 2012), 6

⁴⁹ Bakker, *Ibid*, 11

gemeente benadrukt als waardevol, zal sterk sturend zijn voor het morele gedrag van de leden. De morele ruimte bestaat niet uit gedragsregels die erin gestampt worden of uit het hoofd worden geleerd, maar de verschillende waarden worden door de gemeente vastgehouden en doorgegeven in de vorm van *verhalen* (narratieven) en verbeelding.⁵⁰ Deze *verhalen* worden geconstrueerd vanuit eigen ervaringen, ervaringen van anderen en geschiedenissen uit de Bijbel.

Binnen dit project is dus aan de orde: welke verhalen worden gedeeld over jonge en oudere mensen binnen de gemeente? Welke waarde wordt toegekend aan de ouderdom in een samenleving waarin 'oud out' lijkt? ⁵¹ Lukt het om de oudere mens te omarmen en vanuit het liefdegebod lief te hebben? Dat blijkt geen vanzelfsprekendheid in deze tijd stelt de ethicus Frits de Lange.⁵² En hoe wordt er over jongeren gedacht en gesproken? Worden jongeren gezien als onvolwaardige toekomstige christenen of zien we ze nu al als volwaardige 'leden' en hebben ze nu al ruimte voor een actieve inbreng in het gemeentelieven met hun eigen taal, muziek, rituelen etc.? Welke verhalen wisselen de generaties over en met elkaar uit? Welke 'verhalen' (niet alleen woorden, maar ook praktijken en rituelen) worden verteld en gevierd in diensten en ontmoetingen?

De impulsen vanuit dit project maken mede bewust welke waarden over 'jong' en 'oud' (vaak onbewust) binnen de (morele) gemeenschap worden gedeeld en uitgedragen. Wat betekent het in deze tijd en in deze samenleving ook in dit opzicht 'gemeente van Christus' te zijn?

Samenvattend:

Oog voor de verscheidenheid binnen de gemeenten én de waarden die worden geleefd en uitgedragen vormen de 'bril' om naar het thema van de generaties binnen baptisten gemeenten te kijken. Daarbij is de aanname en overtuiging dat aandacht voor jongeren en ouderen niet alleen goed voor hen is, maar noodzakelijk voor alle betrokkenen en van betekenis is voor de gezamenlijke en persoonlijke geestelijke groei als (lokale) gemeente. Deze onderlinge uitwisseling en geestelijke groei kan vervolgens ook positieve invloed hebben op de missionaire roeping van de gemeente in de samenleving. Dit project hoopt daartoe een bijdrage te kunnen leveren. Als antwoord op een probleem, maar ook als stimulans tot geestelijk groei van de gemeente.

3. Project opzet

In dit project zijn er twee centrale aandachtspunten:

1. visie, beleid en concrete handreikingen te ontwikkelen t.a.v. vergrijzende Baptisten Gemeenten in Nederland
2. visie, beleid en toolbox te ontwikkelen ter stimulatie van intergenerationele contacten binnen Baptisten Gemeenten

3A Welk beleid is noodzakelijk voor sterk vergrijzende gemeenten?

Binnen de Baptisten Unie is er een aantal gemeenten dat sterk vergrijst en bovendien kleiner wordt. Veelal hebben deze gemeenten een lange, zegenrijke geschiedenis van tientallen jaren (of zelfs ruim boven de 100 jaar). Door de demografische ontwikkelingen in de loop der jaren vergrijzen ze en er is

⁵⁰ Bakker, *Ibid*, 150 - 151

⁵¹ Zie Wout. Huizing, oud is out? In: *Baptisten.nu*, juni 2012

http://www.baptisten.nl/images/seminarium/publicaties/artikelen/artikel_oudisout_wh.pdf

⁵² Vgl. Frits de Lange, *Loving later life*, Princeton 2015

geen aanwas van jongeren. Gemeenten zijn in Iedental geslonken om verschillende redenen: een groot deel van de leden is weg getrokken, soms om elders een gemeente te vormen, soms om zich aan te sluiten bij een andere kerk en ook is er terugloop in Iedental door het overlijden van leden. Vaak houden deze gemeenten uit geloofsovertuiging én op grond van de gemeente-traditie vast aan hoe 'men het altijd gewend is geweest'. Kerkdiensten worden gehouden en een enkele activiteit die er altijd is geweest, blijft in stand. Er blijft oog voor de invulling van het pastoraat en het 'omzien naar elkaar'. Dat lukt allemaal net, waarbij de inspanning van enkele (jongere) gemeenteleden noodzakelijk is. De wens om een eigen voorganger te hebben voor het in stand houden van de kerkdiensten en pastoraat blijft –uitgesproken of onuitgesproken – levend. Maar voor de meeste van deze sterk vergrijzende gemeenten is het vanwege hun geringe Iedental én financiële situatie niet mogelijk een 'eigen' voorganger aan te stellen. Parttime aanstellingen of beroep op een 'consulent' is de enige weg, maar daarin zit weinig continuïteit en het richt zich op het in stand houden van de gemeente op een minimumniveau. Het zicht op de missionaire roeping van de gemeente en een gerichtheid op nieuwe vormen van gemeente-zijn of missionaire activiteiten raken uit beeld. Het is 'overleven' en 'op de winkel passen'. Gemeenten ervaren dat ze, hoewel ze goede hoop hadden op voortbestaan en een voorganger, verder krimpen. Het (financiële) einde van het bestaan van de gemeente komt in zicht. Dat betekent pijn en verdriet voor veel leden die (soms) hun leven lang hun ziel en zaligheid in het werk binnen de gemeente hebben gegeven. Hoe moet het verder? Kán het nog verder? Is er (nog) toekomst voor ons als gemeente?

In dit project wordt in samenspraak met een viertal van deze sterk vergrijzde gemeenten nagedacht over visie en beleid, waarbij een aantal scenario's nader verkend kunnen worden. Uitgangspunt daarbij is dat ouderen van betekenis (kunnen) zijn binnen de Uniegemeenschap en de belofte in Matt.28 van Christus "Ik ben met u alle dagen". Naast beleid waarin nagedacht wordt over de toekomst van de gemeente, wordt ook visie ontwikkeld / bewust gemaakt ten aanzien van het denken over de waarde van de ouderdom. Om enkele scenario's te noemen:

- a. Gemeenten zoeken naar stimulansen door een beroep te kunnen doen op een voorganger die werkzaam is binnen de regio voor een aantal gemeenten
- b. Gemeenten zoeken naar een traject om dankbaar afscheid te kunnen nemen en de gemeente op te heffen. Welke stappen zijn daarin wezenlijk en noodzakelijk?
- c. Gemeenten gaan nauw samenwerken om nieuw leven in te blazen. Dit traject om te komen tot afstemming en samenwerking wordt begeleid door een Interim voorganger
- d. Gemeenten kiezen ervoor om een 'seniorgemeente' te worden en zoeken naar wegen om missionair van betekenis te zijn, bijvoorbeeld voor andere senioren
- e. Gemeente(n) kiezen de positie van 'erflater' en maken ruimte voor nieuwe missionaire activiteiten/ gemeentestichting. Zij steunen nieuwe initiatieven met gebed, ruimte en zo mogelijk financieel
- f. Ouderen uit een gemeente zijn klankbord, mentor of ontmoetingspartner voor jongeren uit andere gemeenten
- g. Een gemeente zoekt nauwe samenwerking met andere gemeenten/ kerk in dezelfde plaats
- h.
- i.

Ten aanzien van een visie op ouderen binnen de gemeente als lichaam van Christus liggen er reeds aanzetten: in een leerhuis binnen de Baptisten Gemeente Utrecht- de Rank (voorjaar 2013, gegeven door John Sussenbach en Wout Huizing) is een aanzet gegeven mét 60 plussers in gesprek te zijn over mogelijkheden, kansen en opgaven voor mensen in de 'derde' en 'vierde' leeftijd binnen de gemeente.

John Sussenbach heeft de kernmomenten van dat leerhuis gepubliceerd.⁵³ Vanuit deze aanzet kan verder visie worden ontwikkeld en aangereikt. Bovendien is het méér dan een visie: concrete handreikingen worden gedaan hoe 'ouderen' hun functie binnen de gemeente kunnen hebben.

3B. Hoe vorm geven aan de ontmoeting tússten de verschillende generaties binnen gemeenten?

Alle nadruk op de ouderen binnen gemeenten is te eenzijdig om vitale gemeente te zijn. Het unieke van gemeenten is o.a. dat verschillende generaties een plek hebben in de gemeente, elkaar kunnen ontmoeten, een wederkerige relatie kunnen opbouwen en een gelijkwaardige inbreng (kunnen) hebben in het gemeentelven. Dat is niet meer zo vanzelfsprekend vandaag de dag in Nederland. Het komt steeds minder vaak voor dat verschillende generaties in één huis wonen. Ouderen van 80 plus wonen samen in verzorgings- of verpleeghuizen of in de wijk, waar eenzaamheid aan de orde is (1 op 3 is sterk eenzaam). Het Sociaal Cultureel Planbureau stelt in de publicatie *Gescheiden werelden*⁵⁴ vast dat er minder contacten zijn tussen de verschillende generaties. Met name voor oudere ouderen is dit een ongunstige ontwikkeling volgens het SCP. 'Oudere ouderen geven te kennen een relatief grote afstand te ervaren ten opzichte van jongeren. Om dit tegen te gaan worden seniorenwoningen steeds vaker dicht bij levendige plekken gebouwd. Contacten met jongere mensen zouden kunnen bijdragen aan de levenslust van ouderen, hun gezondheid en het gevoel dat de wereld waarin ze leven ook nog de hunne is.' Vanuit jongerenwerk in de kerken wordt gesignaleerd dat er momenteel een gemis ontstaat in de identiteitsontwikkeling van jongeren op het gebied van verbinding met biologische en traditionele wortels en de constructieve waarden die daarmee samenhangen. Door middel van onderzoek en conferenties zijn er in het jongerenwerk reeds vele constructieve ideeën en toepassingen ontwikkeld om generaties met elkaar te verbinden en zijn er 'best practices' ontwikkeld voor het verbinden van generaties in de gemeente.⁵⁵ Een inventarisatie van deze initiatieven en de 'vertaling' naar de Nederlandse baptisten context is van vitaal belang voor onze gemeenschap.

Voor jongere generaties is het verrijkend en leerzaam met ouderen in gesprek te zijn. Ze komen niet alleen in contact met een andere wereld, ook ontdekken ze dat ze daarin een positieve rol kunnen vervullen. Samenwerkende generaties ervaren nieuwe vormen van verbondenheid. De generaties hebben elkaar nodig, kunnen iets voor elkaar betekenen. Sterke gemeenschappen kenmerken zich door sterke banden tussen de generaties.

Bewustwording van de kansen die er liggen binnen gemeenten worden in dit project nader onderzocht én op basis daarvan worden experimenten in de (gemeente)praktijk uitgevoerd. Een mogelijk initiatief zou bijvoorbeeld ook kunnen zijn om levensboeken te maken met ouderen.⁵⁶

De intergenerationele ontmoeting heeft pluspunten voor de verschillende generaties. Om er enkele te noemen:

- + ouderen blijven betrokken en actiever in de gemeente en samenleving
- + Jongeren leren de gebroken en kwetsbare kant van het leven kennen
- + Jongeren leren om verantwoordelijkheid te dragen
- + Jongeren krijgen de erfenis mee > historie, spiritueel
- + Zowel jongeren als ouderen leren dat ze van waarde en betekenis zijn voor de gemeente en de samenleving.

⁵³ John Sussenbach, De betekenis van ouderen voor de gemeenten van Christus' in: *De geschiedenis van het Schriftwoord gaat door, gedachten ter markering van de theologie van dr. O.H. de Vries* (april 2014), pag.135 – 146.

⁵⁴ <http://www.scp.nl/dsresource?objectid=27247&type=org>

⁵⁵ http://www.kcwz.nl/dossiers/wonen_zorg/generaties_verbinden_inspiratie_vinden_14

⁵⁶ <http://www.bsl.nl/levensverhalen-levensboeken/>

In dit project wordt met een viertal grotere gemeenten waarin jongere én oudere generaties aanwezig zijn nagedacht over visie en beleid ten aanzien van de ontmoeting tussen 'jong en oud' als wezenlijk element van het lichaam van Christus. Bij deze bezinning worden visies en ervaringen vanuit het LEF-programma (met visie over cultuur in gemeenten en het streven naar 'modelling' als leer-effect) ingebracht en nader uitgewerkt.⁵⁷

Vanuit het algemeen theoretisch kader kan een aanvullend uitgangspunt worden dat zowel jongeren als ouderen van betekenis kunnen zijn in Gods gemeente. Een zegen en een getuigenis voor iedereen binnen en buiten de gemeente.

Aanvullende *scenario's* kunnen worden:

- a) In de samenwerking met voorganger, jongerenwerker en gemeenteleden (waaronder ook jongeren/kinderen) kunnen er constructieve ideeën, realistische plannen en lange termijn beleid ontstaan.
- b) Aanstelling van deskundige(n). Dit kan zijn een voorganger met deskundigheid in het jongerenwerk of een jongerenwerker naast of zelfs in plaats van een voorganger (zoals in IJmuiden)
- c) In contact met andere gemeenten of organisaties ('best practices') kan er een kijkje worden genomen in de 'intergeneratieve keuken' aldaar, om een indruk te krijgen, enthousiast te worden en te onderzoeken wat er mogelijk is binnen de eigen gemeente.
- d) De belangstellende gemeenten kunnen met of zonder begeleiding een toolbox inzien met Bijbelstudies, beleidsvoorbeelden en initiatieven die kunnen bijdragen aan meer intergenerativiteit in de gemeente.

Aanvullende ideeën op dit moment:

- a) Gemeenteweekenden om generaties te verbinden
- b) Maatjesprojecten waarbij jongeren en ouderen met elkaar activiteiten doen
- c) Ouderen delen ervaringsverhalen op de jongerenclub
- d) Jongeren betrekken bij brainstorm-momenten en werkgroepen in de gemeente
- e) Creatieve werkvormen (muziek, spel) die gericht zijn op ontmoeting en kennismaking
- f) Praktische hulp zoals huiswerkbegeleiding, computervaardigheden etc.
- g) Intergeneratieve leergroepen die een vorm van ervaringsleren toepassen.

Samenvattend:

In dit project wordt gedurende acht maanden visie en beleid ontwikkeld en concrete handvatten aangereikt voor zowel vergrijsde baptisten gemeenten als baptisten gemeenten die de ontmoeting tussen de generaties vorm en inhoud willen geven.

4. *Proces en resultaat*

Het ligt in de aard van dit project dat de gerichtheid op ouderen hand in hand zal gaan met de gerichtheid op de jongeren. De verbinding tussen beide vraagt om specifieke kennis over het wel en wee van ouderen en het wel en wee van jongeren, zodat verbindingsmogelijkheden kunnen worden

⁵⁷ [Http://www.heblef.nl](http://www.heblef.nl)

ontdekt. In dit project kunnen studenten worden betrokken die ook met hun studie deze mix vertegenwoordigen in aandacht voor oud en jong. Door deze samenwerking tijdens het project laten we ook zien dat de verbinding iets vraagt van twee zijden en dat zowel jongeren als ouderen invloed kunnen hebben op deze verbinding.

Wout Huizing is naast docent aan het Baptisten Seminarium ook specialist op het gebied van ouderen en zingeving. Ronald van den Oever is jongerenwerker binnen de Unie van Baptisten Gemeenten in Nederland. Zij beide kunnen hun specifieke deskundigheid t.b.v. dit project inbrengen.

Te overwegen is een uitwisseling met de Baptisten Unie van Duitsland (bezoek aan Elstal) waar initiatieven t.a.v. vergrijzende gemeenten zijn genomen en nader worden uitgewerkt. Vanuit Ronald z'n betrokkenheid met Europese Baptisten Jeugdwerkers zal er ook 'input' zijn voor dit project.

Resultaat

Na zeven maanden ligt er een visie-nota en een toolbox ter ondersteuning van (vergrijzde) gemeenten die aan de slag willen met ontmoetingen tussen jong en oud. In die visie wordt het missionaire aspect volop betrokken, waarin het gaat om het creëren van gastvrije en open gemeenten en de (missionaire) uitdaging aan te gaan hoe vorm te geven aan ontmoetingen en betrokkenheid tussen jong en oud. Aan de hand van reacties vanuit gemeenten kan vervolgens gekeken worden welke verdere stimulering of ondersteuning vanuit de Unie wenselijk is.

Toelichting bij deze beoogde resultaten:

- Visie-nota om (vergrijzde) gemeenten te ondersteunen om visie, beleid en koers vast te stellen in aansluiting op een groeiende groep ouderen. Deze nota komt tot stand door materiaal dat in de afgelopen jaren reeds in kaart is gebracht binnen baptisten gemeenten over hun visie en beleid t.a.v. 'ouderen' in de gemeente verder te ordenen en toe te spitsen. Hierbij zou een beroep gedaan kunnen worden op een student. Daarnaast worden scenario's besproken met een klankbordgroep van vertegenwoordigers van een viertal vergrijzde gemeenten.
- Visie-nota waarin het belang van ontmoetingen tussen de generaties binnen de huidige gemeenten wordt onderbouwd en het creëren van gastvrije en open ruimte waarin verbindingen tot stand kunnen komen tussen jong en oud en de missionaire uitdaging wordt verwoord. Deze nota komt tot stand door gebruik te maken van elders ontwikkeld materiaal. Hierbij kan een student worden betrokken. Daarnaast worden visies en aanzetten besproken met een klankbordgroep van vertegenwoordigers van een viertal 'koplopers': gemeenten die zich in willen zetten voor het stimuleren van intergenerationele ontmoetingen binnen (en buiten?) de gemeenten.

Verdere uitwerking is een praktische *Handreiking* om concreet binnen de gemeenten koers te bepalen of activiteiten te ontwikkelen.

Er zal een *Toolbox* digitaal beschikbaar zijn voor gemeenten met tips, ideeën en concrete suggesties hoe de ontmoeting tussen generaties te stimuleren en elke generatie binnen (en buiten) de gemeente recht te doen.

5. *Voorwaarden:*

Wout Huizing krijgt 3,6 uur per week extra op zijn huidige dienstomvang (14,4 uur) om te werken aan dit project. Hij zal voor dit project worden ingehuurd bij Reliëf, christelijke vereniging van zorgaanbieders, voor de periode van dit project. Reliëf factureert bij de Unie maandelijks de kosten voor zijn inzet.

De Staf van de Unie staat achter dit initiatief en maakt gelden hiervoor binnen de begroting beschikbaar en zegt toe de resultaten verder binnen de Unie onder de aandacht te brengen. Een traject voor (verdere) implementatie is geen onderdeel van dit project.

Wout Huizing, Ronald van den Oever, september 2015

BIJLAGE 2

VERSLAG Klankbordgroep Groentjes, maandag 27 juni 2016, Amsterdam

Aanwezig: namens BG Assen: Petra en Anke; namens BG Drachten: Joke, Ella, Piet; namens Den Haag: Piet en Bob; namens Rotterdam Centrum: Crista en Anne en namens Zutphen: Aernout en Dick

Wout opent met het lezen van Jesaja 43: 16 – 19. De oproep klinkt om niet te blijven staren op wat vroeger was, maar vooruit te kijken en te zien wat zich al ontkiemt en wat God al begonnen is. Ouderen wordt vaak verweten dat ze veel met ‘vroeger’ bezig zijn en blijven hangen in het verleden. Een bijbelse lijn is dat je wel degelijk over het verleden mag spreken: je kunt getuigen van de ‘weldaden van God’ en lessen trekken uit het verleden. Tegelijk geldt ook, wat binnen dit project ‘Groentjes’ ook aan de orde is: terugkijken op wat geweest is in het verleden van de gemeenten mag je dankbaar benoemen (getuig van de ‘weldaden’!), maar durf het ook aan vooruit te kijken. Misschien is er al iets gaande wat je nog niet vermoedde en is God aan het werk. Zie je het?

Elke gemeente geeft een korte introductie van de eigen situatie. In 'steekwoorden':

Assen: gemeente bestaat sinds 1953. 50 leden, 43 vrienden. 60 plus gemiddeld. 20-30 bezoekers in de diensten. Geen eigen gebouw, maar kerken in een wijkcentrum. Geen vaste voorganger. Jannes Hofman is part-time pastoraal werker. Ook functioneert een bezoekersgroep. Er is een vrouwencontactgroep. Bijbelstudie eens per maand. De gemeente is vooruitstrevend en vrijmoedig: open avondmaal, ruimte voor mensen met homoseksuele geaardheid, samenwonen/ gescheiden, respect voor mensen die meer ‘behoudend’ zijn. Na diensten koffiedrinken. Taxidiensten. Zo af en toe crèche/ zondagsschool. Begeleiding met orgel. Geen combo. Wel met beamer teksten projecteren. Uitvoerige lijst met ouderen/ zieken. Drie kosteren zijn druk om alles klaar te zetten. In jaren ‘80 scheuring geweest. Nu is er een onafhankelijke baptisten gemeente. Invulling gemeente-

zijn: afgelopen periode interim voorganger Marco de Vos geweest. Bewustwording op gang gebracht. Gemeente: klein, maar dapper. We zijn heel tevreden. Optimistisch naar de toekomst.

Reactie: HERKENNING!

Vraag: hoe is contact met onafhankelijke baptisten gemeente? Momenteel goed. Gezamenlijke kerstmiddag voor ouderen organiseren.

Den Haag: 1892 ontstaan. In 1975 2 voorgangers met 175 leden. Je kon 'anoniem' blijven. Wijkgemeente in Delft en Zoetermeer. Grote groep ging eigen diensten houden in Zoetermeer. Jonge/ bloeiende gemeente met kinderen ontstond in Zoetermeer. Zondagsschool in Den Haag stopte snel.

Gemeente in Delft na verloop van tijd gestopt. Veel mensen 'verdwenen', enkelen kwamen naar Den Haag. Den Haag werd een 'oudere gemeente'. 51 leden, 23 'vrienden'. Diensten worden bezocht door ca. 30 mensen. Begeleiding met orgel en piano. Eigen gebouw. Om kosten te kunnen betalen is er verhuur: 2 geloofsgemeenschappen benutten de benedenzaal. Kerstavond samen gedaan met huurders. BG Den Haag is tolerant: er is veel goed, ook t.a.v. mensen die voorgaan. Weinig kritisch. Na afloop dienst koffie en veel onderlinge uitwisseling en meeleven met elkaar. Paulien Kool is pastoraal werkster voor 4 uur per week. Hechte gemeenschap. Vaak 'toevallige' gasten. Twee gesprekskringen. Gemiddelde leeftijd 66 plus. Er is iemand (Ditta Westerbeke) in de wijk gaan werken: missionair project i.s.m. Marcuskerk (PKN) en mede subsidiëring vanuit de Unie. Bloemengroet: 1 bos verdelen in de wijk. (bijv. Islamitische kruidenier) Kinderwerk op woensdagmiddag (aantal kinderen varieer van 6 – 20)

Drachten: 46 leden. In diensten bezoekersaantal tussen 20 – 35. Paas-en adventstreffen. Doordeweeks bij elkaar komen: gemeenschappelijke maaltijd, kerstboom versieren e.d. 6 Zomerontmoetingsdiensten: meer rommelig, maar dan zelf (gemeenteleden) diensten verzorgen (twee aan twee). Centraal staat ontmoeting. Er hoeft geen preek gehouden te worden. (bijv. natuurtocht adhv dia's). Contact met PKN in het centrum (beetje 'alternatief in het geloven') en met doopsgezinden. Vrouwenclub heeft ook uitwisseling met doopsgezinden. Gemeenschappelijke dienst in vredesweek is bijv. idee om dingen samen te doen. Ook opgezet: thema-avonden over geloof en leven, in het winterseizoen. 12 – 14 deelnemers.

Bijzondere diensten: PietBrongers, Willem Lindeman, Ger Booij, Bert Wijchers: uit eigen gemeente gaan mensen voor. Ook uit Drachten een aantal vaste voorgangers. Ook bijv. een dienst met kunstenaar die vertelde over zijn leven. Website: 1000x per week bezocht. Is niet terug te zien in diensten😊. Kenmerk voor de gemeente: open en breed en niet dogmatisch. Wel volop respect voor ieder. Blij met deze gemeente.

Vijf-zes jaar geleden: omslag in denken. We doen het met wat we nu zijn. We willen niet op onze tenen lopen. We pakken aan wat we tegenkomen. Bijv. Illegale mensen opgevangen. Hebben verblijfsvergunning gekregen. Eigen gebouw is verbouwd afgelopen jaar. "Als de gemeente ophoudt, hebben we hele goede dingen beleefd." Dagelijks Bestuur is niet DB van de raad, maar van de gemeente. Gemeente is van alles op de hoogte. Mensen kunnen gevraagd worden om mee te doen: mededelingen/ deurdiensten etc.

Met Bethel in Drachten: qua communicatie is het goed. Geen gemeenschappelijke activiteiten. Wel een keer bijeenkomst over 'tijd van Ketelaar' belegd. Goede contacten.

Rotterdam-Centrum: 45 leden, ook wel enkele kinderen. Aantal jaren geleden vastgelopen. Mensen weg. John de Leeuw als IV-er verder gegaan met de gemeente. Gemeente wil nu meer missionair in wijk bezig gaan. Sibbele Meindersma is 1 ½ dag in gemeente. Helpt met opstarten nieuw activiteiten. Nieuwe mensen komen en gaan. We wilden hele gebouw m.b.v. Unie verkopen en verbouwen. Loopt moeizaam: nu poging kerkzaal in elk geval verbouwen. Hopen in elk geval ook woningen te kunnen gaan verkopen. Hulp van BG Dordrecht in bestuurlijke zin. Veel inzet en kennis vanuit die gemeente ter ondersteuning. Ook Afrikaanse familie (Jeanet Baas) is nu terug. Vrouwenknutselochtend per maand. Ook huiskringen: mensen delen meer met elkaar. Afsluiting huiskringen met maaltijden. Mensen groeien in geloof en in verlangen om missionair bezig te zijn. Met weinig mensen doe je toch veel. Grote betrokkenheid. Zitten net achter Rotterdam CS. Mogelijkheden genoeg? Voorbeeld ook start met knutselochtend in verzorgingshuis in Oude Noorden.

Zutphen: Kleine gemeente. Aernout werkt 1 dag per week. Diensten: ca. 25 personen. Jongste persoon is 25, dan 2 onder de 65 jaar en verder boven pensioengerechtigde leeftijd. Gemeenteleven: zangkoor en maandelijkse Bijbelstudie. Alleen Bijbelstudie in de winter is er nog. Na diensten veel ontmoeting. Is gezellig. Wat is de toekomst? Wel een eigen gebouw. Maar er zijn geen kinderen. Welke activiteiten zijn mogelijk? Hoeveel menskracht is er nog? Diensten zijn mooi, pastoraal werk ook belangrijk. Wat is doel van gemeente-zijn? Wie kun je nog iets vragen? Twee/ drie raadsleden zijn er nog. Zorgelijke situatie. Fijn met hoe het nu is, maar toekomstperspectief is het een zoektocht. Het is 'zorg voor elkaar'. Dat is ook goed, maar is er méér mogelijk? Wel vastgeroest aan plaats en vorm. We zijn een gemeente geworden 'met een rugzakje': opvang voor mensen in moeilijke situaties. Ook open gemeente: vrouwen konden al vroeg voorgaan. Waarde is: ieder is welkom, maar drempel is hoog. Regiogemeente.

Uit onderlinge reacties blijkt: al deze gemeenten kennen een 'Open avondmaal'. Gezamenlijke ervaring is ook: hoe houd je 'jongeren die komen kijken' in de gemeente? Ze zien geen andere 'jongeren' in de gemeente en haken dus al snel weer af. Is een gegeven. Enkele uitzondering daargelaten.

Na een korte pauze toont Wout een aantal karakteristieken van de context waarin we gemeenten zijn, geeft aan wat de 'nieuwe vragen' zijn die we vandaag de dag hebben te stellen en schetst een aantal scenario's voor vergrijzende gemeenten, deels ook ontleend aan onderzoek dat hiernaar is gedaan in de Duitse Unie van Baptisten Gemeenten.

Uitwisseling:

Reactie op de scenario's:

Seniorgemeente: verder verkennen. Gebedsgroep in Assen voor vooral evangelische gemeenten. 1200 jonge mensen. Maar hoeveel 'ouderen' komen in beeld? Is daar contact mee? Ligt een kans om juist voor deze groep iets aan te bieden. Voorbeeld: een *menukaart*: suggesties om je als gemeente te onderscheiden voor oudere mensen. V.b. Kerstnachtdiensten: niet in de avond, dus kerstmiddag.

Elke senior is van harte welkom. Ander voorbeeld: bijeenkomst voor mantelzorgers. Zaken bespreken of bijv. een verwenmiddag aanbieden. Dit zal geen 'volle kerk' opleveren, maar geeft ons zelf ook veel en doet iets goeds. Nog voorbeeld: Koken met dakloze mensen. Dergelijke activiteiten aankondigen in kranten en advertenties in wijkblad. Idee ook: Gedichtenwedstrijd voor jongeren.

Kritische vraag: is dit inspelen op consumentengevoel van mensen? Dit is nog niet hetzelfde als gemeente-bouwen. Reactie: helder. Het gaat om 'iets goeds te doen' voor anderen.

Vraag is altijd: Ga je evangelie uitdragen of 'hoe maak ik mijn kerk groter'? Ieder is het erover eens: het gaat niet om het groter maken van de kerk.

Drachten heeft geformuleerd, enkele jaren geleden: Wij groeien niet meer, maar de tijd die we nog hebben, kunnen we voor anderen iets betekenen en warmte uitdragen. Concreet voorbeeld van afgelopen zondag: gecollecteerd voor dochter van één van de leden die gaat helpen bij vluchtelingen op Lesbos. Zo is er een doorgaande lijn. Zijn kleine momenten, maar legt gewicht in de schaal. 'Doe wat je hand vindt om te doen'. Wat heb je te bieden? Is niet de goede vraag. Nieuwsgierigheid voor de ander hebben en authentiek zijn, daar komt het op aan.

Andere reactie t.a.v. scenario Seniorengemeente: vragen waar oudere mensen mee zitten. In die lijn organiseerde Drachten thema-avonden over dementie en afscheid nemen en 'voltooid leven'. Wij geven geen antwoord, maar willen hierover in gesprek.

Bedenk: elke gemeente heeft een geschiedenis en een verhaal. Kan drempel opwerpen. Stel je zelf de vraag: wat zou onze stem in (plaats)...kunnen zijn. Wat is je eigen geluid? Zo in Drachten bij overleg centrumkerkenoverleg gekomen.

Boeiend voor ontwikkelen materiaal: wat zijn levens- en geloofsvragen van ouderen? Hoe zou je die vanuit de bijbel kunnen bespreken?

Andere ideeën hoe je betrokken kunt zijn/ blijven: Zutphen blijft bijv. betrokken bij actie Schoenendoos. Ook nieuwe poging om mensen uit te nodigen. Bord buiten zetten met aankondiging: koffie na de dienst. Ook broodjes uitdelen. Is nieuwe poging. Tegelijk bedenken: opvang van mensen die elders geen plek vinden, is ook een functie.

Rondom de vraag of het kan lukken jonge mensen te betrekken? Realisme hebben dat dit niet snel zal gebeuren. Maak duidelijk dat je met dezelfde vragen bezig bent: zoek naar gemeenschappelijke vragen. In gemeente kun je juist leren omgaan met meerdere generaties.

Uitwisseling van generaties? In gesprek met elkaar? Tieners en ouderen die contacten leggen. Is dat als een project op te zetten? Zou daar animo voor zijn? Reactie: vaak loopt het nu ook wel 'vloeiend'.

Bedenk wat je eigenheid als gemeente is. Wellicht is er 'Rust' te vinden, en een thuis, ook voor een jonger stel. Dat blijkt bijv. in Assen.

Vraag die blijft is voortdurend: Wat kun je organiseren en wat komt er naar je toe? Wees je bewust van je kracht. Voor elke gemeente geldt typering als warmte, thuis, betrokkenheid, hechtheid. De kleine groep geeft ook mogelijkheden. Zoals een interactief moment in de dienst. Sfeer is er van

veiligheid. Mensen kunnen iets zeggen. Tegelijk kan de kleine groep ook valkuil zijn: 'incrowd' worden en 'ons kent ons' waardoor je er niet bij hoort.

Probeer beeld dat veel mensen van de kerk hebben, bij te stellen. Laat zien waar je voor staat. Maar drempel kun je niet wegnemen.

Belangrijk om te constateren is het proces dat deze gemeenten hebben meegemaakt. Het is opvallend dat deze oudere gemeenten 'tolerant' en 'ruim' zijn. Vanuit de ervaring van scheuring of vertrek van groepen, is er het besef: "We moeten het met elkaar doen." Zo stap je over verschillen heen en dat lukt door het persoonlijk te maken. V.b. praat eens over Wat is het lievelingslied van je en aan welk lied heb je een vreselijke hekel? Met elkaar uitwisselen. Dan kan het zijn dat wat de één een prachtig lied vindt, een ander niets vindt. Zo leer je beter omgaan met anders denken. Dan kun je iets met elkaar opbouwen. Vraag t.a.v. evangelische gemeenten wat dit betreft. Er lijkt meer oppervlakkigheid. Je bent met velen. Maar hoe dat er over een generatie uit? Verantwoordelijkheid dragen voor de gemeente, leert men dat?

Ook vanuit Assen onderstreping op dit punt. Met Marco de Vos de diepte ingegaan over wat er leeft in de gemeente. Leverde persoonlijke gesprekken op. Elkaar bevragen zonder oordeel. Dat is leren omgaan met diversiteit en in respect voor elkaar.

Rotterdam: wij hebben de keuze gemaakt om dóór te gaan. Missionair worden. We hebben iets te bieden voor mensen. Nu zoeken naar mogelijkheden. Eerste ideeën zijn er

Schaduwkant van een 'oudere gemeente': Je moet wel regelmatig ook afscheid nemen van mensen. Dus: ga je bijv. als gemeente het gesprek aan over de eindigheid van het leven? Waar gebeurt dat?

Drachten: Open gemeenten t.a.v. opvattingen: er zijn heel wat mensen die nog leven met vragen en beelden over 'wat moet'. Duidelijker jezelf profileren op ander beeld van kerk-zijn. Anders dan 'mensen vermaken' met 'duidelijke regels' (Bottenblij). Wij zijn andere gemeente. Bij ons kan niet alles, maar we praten wel over alles. Trekt ook mensen uit andere plaatsen aan. We profileren ons op deze manier.

Vraag: hoe denkt de Unie over 'ons', vergrijsde gemeenten?

Duidelijk is dat er geen beleid voor is geformuleerd en dat beeld vaak bestaat dat het wel jammer is zo'n kleine gemeente te zijn en te moeten worstelen voor je voortbestaan.

Toezegging. Vanuit dit project 'Groentjes' binnen de Unie de verhalen die in deze bijeenkomsten zijn gedeeld verder te brengen. Duidelijk signaal is o.a.: succes zit niet in de grootte van de gemeente. Belangrijkste is ook niet voortbestaan van de gemeente. Het gaat om mensen. Denk (ook als Unie). Belangrijk is wel focusbepaling. Waar begin je in een situatie als deze gemeenten? Deze bijeenkomst dan inspireren, omdat er goede ideeën worden uitgewisseld en inspiratie wordt opgedaan. Herkenning dus dat er meer gemeenten zijn die hierin hun weg zoeken.

We zijn niet 'zielig'. Gemeente is méér dan op zondagmorgen bij elkaar komen. Gastprekers kijken naar aantallen en verwachten dat gemeente wel opgeheven zal gaan worden. NIET DOEN!

Beeldvorming is dus: hoe moet het verder met deze gemeente? Is voor te stellen, maar andere reacties zijn ook dat mensen juist zo graag te gast zijn. Ook gastprekers!

Geen zielige gemeenten dus. Vraag aan de orde stellen: wat hebben we elkaar te bieden? Gaat niet om aantallen. Deze gemeenten kun je terecht bij vragen over geloof en leven, zijn niet zo dogmatisch. Er zijn genoeg mensen die met vragen leven. Zo elkaar iets te bieden hebben. Processen doorlopen en kennis uit te delen. Ook voor ontwikkeling van andere gemeenten.

Ander idee voor voortgang: Bijbelstudieboekjes ontwikkelen over de kracht van het ouder worden. Vanuit de Unie boekje maken voor oudere gemeenteleden en zo elkaar kunnen verrijken. Belangrijk om op te pakken als 'tegengeluid' tegen maatschappelijke ontwikkelingen.

Wout deelt *huiswerk* uit aan ieder om te vragen aan de deelnemers aan de groepsgesprekken in het kader van dit project 'Groentjes' een brief te schrijven. Als impuls voor het vervolg.

Evaluatie: Bemoedigend, waardevol, verrijkend, raakvlakken, herkenning, verrassing.

Wout sluit af met gebed, bedankt ieder voor de komst en inbreng en wenst ieder een goede reis terug.

BIJLAGE 3

Brieven uit de gemeenten

BRIEVEN UIT DRACHTEN

Aan al die jongeren, die midden in onze hedendaagse wereld leven én ook nog (enigszins) verbinding hebben met geloof en gemeente.

Beste vrienden,

Jullie staan nog aan het begin of in het midden van "het nu", waarin er van alles op jullie afkomt en waar jullie een weg in moeten zien te vinden: "Hoe ziet mijn toekomst er uit en mag ik nog hopen op studiemogelijkheden en/of uitzicht op een vaste baan? Mag ik nog denken aan een huis en dromen over het stichten van een gezin? Wat staat mijn kinderen te wachten? Durf ik nog hopen op vrede? Ooit? Zijn er eigenlijk nog wel idealen in deze dolgedraaide wereld? Wie of wat biedt houvast? Of denk jij helemaal niet op deze manier en laat je (om in Bijbelse termen te spreken) Gods water over Gods akker lopen en zie je wel, waar je uitkomt?

Graag zou ik jullie verhalen over je leven willen horen en luisteren zonder commentaar, zonder met oplossingen te komen, zoals helaas zo vaak in kerkelijke kringen gebeurt. (Ja, óók in Baptisten Gemeenten). En dat schrikt af, nodigt niet uit tot een echt gesprek en tot wederzijds vertrouwen. Wij kennen elkaar niet en terwijl jullie aan het begin of in het midden van het leven staan, sta ik aan het eind, 84 jaar en nog steeds lid van één van onze Baptisten gemeenten. Maar wat belangrijker is: nog steeds in verbinding met Hem, die ik God noem, die ik nog nooit gezien heb, maar die ik vermoed en die desondanks een rol speelt in mijn leven. Denk niet, dat dat leven rimpelloos is verlopen. Er gebeurde van alles: veel goeds, veel moeilijks, veel fouten, veel vragen en toch.....: mijn

belijdenis op 15jarige leeftijd bestond maar uit 5 woorden: "Ik kan niet zonder God". Dacht je nou heus, dat ik begreep en doorleefde, wat ik zei? Wel nee, maar toch moest ik het zó zeggen, van binnen uit. Misschien herkennen jullie ook wel iets van die behoefte?

Ik ervaar daarbij de Geest van de onzichtbare God als Zijn aanwezigheid op aarde, die mensen kan inspireren om, ondanks alles wat er mis is, te vertrouwen, dat het goed komt, wat er ook gebeurt en die mij aanspoort om in het spoor van Jezus te lopen.

Misschien klinkt dat jullie goedkoop in de oren, maar ik geloof, dat Hij zich ontfermt over de hele schepping en daar hoort elk mensenkind op deze aarde bij. Mijn wens voor jullie is, dat jullie, net als ik zolang geleden, op eigen wijze daar gestalte aan durven geven en kunnen zeggen: "Ik kan niet zonder God". En dat jullie daar o.a. óók in de gemeente van jullie keuze laten zien, hoe er te leven valt onder de hoede van God. Huub Oosterhuis schreef onlangs: "Zorg, dat je een plek vindt, waar je bemoedigd wordt en vertroosting vindt".

Laten wij dan beurtelings die plek zijn en op die plek gevonden worden, zodat we onze weg met blijdschap kunnen vervolgen met een schat van onschatbare bagage.

Wees allemaal Gode bevolen. (Een ouderwetse zegenwens) Of, zoals bij ons de zegen meegegeven wordt: "Moge de zegen van God, Die ons verstand overstijgt, met je zijn, wie je ook bent en waar je ook gaat".

7 oktober 2016

Hallo mensen die jong zijn in deze tijd:

Ik wil jullie vertellen waarom ik naar een kerk ga:

Kerk is voor mij een gemeenschap voor alle rangen en standen. Een gemeenschap waarin je ook moet samenwerken om gemeente te kunnen zijn. Een groep mensen onderweg, behoefte hebbend aan ontmoeting met als basis het weten dat er vanuit je persoonlijk geloof contact gemaakt kan worden. Dat is soms/vaak ook hard werken en als het goed is kom je uit bij zelfvertrouwen en kracht en verrijking. Het harde werken daaraan zit hem vooral in verwarring door teleurstelling. Teleurgesteld worden en teleurstellen omdat we uiteindelijk mensen zijn die tenslotte elke dag ook voor het eerst meemaken. Soms dus niet beter of anders weten....ook maar wat proberen in de hoop op een betere ontmoeting. Die ontmoeting waarin je dus weer dat zelfvertrouwen kracht en verrijking kan ervaren. Het is er!!

Gelukkig bestaat er ook hoop. Het is "maar" een woord....net zoals alle andere woorden....maar dit woord geeft toch weer keer op keer nieuwe energie om nieuwe ontdekkingen mee te maken, ook samen!! Het heeft met stappen vooruit te maken...onderweg zijn

Weet je wat ik ook een mooi ritueel vind en wat bij ons in de kerk af en toe gevierd wordt....avondmaal. Ook daarin drinken we alcohol, geen liters maar slechts Eén slok. Ja....dat is even slikken hè..... ☺

Er zijn ooit, heel lang geleden mensen geweest die dingen opgeschreven hebben, die het de moeite waard vonden om er bij stil te staan. Prachtig vind ik dat!! Ze staan in de bijbel. Een van die verhalen is dus die van Jezus, die samen met zijn discipelen een avondmaal hebben. Niet zomaar een ,maar

eentje waarin Jezus aan hen en dus ook aan ons meegeeft hoe belangrijk delen is. Delen met elkaar, in Lief en Leed dus in voor en tegenspoed. Dat lijkt makkelijker dan dat het soms is.....samenzijn kost soms zelfs levens!!!

Zelf ervaar ik het teveel drinken van alcohol aan een deel van leegte misschien zelfs eenzaamheid. Iets in jezelf wil vollopen, je anders gaan voelen. Dat wil ik ook, het liefst iedere dag....!!!!

De ervaring die ik heb, dat, wanneer ik mij er bewust van ben, en dat is lang niet iedere zondag....lang niet!...maar dat ik deel kan en mag uitmaken van een groep en kerk waar ik de tijd heb en heb genomen en gekregen om te leren. Te leren wat ik kan en ook te horen hoe anderen mij zien en zo zelf af en toe weer weten wie ik ben en gevoed te worden zonder een kater de volgende dag maar een weg die weer wijst naar de volgende dag in de hoop op een volgende ontmoeting.

Aan mijn kinderen,

Drachten, 4 sept. 2016

Nu ik aan het eind van mijn leven ben, voel ik de behoefte om iets te vertellen over de gemeente, die mij dierbaar is, of misschien moet ik wel zeggen 'was'. Ik ben betrokken geweest bij een heel groot gedeelte van de geschiedenis van Elim. Niet alleen in het meemaken van wat daar gebeurde met en door mensen, maar ook in het invloed uitoefenen met mijn denken, maar ook met mijn handelen. Jullie hebben daar ook van alles van meegemaakt, zowel in de gemeente, als ook persoonlijk. Ik heb gemerkt, dat Elim voor jullie eerder iets afstandelijks geworden is, en misschien wel een belemmering voor je geloofsontwikkeling, dan dat het ervaren werd als een plek van geborgenheid.

Ik wil jullie daar toch iets meer van vertellen, en hoop, dat ik daarmee ook iets meer duidelijk kan maken van wat het geloof en de gemeente voor mij betekent.

In de eerste plaats een plek, waardoor ik geconfronteerd wordt met andere mensen, die vanuit het geloof door mij geaccepteerd moeten worden, zoals ze zijn. Ik zeg 'moeten', omdat het niet vanzelf gaat. Zeker niet, als ik zie, dat voor veel mensen het belangrijk is, dat het geloof in vaste bewoordingen gepredikt moet worden, woorden die soms heel ver weg staan van het dagelijkse leven. Zeker niet ook, als ik merk, dat veel mensen zelf niet verder willen nadenken, en steeds terugvallen op Bijbelteksten of gezagsdragers. Dan is er ook geen gesprek mogelijk.

Voor mij betekent 'geloven', dat je het aandurft zelf na te denken, zelf keuzes te maken in het leven, op basis van wat je ervaart als bedoeling van God. Inclusief het feit, dat je daarin fouten kunt maken en dat je het aandurft die onder ogen te komen en andere keuzes te maken.

Dat het erom gaat andere mensen in de ogen te kijken en te ontmoeten, en niet ze met een etiket in een hokje te plaatsen. Dat in zo'n ontmoeting alle tegenstellingen weg kunnen vallen en dat je de ontdekking doet, dat de ander dezelfde waarde heeft als jij zelf, en dat je elkaar nodig hebt om er samen een mooie wereld van te maken. Dat heb ik ontdekt in de verhalen van de Bijbel, met name van Jezus in het Nieuwe Testament. En het woord dat daarbij past is: 'Liefde'. Niet bedekkende, maar ontdekkende liefde.

Waar moet je dat leren? Waar kun je dat leren? Niet alleen thuis, in het gezin, en ook niet op straat. Daar is de gemeente voor! Met vallen en opstaan. Alleen moet ik erbij vertellen, dat dat niet gaat via de preek maar via de activiteiten en ontmoetingen. Via het gesprek, waarin het luisteren belangrijker is dan het praten. En via samenkomsten, waarin je je thuis voelt.

Ja, en dan komt natuurlijk het probleem:

Als ik kijk naar jongeren, naar jullie dus, zie ik dezelfde behoeftes, maar hoor ik andere taal.

Taal waarin het woord 'liefde' ook een grote rol speelt, maar vaak niet zo diep, dat het ook raakt aan mensen, met wie je problemen hebt, of over wie je bepaalde negatieve gedachten of beelden hebt.

In relaties zie ik ook, dat het afhaken gemakkelijker gebeurt en dat relaties voor een groot gedeelte in de sociale media (dus zonder elkaar in de ogen te kijken) plaatsvinden.

Dit trek ik het mij aan, omdat dit kennelijk het gevolg is van veel krampachtigheid en gewone menselijke reacties in het verleden.

Kennelijk is er te weinig van de betekenis van het geloof en de gemeente zichtbaar geweest, toen jullie opgroeiden.

Terugkijkend naar de gemeenten die ik heb leren kennen, is de gemeente Elim voor mij een plaats geweest waar alle aspecten van het geloof een plaats konden hebben, en waar ik ontdekt heb, dat als mensen persoonlijke ervaringen deelden, ze ook alle ruimte kregen om woorden te zoeken vanuit het geloof. Dat geldt niet alleen voor anderen, maar ook voor mijzelf.

Het voelt als familie, mensen die je zelf niet uitgekozen hebt, of zou hebben, maar die jou wel lief en dierbaar geworden zijn.

En dan is het maar een bijkomstigheid, dat het probleem van eenzaamheid zich binnen de gemeente minder hoeft voor te doen dan daarbuiten. Wat dat betreft, hoeft de gemeente niet groot te worden, maar vind ik het wel een ramp, als zij zou verdwijnen.

Jullie liefhebbende pa

Evaluatie betreffende de jaren 2025-2016

DB vergadering november 2025

Situatie 2016.

We zijn begonnen vanuit de situatie dat er op zondagmorgen een kerkdienst is waar als uitgangspunt gehanteerd wordt welke wij als Elim onderschrijven. Daarnaast zijn de vaste avonden/middagen voor de VCK(2x per mnd) en de JVV(1x per mnd). De gespreksgroep is nieuw leven ingeblazen en komt één keer in de 6 weken bij elkaar. De website geeft eigenlijk voldoende inspiratie (bezoekers 2000 per week) om dit uit te breiden.

In de brainstormsessie zijn een aantal ideeën gespuid welke inmiddels handen en voetjes hebben gekregen.

- Uitbreiding website met een uitgebreid reviewsysteem .
- Aankondiging van activiteiten via de website.
- Meer nadruk op waar wij voor staan op de website(identiteit).
- De naam op de gevel van Baptistgemeente(drempel verhogend) vervangen door een naam die de lading dekt gericht op de mens waar de motivator is de liefde van God(naam nog bedenken, misschien De Paraplu of lichtbron, inspiratiehuis.....)
- Op cultureel gebied kan men denken aan een avond met gedichten. Een boek uitleg met schrijver. De uitleg van een schilder en zijn motivatie.
- Beeldende kunst in de vorm van expressie(opvoering Bijbelverhaal)opvoeren van levensverhalen met een boodschap. Oprichten van een toneelgroep.

- Het aantrekken van een jongeren zanggroep (gospel) met Elim als oefenruimte en daarna uitvoering concert geven. De band van Bert ter Heide geeft een concert en oefent ook in het centrum.
- Maatschappelijke onderwerpen in de vorm van het Lagerhuis (met bekende figuren en actuele onderwerpen).
- Koffiedrink gelegenheid op vaste datums in de maand en een instroommorgen/middag waar een leestafel is met bladen en eventueel boeken.

Al met al een centrum met veel activiteiten en waar diverse organisaties samenwerken.

De vaste onderdelen als kerkdienst (vanuit onze identiteit) VCK en JVV en gespreksgroep functioneren als voorheen of in een andere vorm.

We zijn opgestart met de website uit te breiden en langzamerhand ook de activiteiten.

De eerste jaren één spreker in het kader van het Lagerhuis daarnaast toenadering gezocht naar een gospelband. Er oefent al een band in onze lokaliteit en deze geeft een jaarconcert in het gebouw en trekt daardoor ook wat jeugd aan.

De lijnen zijn uitgezet op cultureel gebied, expressie en vormgeving de maatschappelijke onderwerpen dienen nog uitgebreid te worden.

Om dit alles te bemensen zullen ook andere kerkgenootschappen moeten aansluiten en zal ook menskracht vanuit die gemeenschap moeten komen. (kijk over je grenzen heen).

Het afgelopen jaar 2025 kunnen we constateren dat ons inspiratiehuis is uitgegroeid tot een open plek (inloophuis) waar veel mensen zich thuis voelen en ontwikkelingen in diverse richtingen nog steeds plaats vinden. Op die wijze kunnen wij (bapt Elim) nog invloed uitoefenen in onze overtuiging van de liefde Gods in ons bestaan.

BRIEVEN UIT ROTTERDAM

Lieve jonge gemeenteleden,

Helaas zijn jullie met weinig en dat is jammer.

Het geloof is zo kostbaar en belangrijk.

Juist in een tijd als deze waar zoveel onzekerheden zijn is God de Enige zekere in deze wereld.

Jullie zijn hier in de gemeente opgegroeid, jullie hebben hier zoveel liefde en zorg ontvangen van de ouders en de ouderen in de gemeente.

Sommige zijn als een oma voor je of een lieve tante.

Misschien weten jullie het niet maar de ouderen bidden voor jullie en sommige hebben ook brieven geschreven over het belang van het geloof.

Jullie hebben veel meegemaakt in de gemeente, ook ruzie, starheid, dingen die niet echt in een liefdevol huisgezin thuishoren.

Toch zijn sommige van jullie gebleven.

Ook om je ouders te ondersteunen.

Dat is dapper.

Sommige verhuisde anderen hadden het te druk voor de gemeente.

Dat is jammer (zonde) want we hebben jullie zo hard nodig.

Ik begrijp ook niet zo goed waarom jullie de gemeente niet zo nodig hebben.

Ik hoop dat de jongeren die gebleven zijn ook mee willen blijven helpen met alles.

De ouderen zijn op een gegeven moment weg en wat dan.

Dan moet de gemeente toch ook blijven bestaan.

Dus kom, geef jezelf aan God en aan Zijn gemeenschap, vecht voor je plekje , vecht om gehoord en gezien te worden.

Stel jezelf open en blijf wij hebben jullie nodig.

C.

Hierbij een verslag van de gemeente Rotterdam- Centrum.

Wij hebben een hele mooie tijd achter ons liggen.

Het begon met het weerzien van onze broer en zuster en kinderen uit niger.

Wij mochten hun welkom heten in zondagmorgendienst het was een blijde en gezegende weer zien.

Ook de dienst die onze broeder voor ging was heel mooi en duidelijk.

Verder mogen wij ons gezegend weten dat de heer ons leid

Ik krijg de in druk dat wij steeds dichter en gezeliger met elkaar omgaan

Dat bleek een paar weken geleden ook wel toen wij een paar gasten in de gemeente hadden die niks anders deden dan te flikvooien.

En een zuster er wat van schei waar op zij de kerkzaal verlieten.

De zuster vond het zo erg dat zij daar wat van gezegt had maar dat hebben we haar heel duidelijke gemaakt dat ze daar niet mee moest zitten

Wand het gedrag wat deze twee mensen in de dienst van God kon niet toe gelaten worden.

Ook gaat de gemeente een kledingbeurs houden.

De planne voor de verbouwing zijn ook in volle gang

En wat verder op ons pad komt dat zie we dan wel

Zoals God het wil en daar moeten wij het van verwachten wij weten niet de plane die onze God met de gemeente heeft

Maar ze ze alleen de schouder er onder stekken moet het lukken.

A.

BRIEVEN UIT DEN HAAG

Aan een jongere,

Mijn naam is P. en ik schrijf je deze brief namens mijn Gemeente (de Baptisten Gemeente Den Haag) waar ikzelf al ruim 60 jaar lid van ben. Ik heb in deze Gemeente veel vreugdevolle jaren meegemaakt maar ook zorgelijke periodes. Wat mij als 80-jarige op dit moment vooral zorgen baart is dat wij al een tijdje geen vaste voorganger hebben. Ook is op dit moment het ledental dalende en ook de zondagse diensten worden steeds minder bezocht. Dat is best wel zorgelijk voor de toekomst van deze Gemeente. Wij willen echter toch in beweging blijven, tradities loslaten. Als oudere ben je zo geneigd achterom te kijken, hoe het was. Maar als je vooruit wilt moet je ook soms grenzen verleggen om tot nieuwe oplossingen te komen. Vertrouwen in elkaar hebben en eventueel kaders doorbreken.

Wat is dan de toekomst van deze Gemeente?

Op dit moment zoeken wij Leerlingen/Discipelen; want discipelschap veronderstelt: gemeenschap.

Discipelschap zet ons op het spoor van groei, maar

Discipelschap vraagt ook wel discipline;

Discipelschap maakt je ook vrij om discipel/leerling te kunnen zijn, vrij om Hem te volgen.

Kortom... je bent vrij om Jezus te volgen en met ons mee te denken en te werken.

Wij willen loslaten en onze grenzen verleggen om in vertrouwen tot nieuwe oplossingen te komen. We zijn daarom ook blij dat we onlangs hoorden dat er twee nieuwe jonge leden door de doop aan de Gemeente worden toegevoegd. En - zoals wijlen onze oud-voorganger, Ds W. Harkema, dit toenmaals na een doopbediening zei -:

"en nog is er plaats"!

Wij zijn dus dringend op zoek naar nieuwe discipelen/leerlingen om - samen met ons iets voor onze wijkgemeente " Mirtekerk" te betekenen. Iets voor jou?

Je bent van harte welkom, want: discipelschap zet ons op het spoor van groei. Zo kunnen wij dus samen Gods missie ontdekken.

Met vriendelijke groeten en wellicht tot ziens in de Mirtekerk aan de Vierheemskinderenstraat?

P.

Over de betekenis van geloof en gemeente anno 2016 ...

Vooraf dat.....! Aan een jongere "generatie" .

Dat is toch wel even een dingetje , om "even" op papier te zetten !!

Wat zou ik kunnen zeggen over mijn geloof "aan een jongere generatie."

Mijn gedachten zeggen: "zeg het zoals het is, het is niet anders!"

Ik geloof in God . God is in mijn leven zolang ik mij kan heugen .

Altijd en overal is hij er bij .

Als ik verdriet heb, het moeilijk heb. En ook als er mooie dingen zijn.

God zit niet in de hoek van mijn kamer, om raad te vragen .

Ik zie hem in de ander, in de natuur, in de dingen die gebeuren.

Soms is hij ook zoek en duikt hij later weer op.

Dit is misschien wartaal voor iemand die niet weet wat geloven is .

Daarom is de gemeenschap zo belangrijk .

Je kunt je geloof delen met de ander en de ander met jou .

Gemeente is samen en samen is meer en kun je meer!

Niet alleen in het doen maar ook in het beleven .

Weliswaar ook in deze tijd, waarin zoveel gebeurt wat we niet begrijpen .

Er is niet een pasklaar antwoord op al onze vragen.

Daarbij zijn we allemaal zo verschillend.

Waar komen we vandaan, hoe zijn we opgevoed en wat voor achtergronden hebben we .

En de onzekerheden ????????

Er moet respect zijn voor elkaar!

Luisteren en opgaan in de ander.....dat scheidt verbondenheid !

Zo kunnen we gaandeweg bouwen aan de gemeente die er is voor iedereen!!

DaT zou toch mooi zijn, als de jongere generatie.....

"Gods trouw aan ons" ook kan meemaken en ervaren!

En kan vieren in een gemeenschap!!

Dag A.,

We hoorden van je moeder dat je sinds kort in Den Haag woont.

Wij zijn als Baptisten gemeente in Den Haag bezig met een project waar we mensen die we kennen een brief schrijven met de uitnodiging om eens te praten over wat veel mensen bezig houdt. Is er een God en wat betekent het voor jou in deze tijd. Misschien heel confronterend, maar misschien ook goed om er eens naar een lange tijd opnieuw over te discussiëren.

Het is al enige tijd geleden dat we contact hadden als buurmeisje en burens. Wat hadden jullie als kinderen veel plezier en trokken jullie veel met onze kinderen op.

Bij het ouder worden denk ik soms aan die mooie tijd waar ook jij zo genoot van de verhalen over David en Goliath en Daniel in de Leeuwenkuil. Die verhalen kozen wij met opzet uit de Kinderbijbel als we na het eten zoals gewoonlijk uit de Bijbel lazen en daar kort met elkaar over spraken. We hoorden dan van een God die redt en Zijn kinderen beschermt voor gevaar, zonder dat wij direct ervaren wat Hij ons wil duidelijk maken.

Zijn liefde voor de mensen is er altijd als wij het maar willen zien. Dat hij ons vergeeft waar we oprecht spijt van hebben en dat aan Hem bekennen in ons gebed. Dat met elkaar delen in een gemeenschap van mensen die Hem met vallen en opstaan dienen en trouw blijven is voor ons iets om dankbaar voor te zijn.

Door de jaren heen hebben we veel positieve en helaas negatieve ervaringen opgedaan, door regelmatig een kerk te bezoeken. Daar mensen ontmoeten - die allemaal heel verschillend - toch mede christenen zijn en daar ook van getuigen in hun omgaan met God en de mensen.

Dat leven met onze God geeft ons zoveel meerwaarde dat wij ervan overtuigd zijn dat Hij echt bezig is met Zijn Liefde voor alle mensen die Hij getoond heeft door Jezus zijn Zoon.

Misschien is deze brief en de vroegere ervaring een reden om eens contact te zoeken nu we in dezelfde stad Den Haag wonen.

We zijn benieuwd wat je bij zo'n brief ervaart. We horen graag van je via de app of de email.

M en W

TERUGBLIK OP DE EIGEN GEMEENTE IN DE JAREN 2016 – 2025

Onze gemeente is al enige jaren bezig met het invulling geven aan het principe van “Urban Mission” in Moerwijk-Noord, hetgeen aansluit bij de laatste ontwikkelingen om in de omgeving van ons kerkgebouw, de Mirtekerk, Gods liefde voor alle mensen zichtbaar te maken.

Er zijn inmiddels diverse activiteiten gestart, bij voorbeeld de opvang en begeleiding van kinderen in de leeftijd van 6 tot ongeveer 13 jaar, op de woensdagmiddag.

Ook de verkoop van tweedehandskleding op de woensdagmiddag heeft een bijdrage geleverd om onze gemeente meer bekendheid te geven in de wijk en het contact met sommige bewoners gestimuleerd.

Het af en toe aanbieden van de bloemen uit de zondagsdienst aan een wijkbewoner wordt zeer op prijs gesteld.

Het project van de Vliertuin in samenwerking met vrijwilligers van de stichting Oase blijkt een succes te zijn, een mooie aanblik van “de achtertuin” van ons kerkgebouw.

Een georganiseerde tocht om de wijk beter te leren kennen is ook een manier om onze gemeente te profileren.

Er wordt in de wandelgangen gesproken over een voedselbank (?).

We hebben nog een lange weg te gaan maar met medewerking van vrijwilligers en de komst van Ditta Westerbeke als opbouwwerker gaan we een hoopvolle toekomst tegemoet.

Een ondersteunend gebed van onze gemeenteleden om wijsheid, inzicht en geduld is hierbij onmisbaar.

Raad van de Baptistengemeente Den Haag,
Vierheemskinderenstraat 91,
2531 CA Den Haag.

Den Haag, augustus 2025.

Beste zusters en broeders,

Het is misschien een beetje vreemd om van mij een brief te ontvangen, maar dat is de manier waarop ik heb leren communiceren als ik een serieuze vraag wil stellen. (en voor de raad wel zo goed, want het staat zwart op wit) Zoals u weet ben ik een aantal jaren uit beeld geweest. Mijn laatste activiteiten binnen de gemeente dateren volgens mij uit het jaar 2016.

In die tijd was er een project "Groentjes", waaraan ook onze gemeente deel nam. Onze gemeente behoorde tot de kleine baptistengemeentes en de toekomst was niet bepaald rooskleurig. Samen met P. ben ik indertijd naar Amsterdam gegaan om een ontmoeting te hebben met andere kleine gemeentes. Tijdens dit samenzijn vertelde Pieter mij, dat onze gemeente uit 51 leden en 23 vrienden bestond. (totaal 74 mensen, die verbonden waren met onze gemeente)

Nu, zo'n negen jaren later, kreeg ik weer een lijst met contactadressen door. Het was wel even schrikken als je ziet, dat er zo veel mensen zijn overleden of door verhuizing of andere redenen niet meer voorkomen op deze lijst.

Ik kom nu al weer een paar weken naar de gemeente en merk, dat er door de week veel gebruik wordt gemaakt van het kerkgebouw. Ook heb ik de namen geteld, die op de laatste (leden?)lijst voorkomen en ik kwam tot 78. Nagenoeg gelijk aan het aantal in 2016.

Omdat ik de afgelopen jaren gemist heb, zou ik graag willen weten, wat de raad heeft gedaan om het bestaan van de gemeente te kunnen realiseren. Kwam de kleine groei door het pionierschap binnen Moerwijk of heeft u zelf maatregelen genomen voor de activiteiten, die er door de week in het kerkgebouw zijn? Of heb ik nog meer gemist?

Wellicht kunt u mij de belangrijkste stappen doorgeven met de daarbij behorende motieven, zodat ik weer een beetje op de hoogte ben van het reilen en zeilen binnen de gemeente.

Met vriendelijke groeten,

B.

BRIEVEN UIT ASSEN

Fantaseer eens over de toekomst en beschrijf een 'terugblik' op eigen gemeente in de jaren 2016 tot 2025.....!

Om met de woorden van broeder Jannes Hofman te beginnen (mogen dit profetische woorden zijn!) : "Dat er in 2017 een jonge voorganger kwam, die met andere jonge mensen nieuw leven in de gemeente bracht. De gemeenteavond in september 2016 was daarvoor het begin....."

En het begon allemaal zo.....

In 2013/2014 was er in de gemeente de vraag of we moesten doorgaan met bestaan of niet. Er werd besloten om door te gaan. Maar hoe??

We kregen een interim voorganger Marco Vos (en zijn vrouw Marianne) voor twee jaar in onze gemeente. Zij namen in december 2016 afscheid van ons.

Een goede, leerzame tijd. Een steun in onze rug. Zij maakten ons bewust van ons bestaan als gemeente. "Groots zijn wij in zorgzaamheid naar elkaar en warm bad voor een ieder die in de gemeente komt".

Onze gemeente was een vergrijzende gemeente en in aantal een kleine gemeente. We wilden (en willen) een gemeente voor de Heer zijn. En wilden graag jonge mensen aantrekken.

Er moest dus wel wat gebeuren.

Aernout deed zijn intrede per 1 januari 2017. Hij ging voor twee jaar in onze gemeente een dualtraject in, leren en praktijk samen. Hij kwam voor 1 dag in de week.

Jong en enthousiast. Wat had hij er zin in om bij ons het traject te gaan doen.

Het bestuur bleef de lopende zaken doen en was op de achtergrond aanwezig. Aernout en zijn denktank konden zich richten op de ontwikkelingen in de gemeente. Jonge mensen vanuit de gemeente hadden zich beschikbaar gesteld om samen aan de gang te gaan.

Ze gingen in contact met andere gemeenten, om te zien hoe zij met jongen mensen, jonge gezinnen om gingen. Samen met jong en oud gemeente zijn!

Ze begonnen andere jonge mensen uit te nodigen om naar onze diensten te komen. Ze organiseerden bijeenkomsten voor jonge gezinnen, samen eten. Kinderendiensten met poppenkast.

Middagen om samen met jong en oud spelletjes doen, om zo contact te leggen met elkaar.

Stapje voor stapje kwamen er jonge mensen, jonge gezinnen in de gemeente.

Het was fijn om meer jonge mensen, jonge gezinnen in onze gemeente te krijgen. Stemmetjes van kinderen tijdens de dienst, die later in de dienst naar hun eigen ruimte gingen. Om daar samen te luisteren naar een verhaal uit de Bijbel, samen te zingen, te bidden en te knutselen.

Na de dienst hadden we altijd koffie/thee drinken. En dat is nog altijd zo. Belangstelling voor elkaar, napraten over de preek. Een warm bad.

Wat kan de Baptisten Gemeente Assen betekenen voor andere Unie-gemeenten.....??

=====

Lieve broeders en zusters;

De Baptisten Gemeente Assen is klein...héél klein...

Op Zondagmorgen zitten we soms met ong. 20 mensen in de dienst, maar.....daar zijn we heel blij mee!! U zult zeggen..... Waarom zijn jullie hier zo blij mee...??

Een paar jaar geleden zaten we op het punt: Heffen we de gemeente op of gaan we door tot de laatste het licht uit doet; we zijn n.l. een oude gemeente; de gemiddelde leeftijd ligt toch boven de 65 jaar en aanwas van jongeren is er nauwelijks. Er werd een enquête gehouden en de uitslag was luid en duidelijk: DOORGAAN, dus moest er weer een nieuw bestuur worden gevormd; de vorige bestuursleden hadden n.l. (in overgrote meerderheid) gekozen voor Opheffen en voor hen was doorgaan geen optie en men vertrok naar andere gemeenten.

Het nieuwe bestuur kwam er al heel snel en functioneerde goed. Wel was er behoefte aan wat meer inzicht in onszelf en daarom werd besloten een interim-voorganger aan te stellen die onze gemeente eens zou doorlichten en e.e.a. in kaart zou brengen; Waar staan wij; Hebben wij bestaansrecht; Wat gaan we doen etc. etc.

Veel vragen, maar d.m .v. Groot Huisbezoeken bracht Marco de Vos (die onze interim-voorganger werd), samen met zijn vrouw Marianne Lenten, structuur aan in onze gemeente; we kwamen er weer achter dat we eigenlijk heel waardevol zijn en duidelijk een eigen plekje verdienen in het veelkleurig kerkelijk palet in Assen

Tijdens deze zoektocht naar onszelf kwam Groentjes erbij; wij zijn natuurlijk als gemeente hier uitermate geschikt voor en Wout bracht ons, samen met Marco, nóg meer op de goede weg! En hoe nu verder... We hadden 2 opties; we maken gewoon ons geld op en dan is het einde verhaal (het restant van het geld gaat dan naar de Unie) óf.....(en dat was een stout plan) we geven een jonge student de kans praktijkervaring op te doen in een gemeente als de onze; dan is al iets eerder ons geld op, maar we hebben er wel iets goeds mee gedaan, en bovendien houden we stiekem (in ons achterhoofd) de mogelijkheid open dat zo'n jonge student wellicht toch andere jonge mensen naar onze gemeente haalt...maar zo niet, jammer dan, het eerste doel wordt dan toch bereikt...we doen iets voor de Unie én voor een jonge student!

En nu is het al bijna zover; we hopen per 1 jan. 2017 een student voor 2 jaar in onze gemeente te mogen ontvangen; in hoe alles gelopen is hebben we zeer luid en duidelijk Gods hand mogen zien; Hij heeft ons de weg gewezen en we vertrouwen ons lot toe aan Hem, maar we weten, zoals Hij ons gaat leiden, is het goed.... We zijn klein, maar een heel warme en liefdevolle gemeente, waar het goed toeven is... We hebben veel contacten met andere gemeentes ,ook z.g.n. ABC-gemeentes en dat bevalt ons prima! Vol respect naar elkaar toe praten we en bidden we samen..

En zo is het ook heel goed toeven in ons kleurrijke Unieland! Samen een A V; wij vinden het prachtig! We hopen wellicht voor andere zeer kleine gemeenten een bron van inspiratie te mogen zijn; Nooit opgeven; vertrouw op de weg die God je wijst en Ga er gewoon voor!!!

Een liefdevolle groet van de Baptisten Gemeente Assen.

Oud is out!?

Een aanzet voor bezinning over de plaats van ouderen binnen Baptisten gemeenten in Nederland

Baptisten.nu, juni 2012 Wout Huizing

Eén van de belangrijkste ontwikkelingen in deze tijd is de wereldwijde toename van het aantal ouderen. Er is sprake van een 'dubbele vergrijzing'.ⁱ Niet alleen méér mensen worden oud, mensen zullen gemiddeld ook lánger leven. Amerikanen spreken over de *Agewave*. Het aantal personen boven 60 jaar in Nederland stijgt naar eenderde van de bevolking in 2030. Deze enorme demografische verschuiving zal een geheel nieuwe verhouding tussen jongeren en ouderen met zich meebrengen. Deze situatie is een unicum in de geschiedenis. Op vele wijzen worden we gewezen op de gevolgen van deze ontwikkeling. Bijvoorbeeld dat de beroepsbevolking daalt in verhouding tot het aantal mensen dat gepensioneerd is. Dat er een stijgende zorgvraag zal zijn. Dat het aantal eenpersoons-huishoudens zal toenemen en dus de vraag naar kleinere woningen. En dat de vergrijzing een kostentechnisch probleem is. Houdt het huidige stelsel van pensioenen, AOW en zorg wel stand?

In hoeverre staan we stil bij de gevolgen van de dubbele vergrijzing voor de wijze waarop we gemeente (willen) zijn? Het lijkt me noodzakelijk

Vergrijzende gemeenten een probleem?

Immers: nooit eerder waren er in Baptisten Gemeenten zóveel leden ouder dan 50 jaar.ⁱⁱ Precieze cijfers ontbreken, maar grote kans dat 40 – 50 % van de leden van de baptisten (Unie)gemeenten in Nederland boven deze leeftijd is. Dat wordt meestal gezien als een probleem. Het advies is dan doorgaans dat vergrijzende gemeenten met het oog op de toekomst dienen te investeren in jeugdwerk en activiteiten voor jongeren. Want... 'wie de jeugd heeft, heeft de toekomst'. Klinkt goed en wijs. Dus zijn er inmiddels vele nota's en plannen geschreven, raadsvergaderingen belegd, en gemeenteopbouwprocessen gestart waarin de visie van de gemeente op jeugdwerk is verwoord. Maar is dat de enige reactie op bovenstaande 'probleemsituatie'?

Hoeveel gemeenten kennen beleidsplannen met het oog op 'de ouderen' in de gemeente? In een aantal gemeenten zullen er activiteiten worden georganiseerd, speciaal voor ouderen. "De Jeugd van vroeger", een 'ouderensoos', een kerstmiddag speciaal voor hen, compleet met halen en brengen van en naar huis. En wie boven de 75 is, ontvangt minstens één bezoekje per jaar van de dominee... Maar welke visie op gemeente-zijn en op ouderen spreekt daaruit?

Het lijkt me hoog tijd voor gesprek en bezinning. Om drie redenen minimaal.

- (1) De ene is het gegeven dat in onze maatschappij het overheersende gevoel nog steeds lijkt te zijn: 'jong is in en oud is uit'. Dat mensen steeds ouder worden lijkt eerder een kwaad dan een zegen. Baptisten gemeenten zouden vanuit het verstaan van de Schriften tegendraads moeten zijn om de waarde van ouderen te benadrukken. Daarom in dit artikel een korte typering van beelden van ouderen in onze huidige samenleving én een aanduiding van teksten uit de bijbel over ouderen.

- (2) Ten tweede zal helder moeten zijn hóe inhoud te geven aan het pastoraat. In het contact met ouderen zijn er specifieke thematieken aan de orde en vraagt erkenning van ouderen een bepaalde bewustwording ook bij hen die ouderen bezoeken. In het kader van dit artikel slechts enkele aandachtspunten.
- (3) Ouderen zijn deel van het lichaam van Christus, zonder wie de gemeente niet kan bestaan. Ouderen hebben véél te geven en dóór te geven. Zien gemeenten hoe wezenlijk ouderen bij (kunnen) dragen? Laat het helder zijn dat het uiteindelijk gaat om het functioneren van élk lid van het Lichaam. Er zal dus gezocht moeten worden naar het samen optrekken van oud én jong en juist daarom zijn intergenerationele contacten zo belangrijk.

In dit artikel duid ik enkele lijnen aan die nader ingaan op deze drie aspecten. Als een eerste aanzet én als uitnodiging voor reactie en voortgaand gesprek.

‘De oudere’ bestaat niet

Daarbij wil ik vooraf opmerken dat ‘de oudere’ niet bestaat. Ook niet binnen Baptisten Gemeenten. Er bestaat een grote diversiteit onder ouderen. Zeker als gerekend wordt vanaf 50 jaar. Er is een enorm verschil tussen de volop in het werkzame leven staande 50-plusser, de vitale gepensioneerde, de thuiswonende 80-er die niet meer zo mobiel is of de kwetsbare oudere die vrijwel volledig afhankelijk van zorg is etc. Er wordt onderscheid gemaakt tussen de ‘derde’, ‘vierde’ en soms zelfs de ‘vijfde leeftijd’. De zogenaamde ‘Babyboomers’ (geboren direct na de Tweede Wereldoorlog) vormen een nieuwe groep ouderen die ánders ‘oud’ zullen zijn dan de vóóroorlogse generatie. ⁱⁱⁱ

Een vraag over de positie van ‘ouderen’ binnen gemeenten is in die zin niet een heldere vraag. Er is sprake van grote variatie. In dit artikel heb ik vooral hen in gedachten die aangeduid worden als zijnde in de ‘vierde’ leeftijd. Grofweg vanaf 70-75 jaar.

(voor-)Beelden van ouderen

Een bekende uitspraak luidt dat bijna iedereen oud wil worden, maar niemand oud wil zijn.

De rode draad in het denken over ouder worden is in onze samenleving samen te vatten met de tegenstrijdige gevoelens die worden verwoord in een dichtregel uit de 17^e eeuw: *“Ouderdom, hoe sijt gij zo veracht, terwijl een elck u so begeert.”*

De op- en neergang van het menselijk leven werden in Nederland vanaf de 16^e tot en met de 19^e eeuw symbolisch weergegeven in de vorm van levenstrappen: de levensfasen van de mens van de wieg tot het graf. De mens bestijgt dan gedurende de eerste helft van zijn leven met een aantal treden de trap, waarbij hij met 50 jaar het hoogste punt bereikt. Hierna volgt een afdaling met evenveel treden als in de eerste helft van het leven. De afdalende figuren waren steeds meer gebogen en hadden knikkende knieën. Bij 100 jaar betekent het graf een onvermijdelijk eindpunt.

Zo wordt het beeld opgeroepen dat de fase van de ouderdom staat in het teken van ‘nog’ of ‘niet meer’. Het is te horen in vele gesprekken met of over ouderen. “Kunt u dat *nog*?” “Wilt u dat *nog*?” Of ouderen zelf die zeggen: ‘dat kan ik *niet meer*’. ‘Dat gaat *niet meer*’.

Beelden van de ouderdom verwijzen vrijwel alle naar verval en neergang. De ouderdom werd afgebeeld als een versleten, opgelapte zak, en kale stramme boom of een ruïne van een gebouw. Tekeningen en prenten wijzen vaak op de sterfelijkheid van de (oudere) mens. “Memento mori”, gedenk te sterven.^{iv} Dat is het beeld dat in wordt opgeroepen: het leven als een op- en neergang. En wie ouder wordt, daalt af. De ‘aftakeling’ typeert deze fase van het leven. De kwetsbaarheid neemt toe en de dood nadert. Belangrijk om ons bewust te zijn, dat dergelijke beelden onze omgang met ouderen mede bepalen en van invloed kunnen zijn hoe binnen gemeenten inhoud wordt gegeven aan het pastoraat en het beroep dat al dan niet op ouderen wordt gedaan.

Uit onderzoek naar de cultuur waarin we leven, komt in elk geval duidelijk naar voren dat de positie van ouderen en het nadenken over ouder worden problematisch is. In onze cultuur wordt immers grote nadruk gelegd op het beheersen, wegnemen of tijdig voorkomen van mogelijke bedreigingen. In dat opzicht is het ouder worden voor velen confronterend. Ouderen herinneren ons aan de fundamentele menselijke kwetsbaarheid dat je in het leven geen garanties hebt tegen verlies van geliefden, ernstige ziektes of leven met gebreken. Verpleeghuizen zijn daarom voor velen schrikbeelden. Daar hoop je nooit te komen. Dat is het ergste wat je kan overkomen.^v Een diepgeworteld beeld als we denken over ouderen in onze samenleving is het beeld van de aftakeling, de naderende dood. In die spiegel kijken we liever niet.

Alle goede intenties ten spijt, wie alert is, kan opmerken hoe er dikwijls iets neerbuigends in de contacten met ouderen in kan sluipen. Vanuit het beeld dat jij gezond en sterk bent en de ander oud en hulpbehoevend, wordt de ander afhankelijk van de goede zorgen gemaakt en die moet daar vooral dankbaar om zijn. Zo worden nog steeds heel wat ouderen betutteld en gecontroleerd. Dan zijn uitspraken te horen, als “het zijn zulke schatjes, ik kom graag in het verzorgingshuis”. Of er wordt met verkleinwoorden gesproken over ‘die oudjes’ of ‘een lief omaatje’. In deze uitspraken liggen beelden over ouderen opgesloten, waarbij men ouderen naar mijn overtuiging geen recht doet.

Laten we wel bedenken dat onze beelden mede gevoed worden door wat ouderen ook zélf over hun ouder worden zeggen. Sommigen zeggen van zichzelf dat zij hun beste tijd wel hebben gehad. En er klinkt “in mijn tijd deden we dat zus of zo...” In mijn tijd....dat is dus voorbij, verleden tijd.

Zo komt de laatste fase van het leven in een negatief licht te staan. Je tijd is voorbij. Voor wie of wat ben je nog ‘nuttig’? Voor wie tel je werkelijk mee?

Natuurlijk is dit eenzijdig. Er zijn ook heel andere geluiden.... Wat te denken van het bestaan van een anti-verouderingsmarkt, waar ouderen wordt verzekerd dat ze helemaal niet oud zijn? Dat ze zich misschien oud voelen of er oud uitzien, maar dat daar van alles aan te doen is als je maar wilt investeren in je uiterlijk en je leven weet te vullen met activiteiten. Zo lees je lofzangen op het ouder worden en krijg je beelden voorgeschoteld van het Zwitserlevengevoel: verre reizen, diepzeeduiken, woestijnen doorkruisen.^{vi} De 50+ beurs speelt hier op in met vele aanbiedingen. De nadruk ligt niet op het nadenken over hoe je op een goede wijze ouder kunt worden, maar op het jong willen blijven. Zo worden de ogen gesloten voor de moeiten van het ouder worden. De gerontoloog/ socioloog Jan Baars stelt^{vii} dat de cultus van het jong zijn, een gerontofobie oproept, de angst om ouder te worden. De symptomen van de lichamelijke veroudering worden door de media uitvergroot in de mate waarin producten worden ontwikkeld die deze symptomen kunnen bestrijden: dus geen rimpels meer, geen vetkussentjes of haaruitval. En je moet er jong mee beginnen om vooral niet ouder te worden of te lijken.

(voor)Beelden van ouderen in de bijbel

In zowel het OT als het NT blijken ouderen een waardevolle positie in te nemen binnen de gemeenschap. Over het algemeen worden met ouderen mensen bedoeld die ouder zijn dan 50, 60 jaar. Tijdens de woestijnreis van Israël waren de oudsten van een familie de stamhoofden. Later zaten de ouderen veelal in de stadpoorten. Ze zagen alles wat er gebeurde in de stad en functioneerden als getuigen bij bijzondere gebeurtenissen of gaven goede raad vanuit hun kennis en ervaring.

Wie teksten op een rij zet, komt tot de conclusie dat de ouderdom wordt getoond als een gave of als een opgave.

In Spreuken 16:31 heet het heel algemeen: *“Grijze haren zijn een glanzende kroon; men verwerft die op de weg van de gerechtigheid.”*

In psalm 92:15 klinkt: *“in de grijze ouderdom zullen zij nog vruchten dragen. Zij zullen vet en groen zijn.”*

Ouderdom als een zegen

Tegelijk is er volop realisme dat ‘de ouderdom komt met gebreken’. Er is te lezen over de blindheid van Isaak, die de dood voelt naderen (Gen. 27: 1 e.v.), over de vermoeidheid van Mozes, die afstand doet van zijn taak (Dtn. 31: 1 e.v.) over de aftakeling van David die niet meer in staat is zelf het probleem van zijn opvolging te regelen (1 Kon.1) En een zeer bekend gedeelte is Prediker 12, waar een beeldende uiteenzetting wordt gegeven van de vele kwalen bij het ouder worden. De gang wordt onzeker, de stem gaat beven, het horen en zien wordt minder, de smaak neemt af, de grijze haren groeien (de amandelboom die bloeit...) en de lamp dooft. Zo nadert het einde.

Ook is te lezen over Barzillai – 80 jaar - die niet meer proeft wat hij eet of drinkt (2 Sam.19:36) en afziet van een reis met David mee naar het hof. Hij wil zich opmaken om te sterven. De gelovige vraagt aan het einde van zijn leven of God hem trouw wil blijven ondanks de aftakeling *“Verstoot mij niet nu ik oud ben, verlaat mij niet nu de kracht mij ontzinkt (ps.71:9,18)*

Ondanks deze heldere kijk op de gebreken die de mens op het einde van zijn leven te wachten staan, wordt het leven toch gezien als een groot goed en een lang leven als een teken van Gods zegen.

Samenvattend is te concluderen dat in de bijbel een genuanceerd beeld wordt getoond, dat beide kanten van het ouder worden aanduidt. Als een ‘weg naar het donker’ en als een ‘weg naar het licht’.^{viii} Lees de klacht van de oude man in Psalm 31:

‘Heb erbarmen, Heer, want ik verkeer in nood, mijn ogen zijn gezwollen van verdriet, mijn ziel en mijn lichaam verkwijnen, mijn leven verloopt in ellende, zuchtend slijt ik mijn dagen, door eigen schuld slinken mijn krachten, tot op mijn botten teer ik weg. Bij allen die mij belagen, wek ik de lachlust, bij mijn burenen nog het meest. Wie mij kennen zijn verbijsterd, wie mij zien aankomen op straat wenden zich af en ontvluchten mij.

Vergeten ben ik als een dode, weg uit het hart, afgedankt als gebroken aardewerk.’

Hiertegenover staat een ander voorbeeld van een oude man, zoals Simeon (Luc. 2: 25 – 32) die de ogen kan openen voor een nieuwe toekomst die is aangebroken met de geboorte van Christus. Simeon is daarmee een voorbeeld van wat is te lezen in Psalm 92: 13 – 15 :

‘De rechtvaardigen...staan gepland in het huis van de Heer, in de voorhoven van onze God groeien zij op. Zij dragen nog vrucht als ze oud zijn en blijven krachtig en fris. Zo getuigen zij dat de Heer recht doet...’

Oud en wijs?

In veel Bijbelgedeelten wordt oud-zijn met wijsheid verbonden. In Daniël 7 wordt God zelf omschreven als een oude, wijze man. Bij wijsheid in de bijbel gaat het niet zozeer om kennis, maar om ervaring. Zo heeft ouder worden ook met wijsheid te maken. Oud worden is: veel meegemaakt hebben en dus veel ervaring in het leven hebben opgedaan. De grootste wijsheid ontstaat dan in het kennen van God en leven naar Zijn wil: *‘Het begin van de wijsheid is ontzag voor de Heer. Wie leeft naar zijn wet, getuigt van Gods inzicht.’* (Psalm 111:10)

Ouderen waren een belangrijke schakel in het dóórgeven van (geloof)tradities en het geloof in God. De verhalen over God en diens volk werden van mond tot mond doorverteld. Ouderen onderwezen wat God door de eeuwen heen had gedaan. Lees Psalm 71: 17 – 18.

Oud en wijs-zijn is niet synoniem. Nu niet en vroeger ook niet. In de bijbel is de kanttekening te lezen dat grijsheid niet per definitie overeenkomt met wijsheid: lees Job 12-12-13 en 1 Kon.12-6-20!

Maar wel wordt duidelijk dat ouderen vele jaren ervaring hebben met het leven met God en daarover iets hebben dóór te geven. Als zij die gelegenheid krijgen, kunnen zij een bron van wijsheid zijn voor volgende generaties.

Intermezzo: Opgaan, blinken en verzinken

Bewustzijn van (eigen) beelden, kan helpen bij het nadenken over de invulling van pastoraat aan ouderen. Als intermezzo tussen de gedachten over de ‘beelden van ouderen’ en het pastoraat, onderstaand fragment:

Ze zaten samen een beetje somber voor zich uit te staren. Ze hadden elkaar nog, jawel. Maar verder...

De ouderdom komt met gebreken. “Het is dat u nu zo vlak voor me zit, maar anders zou ik u echt niet kunnen verstaan. Ze zeggen zo vaak tegen me: “Je moet maar eens een gehoorapparaat aanschaffen! Maar ja, dat wil je niet, hè...?”

Een mens is toch altijd een tikje hoogmoedig misschien en ook een pietsje eigenwijs. En dan zeg ik maar weer: “Wat zeg je?” “Maar dan beginnen ze te schreeuwen, alsof je een stokdove oude kerel bent – en dat is ook niet leuk, dat zal ik u vertellen. Nou ja, ik wordt een dagje ouder, dat is waar. M’n ogen zijn ook niet meer wat ze geweest zijn. Ik moet weer een nieuwe bril, heeft de dokter gezegd. De laatste operatie heeft wel iets, maar toch niet veel geholpen. Soms zit ik echt een beetje te gluren, zo met m’n gezicht boven op m’n boek of de krant. Nee, leuk is dat niet.

Je voelt je zo oud worden. Dat is het vooral. Je takelt af. Mijn vrouw zegt vaak: we zijn aan het afbouwen, man."

Hij zwijgt. Kijkt naar opzij. Naar haar.

Hoelang hebben ze nu al lief en leed gedeeld? Samen getrouwd. Gelukkig geweest. Kinderen gekregen. Hard gewerkt in de jaren na de oorlog. Zorgen gehad. Verdriet. Maar steeds elkaar terzijde gestaan, door alles heen elkaar trouw gebleven.

Zij knikt.

"Ja, we zijn aan het afbouwen, dat gevoel heb ik heel erg. Het stofzuigen gaat ook niet meer zo handig. Soms neemt hij het over, maar dan moet ik zeggen waar hij zuigen moet, want hij ziet het nauwelijks meer. Maar het ergste vind ik nog dat je steeds maar weer kennissen en familie moet missen. Gisteren nog: weer een rouwkaart. Een oude schoolvriend. Plotseling overleden. Hartstilstand. Weg. Vorig jaar zijn we nog een dagje met ze uit geweest. Hij kon rijden en wij mochten mee. Dat is nu ook voorbij.

Kijk, dat bedoel ik. Je wereld wordt kleiner, steeds maar kleiner.

En je eigen kinderen? Ach, die hebben hun eigen leven, daar kun je ook niet van verwachten dat ze hier dag op de stoep staan. Ik zou niet willen!

Nee, je kunt nu wel mooi weer spelen, maar het is echt waar, hoor: we zijn aan het afbouwen."

De oude klok tikt de stilte weg. Dan neemt de man het gesprek weer over.

"Weet u, vroeger zeiden we wel eens: opgaan, blinken en verzinken. En zo is het. Ik weet wel, door het geloof mag je verder kijken dan je aardse neus lang is, maar dat zie je niet altijd. Echt. We hebben het hier allemaal gehad. Nu zijn we aan het laatste toe: aan het verzinken. Het is allemaal alleen maar minder."

Ik kijk naar het kleed aan de kamerwand. In prachtige kleuren: een zonsondergang. "Ja dat hebben we pas gekregen, van de kinderen, voor ons trouwfeest. Mooi is het, vindt u niet? Vooral dat warme rood van de ondergaande zon, dat vind ik zelf zo prachtig!"

Ik knik. "Opgaan, blinken en verzinken", zeg ik.

"Zeg dat wel", zegt zij. "Maar nou u dat zegt, toch wonderlijk hè, dat verzinken zo mooi kan zijn."

Samen kijken we naar het wandkleed. Gekregen van de kinderen.

"Ja, mooi is het, heel mooi" zegt hij. "Als je het maar wilt zien."

Pastoraat

In het kader van dit artikel slechts een korte aanduiding van mogelijke accenten in het pastoraat aan ouderen.^{ix} Er zijn binnen het pastoraat verschillende stromingen aan te duiden.^x In de contacten met ouderen lijkt mij de invalshoek van het *'hermeneutisch pastoraat'* zeer aan te bevelen.

Kern van deze benadering is om te luisteren naar de eigen ervaringen van mensen om daarin iets op te vangen van waar het in het geloof om gaat én te luisteren naar de woorden van de Schrift en de geloofstraditie. Schrift, traditie en biografie dienen met hulp van elkaar gelezen te worden. Het gaat in het pastoraat dan om een dialogisch proces waarin het geheim van geloven en de aanwezigheid van God in het alledaagse leven – of in de crisissituatie van dat moment – ontdekt kan worden in de ontmoeting tussen de pastor en de oudere.

In de pastorale theologie legt deze benadering grote nadruk op de biografie, het perspectief van de levensloop, zoals iemand die zélf beleeft. In het pastorale contact wordt ruimte geschapen voor de oudere om (fragmenten van) het eigen levensverhaal te vertellen. De theologische vraag is of we kans ziens dergelijke levensverhalen te lezen als – wat genoemd is – *'living human documents'*^{xi}: hoe is dit unieke levensverhaal te horen als deel van Gods verhaal met mensen? Hoe mag je dit leven – met alles wat daarin gebeurt en gepasseerd is - zien in het licht van Gods liefde en heilsgeschiedenis?

Het gaat in alle pastoraat om het luisteren naar verhalen van mensen, om daarin te ontdekken wat mensen beweegt. Door te luisteren komen mensen tot het verstaan van zichzelf, van anderen, van God. De vragen waarmee mensen rondlopen, hun actuele ervaringen of (soms moeilijk te plaatsen) reacties op situaties zijn dikwijls slechts te verstaan tegen de achtergrond van hun eigen levensgeschiedenis. Dit is des te meer van belang in het pastoraat aan ouderen. In de geschiedenis van hun leven heeft zich ook hun geloofsverhaal geweven. Door de verhalen heen kan gehoord worden hoe zij deel hebben gekregen aan wat ik nu maar noem het 'Verhaal van God en mensen'. Soms is te horen dat mensen daarvan in de loop van hun leven zijn vervreemd geraakt, met alle gevoelens van pijn, wrok of verbijstering die dan meespelen. Soms is te horen hoe het geloof in God hen altijd heeft gedragen, ook door crises heen. Elk verhaal kent een eigen 'kleur'. Vaak zal door alles heen de dankbaarheid doorklinken hoe velen hebben ervaren dat zij 'de goede strijd gestreden hebben, maar het geloof behouden'. (2 Tim.4: 6-7).

Pastoraat is luisteren naar en exegetiseren en interpreteren van ervaringen. Al vertellend maken mensen de pastor deelgenoot van hun angsten én verlangens, hun moeite en strijd, hun hoop en verwachting, hun geloof en ongeloof.

Daarmee komt binnen het pastorale werk hetzelfde aan de orde, als wat in de bijbel is te lezen. De bijbel vertelt immers hoe mensen gaandeweg God leren kennen en vertrouwen en daarvan getuigenis afleggen. De bijbel vertelt vele levensverhalen van mensen, die in hun leven God hebben leren kennen: Abraham en Ruth, Mozes en Mirjam, Elia en Maria. Deze mensen komen we tegen - evenals in het pastoraat - in hun vertrouwen en opstandigheid, hun moed en wanhoop, hun gehoorzaamheid en teleurstelling. Het zijn mensen met mogelijkheden en beperkingen, met gaven en zwakheden.

Voor ouderen is essentieel dat zij gelegenheid geboden moeten krijgen om te kunnen herinneren.^{xii} Om het te zeggen met een uitspraak van de Deense theoloog/ filosoof Kierkegaard: 'we leven ons leven naar voren, maar we begrijpen het door terug te kijken'.

Aandacht voor het levens- en geloofsverhaal

Het bijzondere van de fase van de ouderdom is, dat je achterom kunt kijken. Dat je een overzicht krijgt van alles wat je hebt meegekregen en meegemaakt.

Om het in een beeld te zeggen, mij ooit aangereikt door een 95-jarige: ouder worden is als bergbeklimmen. Je komt steeds hoger en het wordt stiller om je heen. Je neemt meer afstand van de dingen. Maar je krijgt ook steeds meer overzicht over de wegen die je in je leven bent gegaan. Je kijkt terug en ziet hoe je weg is gegaan over bergen en door dalen, welke kruispunten je hebt genomen en hoe je levensweg is gegaan.

Vanuit dit overzicht kun je gaan ordenen en gaan afwegen wat voor jezelf belangrijk is geweest, welke kansen je hebt gehad en welke kansen je hebt laten liggen, welke mensen betekenisvol voor je zijn geweest, wat de hoogte- en dieptepunten in je leven waren en wat je door de jaren heen houvast en richting heeft geboden.

Zo heeft iedere oudere een uniek verhaal te vertellen. Over de grandeur en de misère van het leven, over de hoop en wanhoop, over liefde en gemis, over geloof en ongeloof.

Pastoraat aan ouderen is daarom ruimte maken voor het levensverhaal.

Dat is iets anders dan alleen maar vragen naar de feitelijke levensloop van iemand.

Ruimte maken voor het levensverhaal is samen met de ander zoeken naar samenhang en het leggen van verbindingen tussen heden, verleden en toekomst. En vandaaruit ontdekken wat er werkelijk toe heeft gedaan en toe doet. Ook in gelovig opzicht. Wát draagt je door het leven heen? Wie waren/zijn belangrijk? Wie is God daarin voor je (geweest)?

Uit onderzoek blijkt dat door het vertellen van hun (levens)verhalen ouderen hun eigen leven onder ogen zien en zo leren zichzelf te aanvaarden – met de vele kanten die er zijn, met het volle en het ledige leven dat is geweest en er is - als deze unieke en kostbare mens van God.^{xiii} Als opgave voor de laatste levensfase schrijft Andriessen^{xiv} over 'het leven be-amen': aanvaarden dat zó je leven is (geweest), met alle mooie en moeilijke kanten. Dat lukt lang niet iedereen. Maar al vertellend kunnen brokstukken tot één geheel worden. Er kan heling plaatsvinden van wonden die zijn opgelopen. Zo zijn er mogelijkheden binnen het pastoraat om te werken aan verzoening met het geleefde leven.

Door het levensverhaal te (laten) vertellen, wordt een poging gedaan de opgedane ervaringen te ordenen en 'rode draden' te ontdekken en 'kernen' te vinden die het leven zinvol hebben gemaakt.

Om het einde van het leven uit te houden en te accepteren, heb je de zekerheid nodig dat je het leven hebt geleefd met al zijn hoogte- en dieptepunten. Dat verhaal moet gehóórd en erkend worden.

Afstand houden?

Is daarvoor ruimte binnen de gemeente? Worden ouderen gehoord en gezien in wie zij zijn?

Henri Nouwen schrijft hoe moeilijk dat kan zijn, omdat lang niet ieder 'open' kan staan voor het contact met ouderen:

'Toewijding aan ouderen houdt allereerst in dat we ons openstellen voor de ervaring van oud worden. Alleen zodra jijzelf de betrekkelijkheid van je eigen leven hebt leren inzien, kun je een glimlach tevoorschijn toveren op het gezicht van iemand die de dood voelt naderen. In deze zin is toewijding in de eerste plaats een weg naar je eigen ouder wordende ik; daar zijn de genezende krachten te vinden voor allen met wie wij de condition humaine delen. Geen gast voelt zich welkom wanneer zijn gastheer niet thuis is in zijn eigen huis. Geen oude man of vrouw heeft de vrijmoedigheid uiting te geven aan zijn of haar verborgen angsten of diepste wensen wanneer deze bij degenen die proberen te luisteren alleen maar ongemakkelijke gevoelens oproepen. Het is geen geheim dat wij onze suggesties, adviezen, aansporingen en goede woorden vaak ten beste geven met de bedoeling afstand te houden in plaats van nabijheid toe te staan. Als het er ons vooral om gaat ouderen iets te doen te geven, hun vermaak en afleiding te bieden, dan houden we het pijnlijke besef op een afstand dat de meeste mensen niet vermaakt willen worden, maar gehoord, niet beziggehouden, maar erkend.^{xv}

Kortom: nadenken over pastoraat aan kwetsbare ouderen (in dit geval niet de vitale ouderen die volop functioneren in samenleving en gemeente) betekent dat je de confrontatie in jezelf toelaat met het fundamentele gegeven dat het leven geleefd moet worden met onvolmaakte, broze lichamen en (bijvoorbeeld in contact met mensen met dementie) een aftakelende geest. En dat niet alles is 'op te lossen'. Dat gebreken moeten worden aanvaard, dat geleerd moet worden om te gaan met tegenslag en verlies, dat de dood in de ogen moet worden gekeken. In een cultuur die zich richt op jong zijn en beheersbaarheid, is dat niet gemakkelijk. In die zin weten we lang niet altijd goed om te gaan met het ouder worden.

Inclusief gemeente-zijn: positie van ouderen

Zoals er vele 'pastorale modellen' zijn te onderscheiden, zo zijn er ook verschillende 'gemeente-modellen' te onderscheiden binnen het Nieuwe Testament.^{xvi} Een fundamentele visie op gemeente-zijn is het spreken over de gemeente als Lichaam van Christus (bijv. 1 Cor. 12 – 12 – 31). De leden van het lichaam verschillen onderling in plaats, vorm en functie. Maar elk lid is belangrijk en kan niet gemist worden. De één kan niet zonder de ander. Spanningen zijn zeker niet uitgesloten (het beste bewijs daarvoor is de gemeente in Corinte!), maar de verschillen dienen te worden gerelativeerd: uiteindelijk is ieder afhankelijk van het Hoofd van de gemeente én van elkaar.

Denkend vanuit dit 'model' is te constateren dat er binnen huidige Baptisten gemeenten zich spanningen en conflicten kunnen voordoen die te maken hebben met de verschillende generaties. Over de keuze van de muziek in de kerkdienst op zondag bijvoorbeeld. Over activiteiten binnen de gemeente. Over de visie op de toekomst of de besteding van gelden. Lang niet altijd is dit terug te voeren op generatieverschillen, maar toch ligt hier wel een aandachtspunt. Met name hoe omgegaan wordt met de inbreng van ouderen.

Uit een onderzoek in Duitsland^{xvii} blijkt bijvoorbeeld een duidelijke discrepantie te bestaan tussen het engagement van oudere gemeenteleden en de waardering die zij gewoonlijk daarvoor krijgen. Met

andere woorden: vele ouderen zijn er altijd, slaan geen dienst over, zetten zich in voor talrijke activiteiten, maar merken dat er als vanzelfsprekend van wordt uitgegaan dat zij zo loyaal en trouw zijn. Er lijkt nauwelijks oog voor hun geloofsvragen en de erkenning hoezeer zij de gemeente dragen wordt niet gegeven. Zij zien hoe de grootste pastorale inspanningen erop zijn gericht jeugdigen en jong-volwassenen te bereiken en aan te spreken. Dienovereenkomstig wordt hun presentie maar al te vaak geringgeschat: van de ouderen kunnen we zeker zijn! Ondertussen wordt de toename van het aantal ouderen en de ‘vergrijzing’ van de gemeente gezien als een last en een probleem naar de toekomst toe. Achter deze opvatting gaat een gemeente-verstaan schuil, die de gemeente beschouwt als iets dat is uitgeleverd en dat blootstaat aan precies dezelfde wetmatigheden als alle dienstverlenende sectoren: dat om de aantrekkingskracht ten opzichte van de gewenste doelgroepen gevochten zou moeten worden, ook met het oog op de harde concurrentie. Men wil bijzonder graag bepaalde ‘doelgroepen’ bereiken en omwille daarvan zijn veel van de activiteiten en inspanningen dáárop gericht. Zo voegt de gemeente zich in de logica van het denken binnen onze huidige samenleving en verwacht de vitaliteit van de gemeente van de ook in maatschappelijk opzicht bevoorrechte leeftijdsgroepen van de jongeren en de volwassenen van middelbare leeftijd. In hoeverre kunnen en willen Baptisten Gemeenten in dit opzicht tegendraads zijn en de waarde van ouderen benadrukken? In hoeverre bepalen ouderen méé de identiteit én de vitaliteit van de gemeente?

Mijn pleidooi is om over deze vragen nader in gesprek te gaan en in de spiegel te kijken.

Enkele aanzetten en overwegingen

Ik wil pleiten voor erkenning van de bijdrage van ouderen als mede-dragers van de gemeente en wijs daarbij op enkele aandachtspunten:

- Heb oog voor het subsidiariteitsbeginsel: zoveel mogelijk *door* ouderen zelf of minstens *met* hen organiseren. Dus niet allerhande activiteiten bedenken *vóór* hen. Niet praten *óver* ouderen, maar vooral *mét* hen.
- Minstens is waarneming noodzakelijk van datgene wat ouderen te *geven* hebben in plaats van alleen te zien wat *aan* hen gegeven kan worden. ^{xviii}
- Ouderen kunnen in veel opzichten *anders* denken, geloven, doen dan dat jongere generaties hen zouden willen zien. Andere levensvormen, andere waarden wellicht, ook als het gaat om uitingsvormen van hun eigen geloven en spiritualiteit. Daarvoor dient ruimte en erkenning te zijn. Gesprek hierover is onontbeerlijk én creativiteit. Startpunt is een ‘cultuur van het luisteren’ naar wat jongeren én ouderen te zeggen hebben.
- Ouderen zijn geloofdragers. Dat aspect moet niet veronachtzaamd. De overdracht van het geloof blijft aangewezen op geloofwaardige dragers en draagsters. Niet alleen omdat geloof onvervangbaar gebonden blijft aan de mogelijkheid om intermenselijk en dus tussen jongeren en ouderen onderling uitgewisseld te worden, maar vooral ook met het oog op de ouderen zelf omdat hun levenslange geschiedenis met God een bijzondere geloofwaardigheid kan wekken tegenover hen die hun leven grotendeels nog voor zich hebben. (vgl. ps. 71: 17)
- Zoek naar mogelijkheden van werkelijk contact tussen de verschillende generaties. Henri Nouwen merkt op: “Er zijn allerlei redenen aan te voeren waarom we denken dat ouder worden het droevige lot is waaraan geen mens ontkomen kan en dat ten koste van alles vermeden moet worden. Een verklaring kan zijn dat we een probleem van ouderen maken om zo onze fundamentele menselijke solidariteit te ontkennen. Het zou wel eens zo kunnen zijn dat we ons uiterste beste doen diegenen het zwijgen op te leggen die ons aan ons eigen

toekomstig lot herinneren en ons louter door hun aanwezigheid het scherpst bekritisieren. Daarom is het onze eerste en belangrijkste opdracht ervoor te zorgen dat de ouderen weer onze leermeesters worden en dat de verbroken relatie tussen de generaties wordt hersteld.^{xix}

- Zoek mogelijkheden om ouderen herinneringen te laten ophalen. Niet als leuke verhalen 'uit de oude doos' (dat zijn het soms óók), maar om vanuit het herinneren oog te krijgen voor wegen naar de toekomst. En voor (veel) ouderen zelf is dit een belangrijke vorm van erkenning én het kunnen vinden van balans: terugblikken en ordenen, vertellen over het geleefde leven is ook helpen met het omgaan met twijfel en spijt over het geleefde leven, keuzes die gemaakt zijn.^{xx}
- Heb oog voor de geloofsontwikkeling en geloofsvragen van ouderen en hoe zij hun weg zoeken in een sterk veranderende wereld. In veel opzichten kan er sprake zijn van vervreemding en is oriëntatie noodzakelijk. Ouderen in gesprek met elkaar kan hierbij een belangrijk instrument zijn om te ontdekken hoe verschillend ieder kan omgaan met de uitdagingen en opgaven van vandaag de dag.

Voor wie verder wil

Slechts een aantal aspecten kunnen in dit artikel worden aangeduid. Hopelijk zet het aan tot verder gesprek en verdieping rondom deze thematiek. Een paar suggesties voor verder gesprek:

Stap 1

Spreek met elkaar (hopelijk jong en oud!) welke beelden er leven. Wat roept 'ouderdom' op? Er is keuze tussen twee uitgesproken polen, die beide karikaturen zullen blijken, maar wel onze houding beïnvloeden: het schrikbeeld van de (lichamelijke en/of geestelijke) aftakeling en het afhankelijk worden van zorg óf de gedachte "Old is beautiful", de ouderdom als een tijd van gouden mogelijkheden.

Stap 2

In hoeverre wordt binnen gemeenten stilgestaan bij voorbeelden van ouderen in de bijbel? Wordt er over hen gepreekt? Moedigen de teksten aan om te beseffen dat ouderen een belangrijke rol binnen de gemeente kunnen innemen waar het gaat om geloofsoverdracht en het horen van de grote daden van God? Krijgen ouderen de gelegenheid getuigenis af te leggen van hun geloof? Wordt er een beroep gedaan op de wijsheid van ouderen? Is bekend hoe ouderen hun leven ervaren: als een gave en/of opgave? Op welke wijze kan vanuit de gemeente daarop worden aangesloten?

Stap 3

Denk na of er wel sprake moet zijn van 'ouderenpastoraat' binnen een gemeente? Waar heeft het mee te maken dat sommigen het geweldig werk vinden om ouderen te bezoeken en anderen zich afvragen wat het nut is om met ouderen in gesprek te gaan. Herhalen ze niet de verhalen die je tóch al kent? Wat vraagt het van iemand om pastoraal met ouderen in gesprek te zijn? Is het méér dan aandachtspastoraat?

Stap 4

Hoe functioneert de gemeente als Lichaam van Christus? Kan elk lid voluit functioneren op een wijze die bij hem/ haar past? Wordt er een beroep op elkaar gedaan, omdat je elkaar nodig hebt? Welke rol en positie hebben ouderen in dit verband? Zijn er voor hen hoofdzakelijk 'passende' activiteiten en afspraken over huisbezoeken vóór ouderen (als ontvangers) of wordt er ook nagedacht hoe de gemeente kan worden opgebouwd door hun inzet, toewijding en geloof? Zijn er creatieve wijzen waarop een beroep kan worden gedaan op het géven van ouderen in de gemeente?

Stap 5

Bestudeer psalm 71 en denk na over de *bede* van de psalmist:

"Nu ik oud en grijs ben, verlaat mi niet, o God, zodat ik het nageslacht, elk nieuw kind, kan verhalen van de macht van uw arm" (psalm 71:18)

Sta erbij stil hoe de gemeente haar opdracht kan verstaan en mede invulling kan geven aan Gods *belofte*:

"Tot in je ouderdom blijf ik dezelfde,

tot in je grijsheid zal ik je steunen.

Wat ik gedaan heb, zal ik blijven doen

Ik zal je steunen en beschermen." (Jesaja 46:4).

ⁱ De levensverwachting is de laatste 150 jaar met 40 jaar gestegen, mede door lagere sterftcijfers onder jonge mensen. In 1850 was de gemiddelde leeftijd respectievelijk 40 en 38 jaar voor vrouwen en mannen. Anno 2012 worden vrouwen gemiddeld 82 jaar en mannen 78 jaar. En de levensverwachting stijgt nog steeds.

ⁱⁱ Wanneer is iemand oud? 'Oud' is een subjectief en relatief begrip. Ik noem hier 50 jaar in aansluiting op de mogelijkheid om vanaf die leeftijd lid te worden van de ouderenbonden (ANBO, UNIE KBO, PCOB) en het fenomeen van de 50+ beurs.

ⁱⁱⁱ Vgl. Dick Kits en Hedda Schut, *Het nieuwe oud, wat ouder worden boeiend maakt*, Gorinchem, Kroese Kits Uitgeverij 2011 en Frits de Lange, *Waardigheid, Voor wie oud wil worden*, Amsterdam, Uitgeverij SWP 2010

^{iv} Veel voorbeelden, prenten, tekeningen etc. zijn bijeengebracht in Anouk Janssen, *Grijsaards in zwart-wit, De verbeelding van de ouderdom in de Nederlandse prentkunst (1550 – 1650)*, Zutphen, Walburg Pers 2007

^v Vgl. het boek van Anne- Mei The, *In de wachtkamer van de dood*, Amsterdam, 2005

^{vi} Denk aan het boek van Frits de Lange, *de armoede van het Zwitserlevengevoel, Pleidooi voor beter ouder worden*, Zoetermeer, Meinema 2008. Hierin maakt hij kritische kanttekeningen bij het ideaal van het "Grote Genieten" na het pensioen. Dit 'zwitserleven' is voor weinigen weggelegd en deugt ook niet als ideaal.

^{vii} Jan Baars, *Het nieuwe ouder worden, Paradoxen en perspectieven van leven in de tijd*. Amsterdam, Uitgeverij SWP 2007

^{viii} Deze typering geeft Henri Nouwen in *Levensloop en vervulling*, Tiel, Lannoo 2005

^{ix} Uit de literatuur hierover wijs ik op Coert H. Lindijer, *Ouderen ontmoeten, pastorale en andere contacten met oudere mensen*, Zoetermeer, Boekencentrum 1999. Hij wijst er op dat het allereerst om pastoraat gaat en de vraag kan gesteld worden of er wel zoiets bestaat als ouderenpastoraat. Bepaalde thema's zijn wel met name aan de orde in het pastoraat aan ouderen: het verleden dat niet voorbij is, relatie met kinderen en kleinkinderen, eenzaamheid, depressie, dementie, rouw, verlieservaringen, stilstaan bij het einde e.d.

^x Vgl. Ruard Ganzevoort, Jan Visser, *Zorg voor het verhaal*, Zoetermeer, Meinema: 2007. Als 'pastorale modellen' worden besproken: kerygmatisch en kerkelijk-sacramenteel pastoraat, charismatisch pastoraat, therapeutisch, systemisch en evenmenselijk pastoraat, pastoraat als presentie en hermeneutisch pastoraat. Meerdere aspecten van de verschillende 'modellen' kunnen richting geven binnen het pastoraat aan ouderen, maar in dit artikel beperk ik me tot enkele notities vanuit het hermeneutisch pastoraat.

^{xi} Vgl. C.V.Gerkin, *The living human document. Re-visioning pastoral counseling in a hermeneutical mode*, Nashville, Abingdon 1984

^{xii} Het voert hier te ver om dit nader toe te lichten. Wie zich hierin wil verdiepen: Thijs Tromp, *Het verleden als uitdaging*, Zoetermeer, Boekencentrum 2011

^{xiii} *ibid*

^{xiv} Herman Andriessen, *Een eigen weg te gaan, Ouderen en spiritualiteit* Kampen, Ten Have 2004 Thema's als verlangen, levensgeheim, verwondering en traditie komen hierin aan de orde.

^{xv} Henri Nouwen, *a.w.*, pag. 67

^{xvixvi} E. Schweizer, *Gemeinde und Gemeindeordnung im NT*, Zürich 1959

^{xvii} M. Blasberg-Kuhnke in: CH. Bäuml er en N. Mette (red), *Gemeindepraxis in Grundbegriffen*, München-Düsseldorf 1987

^{xviii} Naast integratie van alles wat in het leven aan de orde is (geweest), is één van de meeste wezenlijke opgaves bij het ouder worden om aan volgende generaties te kunnen dóór-gewezen. Het is wat de psycholoog Eriksson noemt de opgave van de generativiteit.

^{xix} Henri Nouwen, *a.w.*, pag. 12

^{xx} Een concreet hulpmiddel hierbij zou kunnen zijn de methodiek *Mijn leven in kaart, met ouderen in gesprek over hun levensverhaal*. Thijs Tromp en Wout Huizing. Houten: Bohn Stafleu van Loghum, 2007